

PROJECT: BOM-VL

(BEWARING EN ONTSLUITING VAN MULTIMEDIALE DATA IN VLAANDEREN)

Met medewerking van de Vlaamse Gemeenschap

Werkpakket 1: GEbruikersNODEN

Deeltaak 1: OPEN EN DYNAMISCH ARCHIEF

Finale versie van de deliverable

Datum: 10/09/2008

Historiek: 30/04/2008 – eerste versie van hoofdstukken 1 tot 4 (SMIT)
19/05/2008 – herwerkte versie van hoofdstukken 1 tot 4 (SMIT)
(naar aanleiding van feedback partners)
30/06/2008 – volledige eerste draftversie (alle hoofdstukken) (SMIT)
10/09/2008 – finale versie (laatste aanpassingen) (SMIT)

Auteur: Eva Van Passel (SMIT) en Joke Beyl (SMIT)

Feedback, input en discussie:

Gert Nulens

gert.nulens@vub.ac.be

Eva Van Passel

eva.van.passel@vub.ac.be

Joke Beyl

joke.beyl@vub.ac.be

Inhoud

1. Inleiding	5
2. Aandachtspunten en uitdagingen	7
2.1. Open en dynamisch archief: tagging en folksonomies	7
2.2. Open en dynamisch archief: open en dynamisch metadatamodel	11
2.3. Open en dynamisch archief: ontwikkelen van betekenisvolle relaties	14
2.4. Open en dynamisch archief: open en dynamisch datamodel	16
2.5. Open en dynamisch archief: toegankelijkheid	18
3. Een analyse van onderzoek en bestaande cases	23
3.1. Voorbeelden van onderzoek	23
3.1.1. Europese onderzoeksprojecten	24
3.1.1.1. Grensoverschrijdende projecten	24
PRESTO	25
PRESTOSPACE	26
ECHO	27
BIRTH	27
MINERVA / MINERVA PLUS / MINERVA EC	28
MICHAEL / MICHAEL PLUS	29
TAPE	29
DRIVER	30
EDL	30
EUROPEANA – Connecting Cultural Heritage	31
3.1.1.2. Nederlandse projecten	32
BEELDEN VOOR DE TOEKOMST	32
NEDERLANDS ERFGOED: DIGITAAL!	33
CATCH-PROGRAMMA	33
3.1.1.2. Vlaamse onderzoeksprojecten	34
PACKED	34
Expertisecentrum DAVID/eDAVID	35
IBBT-projecten	35
1) IPEA	35
2) POKUMON	36
3) ERFGOED 2.0	36
4) CUPID	37
5) VACF	37
3.2. Voorbeelden uit de praktijk	38
3.2.1. Tagging en folksonomies	38
Indianapolis Museum of Art	38
Smithsonian Photography Initiative	39
Openbare Bibliotheek Amsterdam	39

3.2.2. Open en dynamisch metadatamodel	40
Steve	40
Variazioni	41
3.2.3. Ontwikkelen van betekenisvolle relaties	41
Powerhouse Museum	41
Viewdle	42
I like... museums	43
3.2.4. Open en dynamisch datamodel	43
Your Archives (National Archives of the United Kingdom)	43
Zicht op Maastricht	44
3.2.5. Toegankelijkheid	44
Koninklijk Museum voor Midden-Afrika	44
Creative Archive (BBC)	45
Universiteitsbibliotheek Gent en Google Books	45
Library of Congress en Flickr	46
3.3. Besluit.....	46
4. Conclusies en lessons learnt: de mogelijke noden van de gebruiker.....	48
4.1. Mogelijke algemene knelpunten	48
4.1.1. Conflicterende noden van verschillende gebruikersgroepen	48
4.1.2. Gebruikersnoden: mogelijke conflicten met werkingsmodellen.....	48
4.2. Een open en dynamisch archief: mogelijke aanbevelingen.....	48
4.2.1. User generated metadata/content: verzoenen van kwaliteit en participatie....	49
4.2.2. User generated metadata/content: verzoenen van verschillende zoekstrategieën	49
4.2.3. Betekenisvolle relaties: verzoenen van technologieën en gebruikers	50
4.2.4. Kritische massa gebruikers in een open en dynamisch archief	50
4.2.5. Beschikbaarheid van content: verzoenen van gebruikersnoden met de economische en juridische realiteit.....	50
4.2.6. Duurzaamheid en hanteerbaarheid van content: gebruik van open standaarden en open source	51
4.2.7. Verspreiding van content: op zoek naar andere distributieplatformen.....	51
4.3. Besluit.....	51
5. Verfijnen van de conclusies: de mening van experts terzake.....	52
5.1. Situering	52
5.2. Mening en aandachtspunten	53
5.2.1. Inbreng van de gebruiker	53
5.2.2. Nood aan data en metadata	54
5.2.3. Zoekstrategieën	55
5.2.4. Kritische massa gebruikers	57
5.2.5. Beschikbaarheid van content en toegankelijkheid	58
5.2.6. Kwaliteit van user generated content en metadata	59

5.2.7. Technologieën voor automatische metadatageneratie	60
5.2.8. Open standaarden en open source.....	61
5.2.9. Openheid met betrekking tot externe platformen.....	62
5.2.10. Een open en dynamisch archief als mogelijkheid.....	63
5.2.11. De rol van BOM-VL bekeken.....	64
5.3. Besluit.....	66
6. Verfijnen van de conclusies: een internationaal perspectief.....	68
6.1. Situering	68
6.2. Meningen en aandachtspunten	69
6.2.1. Inbreng van de gebruiker	69
6.2.2. Nood aan data en metadata	70
6.2.3. Kritische massa gebruikers	71
6.2.4. Beschikbaarheid van content en toegankelijkheid	71
6.2.5. Open standaarden en open source.....	72
6.2.6. Openheid met betrekking tot externe platformen.....	73
6.2.7. Een open en experimentele blik.....	73
6.3. Besluit.....	74
7. Aanbevelingen voor een open en dynamisch archief: de prioriteiten	75
7.1. Nood aan een methode, een managementssysteem en een ijkpunt.....	75
7.2. Nood aan een open systeem	76
7.3. BOM-VL en inbreng van de gebruiker: gebruik creëert waarde.....	76
7.4. BOM-VL moet durven	77
7.5. Besluit.....	78
Bibliografie.....	79
Lijst van websites van besproken projecten en cases	83
Bijlage A – Basisgegevens en korte beschrijving projecten.....	85
Bijlage B – Document overgemaakt aan de panelleden.....	101
Bijlage C – Document overgemaakt aan het publiek van de workshop	103

1. Inleiding

Van bij het prille begin van dit onderzoeksproject werd onderkend dat de gebruikersmogelijkheden en gebruikersnoden van een multimedia-archief in Vlaanderen reeds in verscheidene onderzoeksprojecten, werkgroepen en steunpunten aandacht hebben gekregen. Het lijkt inderdaad duidelijk dat het besef is gegroeid dat onderzoek naar digitaliseringsprojecten absoluut rekening dient te houden met gebruikers. Ook bij de ontwikkeling van het lopende IBBT-project PokuMOn bijvoorbeeld haalde men aan dat hier in een groeiend aantal nationale en internationale projecten aandacht aan wordt besteed en dat noden en verwachtingen ook in het PokuMOn-project zouden worden bevestigd (PokuMOn, 2007, p. 12). De problematiek van de verscheidenheid aan mogelijke gebruikers die totaal andere functionaliteiten kunnen wensen wordt dus niet over het hoofd gezien.

Het werkpakket omtrent gebruikersnoden werd opgesplitst in verschillende deeltaken die elk een ander aspect belichten waar rekening mee gehouden moet worden bij de ontwikkeling van een multimediaal digitaal archief. Het is dus belangrijk stil te staan bij het feit dat het niet de verschillende gebruikersgroepen zijn die de structuur van dit werkpakket uitmaken (zoals educatie, creatieve industrie, culturele instellingen en individuele gebruikers). De onderzoekstaken bevatten daarentegen telkens noden op een specifiek vlak in plaats van noden van een specifieke gebruikersgroep. Het spreekt voor zich dat een bepaalde deeltaak mogelijk meer relevantie heeft voor een bepaalde groep van gebruikers, maar de groepen op zich zijn niet het vertrekpunt.

Deze eerste deeltaak behandelt de noden en verwachtingen met betrekking tot een open en dynamisch archief. In een inleidend hoofdstuk zal nader verklaard worden wat we kunnen verstaan onder de openheid en dynamiek van een archief. Hier zal uiteraard aandacht besteed worden aan noden die specifiek zijn voor bepaalde gebruikersgroepen. Verschillende aspecten worden hierbij afzonderlijk toegelicht, maar staan uiteraard in nauw verband met elkaar. Hierbij zal gerefereerd worden aan relevante literatuur en aan aandachtspunten die in andere onderzoeksprojecten en -verslagen reeds aan bod zijn gekomen. Op die manier wordt de problematiek geschetst en worden de aandachtspunten en uitdagingen in kaart gebracht. Enkele cases worden in dit hoofdstuk summier aangehaald ter illustratie.

In een volgende hoofdstuk zal meer concreet en systematisch worden ingegaan op bepaalde interessante cases. Er zal in dit hoofdstuk uiteraard ook aandacht besteed worden aan bedenkingen en resultaten uit afgerond of lopend onderzoek met een specifieke relevantie voor deze deeltaak. Het is belangrijk te beseffen dat de bespreking van cases en onderzoeksprojecten niet het doel heeft om kwantitatief exhaustief te zijn, maar wel om kwalitatieve of relevante projecten en cases die verschillende aspecten en mogelijk ook knelpunten illustreren te belichten.

Deze analyse zal in een volgend hoofdstuk van deze tekst uitmonden in een beknopt raamwerk van een aantal aanbevelingen met betrekking tot de manier waarop een digitaal multimediaal archief kan uitgebouwd worden, rekening houdend met de noden van de verschillende gebruikersgroepen en met de knelpunten die de gebruikersnoden met zich kunnen meebrengen.

Deze aanbevelingen zullen in een volgende fase van deze deeltaak ten slotte getoetst en verfijnd worden in interactie met de mogelijke gebruikers van het te ontwikkelen archief, meer bepaald met experts terzake. Hiervoor zullen deze kwalitatief bevestigd worden. De vorige hoofdstukken zijn dan uiteraard bedoeld om deze kwalitatieve bevestiging ten gronde voor te bereiden. Ook zullen de visies van een aantal internationale spelers in kaart worden gebracht aan de hand van een workshop, waar presentaties van interessante projecten de discussie verderzetten. Dankzij deze tweevoudige toetsing aan experts kan verzekerd worden dat de resultaten en conclusies van deze deeltaak, met andere woorden de aanbevelingen om de openheid en de dynamiek van het archief te garanderen, optimaal rekening houden met gebruikersgroepen.

We willen dus van bij het begin duidelijk maken dat dit rapport als hoofddoel heeft om aan te tonen hoe een open en dynamisch archief kan verzekerd worden. Dit wordt ook vooropgesteld in het projectvoorstel. Zoals reeds aangehaald bevatten de afzonderlijke onderzoekstaken van dit werkpakket telkens noden op een specifiek vlak, en deze gespecificeerde noden (open en dynamisch archief, creatief atelier, wetenschappelijk archief, gecontextualiseerd aanbod) worden dus tot op een zekere hoogte verondersteld te bestaan bij bepaalde gebruikers. Dit verhindert wat deze eerste deeltaak betreft niet dat resultaten uit ons onderzoek die de nood aan open en dynamische archieven nuanceren zullen worden besproken. Het betekent echter wel dat deze deeltaak niet expliciet of in een afzonderlijke sectie zal ingaan op de vraag of een open en dynamisch archief wenselijk is, noch op vragen met betrekking tot de inschatting van het percentage gebruikers dat op een open en dynamische manier met een archief wenst om te kunnen gaan. Deze vragen behelzen immers veel ruimere en meer fundamentele kwesties met betrekking tot de veranderende rol van de gebruiker en de transities die de actuele netwerksamenleving kenmerken, kwesties die enorm interessant zijn, maar die dus buiten het bestek van deze deeltaak vallen.

2. Aandachtspunten en uitdagingen

2.1. Open en dynamisch archief: tagging en folksonomies

In het kader van een open en dynamisch archief willen we vooreerst de aandacht vestigen op een specifieke bevinding uit het gebruikersonderzoeksluik van het IBBT-project IPEA. Na een bevraging bij een aantal actoren uit de culturele sector is hier gebleken dat de toegankelijkheid van culturele digitale content nog beperkt is en dat een aantal respondenten mogelijkheden zien in 'social tags' en 'folksonomies' om deze content beter te ontsluiten (IPEA (II), 2006, p. 43). Ook in de publicatie e-Cultuur wordt gewezen op "een nieuwe trend op het web waarbij gebruikers zelf hun eigen inhoudelijke ontsluiting maken en delen (social bookmarking, folksonomies, tagging)" en meerbepaald op het potentieel van deze activiteiten als sociaal en zelfregulerend (De Wit & Esmans, 2006). Binnen het IPEA-project wordt geen gebruik gemaakt van deze mogelijkheid en wordt gewerkt met een klassieke en vaststaande taxonomie. Een aantal respondenten uit de culturele sector geven hieraan ook de voorkeur en verklaren deze voorkeur door te wijzen op de nood aan kwaliteitscontrole (IPEA (II), 2006, p. 43). In deze visie zijn metadata dus veel minder dynamisch. Gelijkaardige bedenkingen werden geopperd in het kader van het project VACF (Visual Arts Centre of the Future), een IBBT-project uitgebouwd rond de Vooruit. Uit experteninterviews blijkt dat de culturele sector de expertise die is opgebouwd niet verloren wil zien gaan. Het publiek toelaten om commentaar te geven op items uit de collectie wordt niet altijd even positief onthaald, aangezien professionals twijfelen aan de kwaliteit van dergelijke informatie (Nulens, 2007, p. 84). Toch valt het in het IPEA-rapport op dat ook door actoren die deze mening hebben een mogelijke rol wordt toegekend aan 'social tagging': op die manier kan er een brug gelegd worden tussen de vaststaande metadata en een publieke toegang (IPEA (II), 2006, p. 43). Ook in literatuur die refereert aan folksonomies vinden we de mening terug dat tags gezien moeten worden als een aanvullende soort metadata en niet als een vervanging van formele classificatiesystemen (Hammond et al., 2005).

Wat verstaan we nu precies onder tags en folksonomies? Deze ontwikkelingen zijn te situeren binnen het Web 2.0-fenomeen. In het kader van het VACF-project werden verschillende pagina's besteed aan een poging tot definitie van dit fenomeen (Michiels, 2007, pp. 30-37). In deze context is het vooral belangrijk voor ogen te houden dat Web 2.0-toepassingen wijzen op een bepaalde soort platformen of zogenaamde 'social software'. Deze platformen stellen de gebruikers in staat "op laagdrempelige manier online inhoud te creëren, te publiceren, te verbinden en te delen met anderen" (Michiels, 2007, p. 25). Tags zijn een middel om dit te bereiken en zijn meerbepaald 'keywords' die worden toegekend aan items. Tags zijn niet aan formele richtlijnen onderworpen, elk woord dat volgens de toekenner van een tag een link heeft met het item dat beschreven wordt kan dus als tag gebruikt worden (Guy & Tonkin, 2006). Folksonomies zijn dan organische systemen voor organisatie die zich ontwikkelen op basis van deze tags (Mathes, 2004). Uit

literatuuronderzoek blijkt dat de evolutie van social tags en folksonomies niet unaniem even nuttig wordt bevonden. Laura Gordon-Murnane (2006) geeft een beknopt overzicht van argumenten van zowel voor- als tegenstanders van folksonomies. Als argumenten die het gebruik ervan bepleiten, haalt ze onder meer aan dat het dankzij social tags mogelijk is om nieuwe dingen te ontdekken en te exploreren, in plaats van alleen op zoek te gaan naar specifieke items. Ook zijn folksonomies door hun dynamisch aspect minder snel verouderd dan taxonomies, wat zeker nuttig is in een wereld van snel veranderende concepten en termen. We kunnen hierbij bijvoorbeeld denken aan neologismen die in de populaire cultuur opduiken en soms snel ingeburgerd zijn. Tags houden rekening met hoe de gebruikers de informatie interpreteren. Net zoals De Wit en Esmans wijst Gordon-Murnane op het feit dat folksonomies zelfregulerend en sociaal zijn: taggers zouden rekening houden met de conventies die reeds aanwezig zijn in het systeem en op een gelijkaardige manier taggen. Op die manier kan community-vorming gestimuleerd worden.

In het artikel van Gordon-Murnane worden ook verschillende nadelen van tags en folksonomies opgelijst. Zo zijn tags te persoonlijk, kennen folksonomies geen hiërarchische niveau's en leveren synoniemen en homoniemen problemen op. Complexe beschrijvingen zijn dan ook vaak onmogelijk, ookal omdat tags meestal maar uit één woord kunnen bestaan. Ondanks het feit dat Gordon-Murnane deze nadelen beschrijft, lijkt ze zelf alleszins een voorstander te zijn van het gebruik van folksonomies. Dit optimisme met betrekking tot de mogelijkheden van social tags leidt haar evenwel tot dezelfde conclusie als Hammond et al., die volgens ons volledig strookt met de doelstellingen van dit onderzoeksproject: *"Let's not throw out the collective knowledge that has been created by expert catalogers and information professionals, but try to take advantage of what has been done. Instead, we should concentrate on how to leverage it to make better, more accessible tools that make it easier to find new materials, help us locate older materials, and allow us to reuse and remix content and data to produce new and exciting data collections and online tools."* (Gordon-Murnane, 2006).

We willen dus van bij het begin duidelijk stellen dat het absoluut niet de bedoeling is van deze deeltaak om afbreuk te doen aan de waarde van metadata toegevoegd door experts terzake. De nadruk op instrumenten om de openheid en dynamiek van het archief te bevorderen kan misschien deze indruk wekken, maar dit is enkel en alleen ingegeven door de structuur van het werkpakket en niet door twijfels aan het nut en het belang van een uniforme en correcte toekenning van metadata. Hier komen we later nog op terug. We willen er eveneens op wijzen dat een categorie 'metadata toegevoegd door experts' eigenlijk afbreuk doet aan de verscheidenheid en complexiteit van dergelijke metadata. Zo kunnen experts zowel professionelen uit de archief- of bibliotheekwereld zijn als de makers van de inhoud die wordt beschreven (Mathes, 2004). Ook op deze verscheidenheid aan mogelijke categorieën gebruikers komen we later nog terug. Hiermee willen we echter niet ontkennen dat er een veelvoud aan interpretaties van de term expertgebruikers kan

bestaan en dat de verscheidenheid groot is. Er is verder alleszins ook een grijze zone tussen expertgebruikers en 'gewone eindgebruikers', waar zich bijvoorbeeld 'amateur-experten' bevinden, met andere woorden gebruikers met een zekere expertise op een bepaald domein die niet beroepsmatig is. Wanneer we het onderscheid hier maken gaan we in zekere mate voorbij aan deze complexiteit en bedoelen we het eerder pragmatisch: een expertgebruiker is dan iemand die meer mogelijkheden heeft om metadata toe te kennen binnen het archief dan de gewone eindgebruiker, omwille van het feit dat hij bijvoorbeeld de auteur is van de content en deze heeft beschreven of omdat hij metadata heeft toegekend aan deze content in functie van zijn rol als bijvoorbeeld archivaris. We menen dus dat in zekere mate vereenvoudigende omschrijvingen als 'metadata toegevoegd door experts' in het kader van deze deeltaak nuttig kunnen zijn, al is het maar om het onderscheid met 'social tags' te kunnen verduidelijken.

Het lijkt ons nuttig om met het oog op aanbevelingen voor de ontwikkeling van een open en dynamisch archief nog even verder stil te staan bij de verschillende visies op folksonomies. We moeten in het onderzoek nagaan in welke mate er bij de inhoudcreërende sectoren inderdaad behoefte is aan deze verschillende vormen van metadata om ontsluiting te vergemakkelijken. Hoe staan de verschillende subsectoren tegenover user generated metadata zoals tags? Indien er bijvoorbeeld steeds een duidelijk onderscheid gemaakt moet worden tussen metadata toegevoegd door de 'experts' die de content ter beschikking stellen en metadata toegevoegd door de 'gewone gebruikers', op welke manier dient dit dan te gebeuren? Het lijkt ons niet onwaarschijnlijk dat hierover bij gebruikersonderzoek verschillende meningen aan de oppervlakte zullen komen. Om de openheid en de dynamiek van het te ontwikkelen archief te kunnen garanderen, is het erg belangrijk rekening te houden met de meningen van de gebruikersgroepen en te erkennen dat verschillende sectoren mogelijk grenzen stellen aan de openheid van het archief. Hier dienen we een waarschuwing uit het IPEA-gebruikersonderzoek te herhalen, waar geopperd werd dat het niet erkennen van de specificiteit van culturele subsectoren een knelpunt zou kunnen vormen (IPEA (II), 2006, p. 54). Een onvoorwaardelijke openheid zal door sommige sectoren mogelijk niet aanvaard worden. Zo haalt een voorbeeld uit het IPEA-onderzoek aan dat er binnen sectoren zoals de volkscultuur misschien meer mogelijkheden zijn om het publiek materiaal te laten aanbrengen dan binnen de kunstensector (IPEA (II), 2006, p. 54). Dit onderscheid kwam eveneens aan bod tijdens het VACF-project, waar door een van de ondervraagde experts gewezen werd op het feit dat "*het strikt gecodeerde kunstcircuit*" in tegenstelling tot initiatieven op het vlak van volkscultuur vaak slechts beperkte interactie toelaat met de gebruiker. (Nulens, 2007, p. 90). Hier moet voor de volledigheid wel vermeld worden dat er ook binnen de kunsten nieuwe vormen van auteurschap ontstaan, waar interactie, participatie en netwerken een belangrijke rol innemen (De Wit & Esmans, 2006; zie bijvoorbeeld ook Manovich, 2002).

Verder is het in het kader van gebruikersonderzoek belangrijk niet uit het oog te verliezen

dat eindgebruikers heel andere behoeften kunnen hebben wat openheid betreft dan expertgebruikers en dat het onderscheid tussen deze verschillende groepen gebruikers een belangrijke lijn zal vormen in het onderzoek. Tags toegevoegd door eindgebruikers betreffen nu net de woorden die deze en gelijkaardige gebruikers waarschijnlijk zullen gebruiken in de toekomst om de archieven te doorzoeken (Hammond et al., 2005). Een goed werkend multimediaal archief vereist een enorme verscheidenheid aan metadata. De beschrijving van metadatastandaarden valt buiten de reikwijdte van dit werkpakket en zal in het werkpakket rond uitwisselingsformaten en metadatastandaarden worden behandeld. Toch is het belangrijk de problematiek van de optimalisering van metadata niet uit het oog te verliezen. Bij de conservering van media(kunst) moet men bijvoorbeeld rekening houden met het verschil tussen metadata gericht op preservatie en metadata gericht op ontsluiting (Debuysere, 2004, p. 12). We kunnen in het kader van dit onderscheid aannemen dat social tags niet zozeer geschikt zijn als metadata gericht op een optimale bewaring maar dus wel een meerwaarde kunnen bieden op het vlak van ontsluiting en de 'vindbaarheid' van content. Hierbij durven we stellen dat deze vindbaarheid niet alleen voor de gewone eindgebruiker kan vergroot worden door de toevoeging van user generated metadata, maar dat deze metadata ook gebruikt zullen kunnen worden door groepen van expertgebruikers om de content op nieuwe manieren te benaderen. Hier kunnen we herhalen dat social tags kunnen leiden tot nieuwe manieren om inhoud of informatie te ontdekken, tot de mogelijkheid om als het ware op verkenning te gaan doorheen archieven (Gordon-Murnane, 2006).

Er moet dus gestreefd worden naar modellen voor ontsluiting van multimediale content die zowel op de verschillende groepen expertgebruikers als op de eindgebruikers aantrekkingskracht kunnen uitoefenen. Er werd in het verleden zeker al veel aandacht besteed aan het beargumenteren van het belang van het erkennen van (de diversiteit van) de eindgebruikers. De argumenten hiervoor zijn erg uiteenlopend. Zo erkent men bijvoorbeeld het belang van het geven van verantwoordelijkheden en actieve inbreng om de meerwaarde van erfgoed voor de gebruiker te vergroten en zo nieuwe doelgroepen aan te trekken (De Wit & Esmans, 2006). Hier is het belangrijk te erkennen dat stemmen die opgaan voor een toename van het gebruik van 'social tags' dit niet noodzakelijk alleen doen als een vorm van dienstverlening naar de eindgebruikers toe. Het spreekt in de eerste plaats voor zich dat het aantrekken van nieuwe doelgroepen erfgoedinstellingen ten goede zal komen. Een ander voorbeeld kunnen we vinden in de bemerking van een aantal mogelijke professionele gebruikersgroepen van het IPEA-archief dat metadata toekennen een zeer arbeidsintensieve zaak is. Volautomatische toekenning kan hier zeker een oplossing voor bieden, maar het inschakelen van de eindgebruikers aan de hand van deze 'social tags' kan er ook voor zorgen dat de workload voor de expertgebruikers die informatie uploaden aanzienlijk wordt verminderd (IPEA (II), 2006, p. 71), zonder evenwel uit het oog te verliezen dat social tags zoals we al hebben aangehaald niet zomaar als een vervanging van formele classificatiesystemen kunnen gezien worden. Op de website van de

Beeldbank van het Nederlandse Nationaal Archief (<http://beeldbank.nationaalarchief.nl>) wordt expliciet vermeld dat de beschrijving van de foto's niet optimaal is. Men geeft gebruikers van deze website de mogelijkheid om commentaar toe te voegen aan items, waarin ze de beschrijvingen in kwestie kunnen aanvullen of corrigeren (Nationaal Archief, 2004). De Beeldbank doet overigens ook een beroep op vrijwilligers voor het verder beschrijven van de fotocollectie. Hier is het duidelijk dat deze maatregelen niet alleen de expertise van bezoekers van de website willen inroepen maar ook de workload voor professionelen wensen te verminderen. Dergelijke argumenten zijn niet onbelangrijk, aangezien het voor zich spreekt dat instrumenten die de openheid van een archief garanderen optimaal meerwaarde bieden wanneer ze zowel de gewone eindgebruiker als de professionele gebruiker kunnen bekoren.

We willen ter afronding even aanhalen dat er op meerdere vlakken zal blijken dat er overlapping zal zijn tussen de verschillende deeltaken van dit werkpakket omtrent gebruikersnoden. Deze verbanden zullen soms expliciet gelegd worden maar in vele gevallen ook impliciet aanwezig zijn. Er moet overigens voortdurend rekening gehouden worden met deze verschillende aspecten van gebruikersnoden over de deeltaken heen. Op die manier moeten we voorkomen dat aanbevelingen in het kader van een deeltaak niet zouden stroken met de verwachtingen in een andere deeltaak. Een voorbeeld kan dit verduidelijken: een eenzijdige nadruk op de mogelijkheden van 'social tags' zou ten koste kunnen gaan van de vereisten voor het wetenschappelijk gebruik van een archief, waar precies een uniforme en correcte toekenning van metadata uitermate belangrijk is. Zoals we reeds hebben benadrukt, is dit absoluut niet onze bedoeling. De verschillende functies en gebruikersnoden van het te ontwikkelen archief moeten we dus voortdurend in beschouwing nemen. Het is overigens een interessante vaststelling dat er toch ook Web 2.0-ontwikkelingen zijn die tot doel hebben academisch onderzoek te vergemakkelijken, zoals bijvoorbeeld Connotea (<http://www.connotea.org>), waar tags toegekend kunnen worden aan online georganiseerde wetenschappelijke referenties. Dergelijke cases kunnen uiteraard in beschouwing genomen worden in het kader van een dynamisch archief als een bron van nieuwe relaties en betekenissen.

2.2. Open en dynamisch archief: open en dynamisch metadatamodel

In de vorige paragrafen stonden we stil bij een bepaalde manier van betekenisgeven, meer bepaald het toekennen van betekenis door de 'gewone eindgebruikers' van een multimediaal archief. We hebben reeds benadrukt dat het absoluut niet onze bedoeling is om betekenisgeving te reduceren tot deze user generated tags. De uitdaging is dan ook om dergelijke metadata te zien als een aanvulling op en een mogelijke verrijking van metadatamodellen. Het is bijgevolg aan te bevelen om scenario's die rekening houden met user generated metadata in beschouwing te nemen binnen het werkpakket rond metadatastandaarden. De complexiteit van metadatamodellen en -behoeftes is aanzienlijk wanneer rekening wordt gehouden met de noden van verschillende gebruikersgroepen.

Hierbij kunnen we bijvoorbeeld de bedenking van Mathes herhalen, die een onderscheid maakt tussen het toekennen van metadata door professionelen uit de archief- of bibliotheekwereld en door de makers van de inhoud die wordt beschreven (Mathes, 2004).

We willen hier meteen aan toevoegen dat dit onderscheid volgens ons nog te eenvoudig is met betrekking tot het te ontwikkelen archief en afbreuk doet aan de complexiteit van de architectuur voor digitale bewaring en ontsluiting. Voor het ontwerpen van concrete richtlijnen omtrent metadata- en distributiemodellen is een onderscheid tussen 'auteurs', 'archivarissen' en 'gewone eindgebruikers' zeker onvoldoende. Van bij het begin van dit project werd erkend dat er voor verschillende sectoren verschillende metadatalagen vereist zullen zijn en dat er andere scenario's voor archivering en ontsluiting ontwikkeld moeten worden voor diverse doelgroepen (zoals educatie, wetenschappelijk gebruik, creatieve industrie, culturele instellingen, individuele gebruikers). Dit alles impliceert dat het in het volgende hoofdstuk zaak zal zijn om de verschillende manieren van betekenisgeven door een verscheidenheid van doelgroepen in een open en dynamisch archief samen te nemen en op basis van interessante cases aanbevelingen te ontwikkelen die zowel user generated metadata als verschillende categorieën van expert generated metadata in beschouwing nemen. Hier moeten we overigens specificeren dat we in dit onderdeel net zoals in de vorige paragrafen vooral aandacht zullen besteden aan inhoudelijke metadata, met andere woorden metadata (zoals keywords) die dus informatie bevatten over de eigenlijke inhoud van het beschreven object.

Een bijzonder interessante aanzet met betrekking tot deze problematiek wordt gegeven binnen het kader van het IBBT-project Erfgoed 2.0. In dit project wordt specifiek aandacht besteed aan de ontwikkeling van een metadatamodel dat een synthese is tussen top-down gestuurde taxonomieën en betekenisgeving die bottom-up gegroeid en dus door de eindgebruikers aangereikt is. Verschillende aandachtspunten en uitdagingen komen hierbij aan bod. Hoe kunnen folksonomies ('subjectieve' metadata) verzoend worden met meer gestandaardiseerde taxonomieën ('objectieve' metadata)? Zullen deze vormen van interactie door de verschillende gebruikersgroepen geadopteerd worden? Hoe zit het met de kwaliteit van de metadata? (Erfgoed 2.0, 2006, pp. 22-23). Deze vragen zijn erg nuttig met het oog op de ontwikkeling van een open en dynamisch archief. We zijn er dan ook van overtuigd dat de bevindingen uit het Erfgoed 2.0-project een meerwaarde kunnen betekenen voor bewaring en ontsluiting van multimedia in Vlaanderen. Deze meerwaarde overstijgt volgens ons duidelijk de erfgoedsector.

Het lopende IBBT-project CUPID (CULTural Profile and Information Database) staat eveneens stil bij verrijkende informatie als middel om een oriëntatie te bieden in een omvangrijke databank (CUPID, 2007). Er wordt een volledig werkpakket gewijd aan het geschikt maken van al deze data voor de gebruiker door het aanbrengen van verbanden en verwijzingen. Op het ontwikkelen van betekenisvolle relaties zullen we in 2.3. dieper

ingaan. Hier is het belangrijk te noteren dat ook de visies op metadata die binnen het CUPID-project worden ontwikkeld uiteraard zeer relevant kunnen zijn met het oog op aanbevelingen om de openheid en dynamiek van het te ontwikkelen multimediaal archief te garanderen binnen het kader van dit onderzoeksproject. Uit het CUPID-projectvoorstel blijkt immers dat er net als bij Erfgoed 2.0 gestreefd wordt naar een model dat een eenvoudige basiscategorisatie (top-down, taxonomie) verbindt met elementen die tagging faciliteren (bottom-up, folksonomie). Zoals reeds vermeld zal het leggen van dergelijke verbanden ook in 2.3. aan bod komen.

Naast het Erfgoed 2.0-project en het CUPID-project werd ook voor ook het prototype ontwikkeld in het kader van het VACF-project gekozen voor een hybride vorm: *"Vooruit blijft uiteraard zijn traditionele rol van expert waarnemen en garandeert kwaliteitsvolle content, beschreven volgens een zorgvuldig gekozen taxonomie. Maar ook de participant en zijn inbreng worden serieus genomen. Zo kan deze op verschillende manieren en geheel vrij (folksonomy) metadata toevoegen. Er kan door middel van ratings, kritieken, tags, beschrijven en 'bijhouden' van evenementen en multimediale content, en op verschillende andere manieren een appreciatie van het aanbod worden gegeven. Daarnaast kan elke gebruiker ook eigen creaties toevoegen, en dit op verschillende manieren."* (Michiels, 2007, p. 55).¹ Dergelijke hybride metadatamodellen leiden volgens Michiels niet automatisch tot een meerwaarde, maar zorgen op zijn minst voor een zogenaamde 'metawaarde' die gepersonaliseerde ontsluiting mogelijk maakt. De verschillende visies over de vraag of user generated metadata al dan niet voor een meerwaarde zorgen werden in het vorige onderdeel reeds besproken. Het is hier vooral belangrijk te beseffen dat verschillende lopende en afgeronde projecten de potentiële meerwaarde van hybride modellen hoog genoeg inschatten om de mogelijkheden grondig te onderzoeken. Dit leidt tot een kennisopbouw die uiterst nuttig kan zijn met het oog op de aanbevelingen die we in dit werkpakket voor ogen hebben.

We wijzen er nogmaals op dat het hierbij van belang blijft om niet uit het oog te verliezen dat de concrete definitie van metadatamodellen buiten de inhoud van dit werkpakket valt. Het spreekt echter voor zich dat gebruikersnoden met betrekking tot een multimediaal digitaal archief ook de noden in verband met de metadatamodellen van dit archief in beschouwing dienen te nemen. Op basis van een analyse van cases en onderzoeksverslagen kunnen dan ook aanbevelingen worden geformuleerd met het oog op optimalisering van metadata. Hier blijkt duidelijk dat deze deeltaak niet alleen raakvlakken heeft met de andere deeltaken van dit werkpakket, maar ook aandachtspunten en uitdagingen aanhaalt die in de volgende werkpakketten grondig zullen worden onderzocht. Het is met het oog op een maatschappelijk relevant onderzoeksproject logisch dat de aanbevelingen die in het kader van een specifiek werkpakket worden geformuleerd

¹ Dit voorbeeld zullen we opnieuw aanhalen in het onderdeel dat handelt over een open en dynamisch datamodel. Hier staan we stil bij het folksonomy- en metadata-aspect.

relevant zijn voor andere werkpakketten en voor het gehele project.

2.3. Open en dynamisch archief: ontwikkelen van betekenisvolle relaties

In dit onderdeel wordt stilgestaan bij verschillende manieren waarop betekenissen kunnen toegekend worden. Het gaat dan niet alleen over het toekennen van metadata over een object op zich. Er dient ook aandacht besteed te worden aan het creëren van betekenisvolle relaties tussen verschillende objecten opgenomen in een archief. Alleen op die manier kunnen we spreken van een dynamisch archief. Dit onderdeel gaat dus niet expliciet in op de reeds aangehaalde tags en folksonomies en op de verschillende categorieën van expertgebruikers. Naast het overwegen van de mogelijkheden om metadata door derden zowel als door experts te laten toevoegen (*de "wie-vraag"*) is het immers ook nodig bij het analyseren van bestaande cases stil te staan bij de manieren waarop metadata kunnen worden toegekend (*de "hoe-vraag"*). We hebben in het kader van de *wie-vraag* reeds gewezen op het feit dat het toekennen van metadata een arbeidsintensief en bijgevolg kostelijk en tijdrovend proces is. Het is verder belangrijk na te denken over de manier waarop er in de context van de *hoe-vraag* oplossingen voor deze problematiek kunnen worden ontwikkeld.

In grote lijnen kunnen we denken aan mogelijkheden om metadatatoekenning (deels) te automatiseren. Hoewel bepaalde metadata waarschijnlijk handmatig zullen moeten worden toegekend, zijn er interessante ontwikkelingen vast te stellen op het vlak van semi- en volautomatische metadatageneratie. We kunnen het belang van uitgebreide metadata niet genoeg benadrukken. Alleen zo kan content op nieuwe manieren benaderd worden en is een dynamisch archief haalbaar. Bij zeer beperkte metadata zijn de interrelaties tussen objecten in een archief noodgedwongen statisch: een foto waarvan de metadata slechts informatie over de auteur betreffen, kan alleen in verband gebracht worden met andere foto's van deze auteur. Het spreekt voor zich dat foto's waarvan ook de locatie, het onderwerp, de technieken,... beschreven zijn op veel meer manieren betekenisvol gelinkt kunnen worden aan bijvoorbeeld andere foto's. Precies daarom is het nodig om naast de mogelijkheden tot metadatatoekenning door eindgebruikers stil te staan bij de mogelijkheden tot automatische metadatageneratie.

In het kader van het Nederlandse onderzoeksprogramma CATCH wordt veel aandacht besteed aan de mogelijkheden tot kennisverrijking via geautomatiseerde analyses (<http://www.nwo.nl/catch>; zie ook PokuMOn, 2007, pp. 43-51). CATCH staat voor Continual Access To Cultural Heritage en bestaat uit verschillende projecten, waarvan er een aantal zich toespitsen op het (semi-)automatisch analyseren van verschillende types content met het oog op metadataverrijking. We willen hier kort de volgende projecten aanhalen: Choral (Access to oral History), MITCH (Mining for Information in Texts from the Cultural Heritage), MunCH (MultimediaN and CATCH), RICH (Reading Images in the Cultural Heritage), SCRATCH (Script Analysis Tools for the Cultural Heritage). Deze

projecten richten zich respectievelijk op gesproken tekst (in digitale beeld- en geluidfragmenten), tekstuele content, digitaal beeld en video, archeologische objecten en handgeschreven documenten. Projecten uit het CATCH-programma kunnen dus zeker aan bod komen in het volgende hoofdstuk bij de analyse van relevante onderzoeksprojecten.

In een Vlaamse context werd onder meer in het reeds genoemde IBBT-project IPEA aandacht besteed aan mogelijkheden voor (semi-)automatische metadatageneratie. Er wordt in de beschrijving van de stand van zaken met betrekking tot digitale archivering op nationaal en internationaal vlak aangehaald dat er reeds onderzoek naar beeld-, spraak- en tekstindexering wordt uitgevoerd. We lijsten hier enkele interessante cases op die werden opgenomen in de state of the art van het IPEA-project (IPEA (I), 2006). Het ECHO-project (European Chronicles On-line, <http://pc-erato2.iei.pi.cnr.it/echo/>) heeft aandacht voor semi-automatische indexering door onder meer spraakherkenning en ook het FIRST-project (Film Conservation and Restoration Strategies, <http://www.film-first.org/>²) heeft oog voor het gebruik van beeld- en geluidsanalyse en spraakherkenning en voor (semi-) automatische metadatageneratie. Verder beschrijft de PACKED-studie (Platform Archivering en Conservering van Kunstcreaties op elektronische en digitale dragers, <http://www.packed.be>) eveneens de evolutie naar het meer en meer automatisch creëren van metadata.

In een Vlaams kader werd in het vorige onderdeel ten slotte reeds gewezen op het feit dat het IBBT-project CUPID een model voor ogen heeft dat aspecten van taxonomies en folksonomies wil verenigen. Binnen het CUPID-project wordt deze reeds uitgebreid besproken *wie-vraag* expliciet in verband gebracht met de *hoe-vraag*, meer bepaald door aan te geven dat verwijzingen zowel manueel als automatisch gegenereerd kunnen worden. Hier wordt opnieuw gewezen op mogelijke vermindering van de kosten van metadatageneratie en wordt het belang hiervan in een dynamisch archief geëxpliciteerd. Wanneer op elk ogenblik nieuwe items kunnen toegevoegd worden aan een archief, is het beheer van verwijzingen en metadata immers een extra moeilijkheidsfactor (CUPID, 2007, pp. 25-28). Het is dan ook logisch dat verscheidene onderzoeksprojecten en cases op het vlak van digitale multimedia-archieven stil dienen te staan bij mogelijke oplossingen voor het probleem van tijds- en arbeidsintensieve processen die het archief up to date houden, niet alleen op het vlak van content maar ook op het vlak van metadata.

Deze nood aan technologische oplossingen houdt natuurlijk niet in dat het ontwikkelen van betekenisvolle relaties beperkt blijft tot het werk van de technologie. Ook gebruikers kunnen betekenisvolle relaties tussen objecten ontwikkelen, al is dit proces vaak gefaciliteerd door technologieën. Met andere woorden, stilstaan bij hoe objecten kunnen worden gelinkt zonder te erkennen dat de gebruiker hier een actieve rol in kan spelen gaat

2 De URL <http://www.film-first.org/> bleek niet langer actief tijdens het opstellen van dit deelrapport.

voorbij aan de mogelijke noden van de gebruiker om net aan deze actieve betekenisgeving te doen. Dit aspect van een open en dynamisch archief kan dus niet alleen aan de hand van technologisch hoogstaande cases geïllustreerd worden, maar ook aan de hand van cases die de gebruiker een actieve rol toekennen in deze processen van betekenisgeving over objecten heen. Al deze cases kunnen dus een interessant vertrekpunt vormen als invalshoek voor het optimaliseren van metadata. Indien we aanbevelingen willen formuleren in het kader van de gebruikersnoden in verband met het ontwikkelen van betekenisvolle relaties tussen objecten, is het dan ook belangrijk te beseffen dat het niet de bedoeling mag zijn om onderzoek dat reeds in het kader van andere projecten werd uitgevoerd volledig te herhalen. De mogelijkheden die internationale en nationale projecten bieden moeten dus zeker in beschouwing genomen worden om de dynamiek van het te ontwikkelen archief te garanderen.

Om dit onderdeel over het ontwikkelen van betekenisvolle relaties af te sluiten, willen we als aanvulling op de reeds verklaarde *wie-vraag* en *hoe-vraag* wat betreft het toekennen van metadata ook ingaan op de manieren waarop de gebruikers de content, uiteraard met behulp van deze metadata, efficiënt kunnen benaderen. We willen het meer bepaald hebben over het toelaten van zoekstrategieën om een dergelijke rijkdom aan metadata ook optimaal te benutten. Een interessant voorbeeld hiervan zijn de mogelijkheden die 'faceted search' biedt. Dergelijke mogelijkheden sluiten overigens in zekere zin aan bij de vorige paragrafen rond een open en dynamisch metadatamodel, aangezien dit moet toelaten om de content op verschillende manieren te doorzoeken. We willen even een voorbeeld aanhalen van een interface die zowel faceted search als free text search mogelijk maakt en bovendien open source is: de Drupal faceted search module. "*The interface exposes metadata in such a way that users can build their queries as they go, refining or expanding the current query, with results automatically reflecting the current query. This interface also combines free-text search, fully leveraging Drupal's search engine.*" (Drupal, 2008). Faceted search maakt het de gebruiker dus mogelijk om zijn zoekopdracht te verfijnen of uit te breiden via categorieën gelinkt aan de zoekopdracht. Deze materie sluit dan ook aan bij het nog te behandelen aspect van het gebruik van standaarden en open source om de toegankelijkheid te optimaliseren (zie hiervoor 2.5.). Hier kan dan ook aandacht aan besteed worden naar de eigenlijke ontsluitingsapplicaties toe.

2.4. Open en dynamisch archief: open en dynamisch datamodel

De vorige aspecten van een open en dynamisch archief stonden vooral stil bij het optimaliseren van metadata. Er werd voldoende aangetoond dat metadata enorm belangrijk zijn, maar een archief is uiteraard meer dan metadata alleen. We mogen de eigenlijke content niet uit het oog verliezen. Dit aspect leunt dan ook aan bij een open en dynamisch metadatamodel maar gaat een stap verder naar de eigenlijke content toe en dus meer bepaald naar de integratie van user generated content in de meer enge zin van

het woord: inhoud. We gaan bij het bespreken van deze aandachtspunten overigens voorbij aan het proces dat nodig is om tot (voldoende inhoud voor) een multimediaal digitaal archief te komen en aan de basisbehoefte aan digitalisering. Hier komen we bij de bespreking van de projecten alleszins nog op terug. Een multimediaal archief (dat dus het resultaat is van een dergelijk proces) kan open zijn op het vlak van metadata maar gesloten zijn op het vlak van content. Dat zal bij de beschrijving van de cases zeker aan bod komen: een initiatief als de tagging-mogelijkheden op de website van het Indianapolis Museum of Art (<http://www.imamuseum.org/connect/tags>) houdt zeker niet automatisch in dat het platform ook open staat voor andere content van de gebruikers.

We willen hier de niet altijd even duidelijke grens tussen user generated content in enge zin (echte data) en user generated metadata aanhalen. Wanneer gebruikers eigen werken (foto's, video,...) toevoegen als nieuwe content op het platform kan dit om zuivere content gaan. Het schrijven van een recensie of commentaar bij een bestaand item kan langs de ene kant beschouwd worden als content op zich, maar is langs de andere kant ook verbonden met het item in kwestie als een vorm van metadata en kan in dat kader gezien worden als een soort van contextualisering door de gebruikers. Dat dit kan gelinkt worden met de deltaak rond contextualisering is dan ook duidelijk: een open, dynamisch en gecontextualiseerd archief houdt in dat het toevoegen van duidende informatie mogelijk ook door gebruikers zou kunnen gebeuren. Hieruit blijkt bovendien nogmaals hoe aandacht voor een open en dynamisch datamodel onvermijdelijk aanleunt bij een open en dynamisch metadatamodel. Een voorbeeld dat we bij dat onderdeel reeds aanhaalden is dus ook hier relevant en willen we bijgevolg graag herhalen: voor het prototype ontwikkeld in het kader van het VACF-project werd gekozen voor een openheid zowel op het vlak van metadata als op het vlak van content: *"Vooruit blijft uiteraard zijn traditionele rol van expert waarnemen en garandeert kwaliteitsvolle content, beschreven volgens een zorgvuldig gekozen taxonomie. Maar ook de participant en zijn inbreng worden serieus genomen. Zo kan deze op verschillende manieren en geheel vrij (folksonomy) metadata toevoegen. Er kan door middel van ratings, kritieken, tags, beschrijven en 'bijhouden' van evenementen en multimediale content, en op verschillende andere manieren een appreciatie van het aanbod worden gegeven. Daarnaast kan elke gebruiker ook eigen creaties toevoegen, en dit op verschillende manieren."* (Michiels, 2007, p. 55).

Op een meer algemeen niveau is het dus in elk geval duidelijk dat verschillende van onze aandachtspunten wijzen in de richting van mogelijkheden op het vlak van inbreng van de eindgebruikers. Dit alles past binnen het kader van empowerment van de eindgebruiker, een nood die reeds geformuleerd werd in de publicatie e-Cultuur met het oog op beleidsvisies en -aanbevelingen (De Wit & Esmans, 2006). Het spreekt echter voor zich dat deze specifieke vorm van openheid en dynamiek, die eindgebruikers toelaat zelf content toe te voegen, mogelijk op erg veel weerstand kan botsen van collectie- en archiefbeheerders. Dit is zoals blijkt uit eerdere paragrafen ook al zo op het vlak van user

generated metadata en we kunnen hier dus terugrijpen naar een belangrijk nadeel van tags en folksonomies dat zeker ook kan gelden (of tenminste in de ogen van de beheerders kan gelden) voor user generated content in het algemeen: het kwaliteitsprobleem. Daarom vinden we het belangrijk de aandacht te vestigen op het bovengenoemde citaat met betrekking tot het VACF-prototype en op het feit dat de traditionele rol van expert dus ook gerespecteerd werd. Uit experteninterviews in het kader van het VACF-onderzoek bleek verder dat een aantal professionals toch sceptisch staan tegenover gebruikersgestuurde inhoud (Nulens, 2007). Opnieuw moet er dus rekening gehouden worden met mogelijk botsende noden: de mogelijke nood van eindgebruikers om meer inbreng te hebben³ zal misschien niet stroken met de nood van experten om controle te behouden over hun collecties, of met de nood van gebruikers die het archief voor wetenschappelijke doeleinden willen gebruiken om alleen meer kwalitatieve content van gevestigde instellingen terug te vinden. Het is dus zaak om te proberen deze mogelijk conflicterende noden te verzoenen en het citaat geeft dit mooi weer.

2.5. Open en dynamisch archief: toegankelijkheid

De openheid van een archief kan ook geïnterpreteerd worden in de zin van openheid van toegang tot de content. Hier wordt meteen duidelijk dat aanbevelingen hierrond in verband gebracht dienen te worden met de werkpakketten rond rechtenbeheer en de architectuur voor digitale ontsluiting. Open standaarden, open source en open content worden terecht als opportuniteiten gezien in het kader van digitale bewaring en ontsluiting (Debuysere, 2004, pp. 55-62). Debuysere geeft een uitgebreide beschrijving van deze begrippen en hun verschijningsvormen in het digitale landschap. Bij het prototype van het Virtual Arts Centre of the Future werd hier in zekere mate al mee geëxperimenteerd (Michiels, 2007, p. 64). Zowel voor bewaring als voor ontsluiting heeft dit belang. Voor preservatie zijn open standaarden belangrijk zodat het mogelijk is om digitale bestanden beschikbaar te houden, door ze bijvoorbeeld te migreren van oude representaties naar nieuwe. Open source software licenties zorgen er dan weer voor dat de broncode van software vrij beschikbaar is, wat digitale duurzaamheid eveneens verbetert. Wat ontsluiting betreft zijn open content initiatieven zoals de Creative Commons licenties erg nuttige instrumenten om een kostendrukkende verspreiding van content te verwezenlijken zonder auteursrechten uit het oog te verliezen (Debuysere, 2004, pp. 55-62). Initiatieven op deze vlakken bestaan dus alleszins en moeten in het volgende hoofdstuk dan ook in beschouwing genomen worden bij het formuleren van aanbevelingen naar gebruikersnoden toe. Hier is

³ Inbreng kan er ook zijn in de vorm van aanbevelingen voor en door eindgebruikers over culturele content. Dit gebeurt bij een aantal gekende webtoepassingen zoals Amazon.com, maar ook via bijvoorbeeld blogs. Dit past binnen het kader van de door Chris Anderson (2006) beschreven 'microculture era', waar iedereen zijn eigen interesses heeft en deze interesses ook samen kan stellen op basis van niche-content die in de huidige netwerksamenleving (voornamelijk online) naast hit-content beschikbaar is, omwille van het gekende verhaal van de 'Long Tail'. Anderson verklaart in dit boek onder meer "how technology is turning mass markets into millions of niches" (Anderson, 2006, p. 15). Op dergelijke ontwikkelingen gaan we hier niet dieper in, maar ze zijn wel relevant met het oog op een dynamisch archief. We kunnen systemen van aanbevelingen overigens weer situeren in de grijze zone tussen metadata en eigenlijke content.

het opnieuw belangrijk om de noden en verwachtingen van professionele gebruikers te verzoenen met de noden en verwachtingen van de gewone eindgebruikers. Net als bij de mogelijkheden met betrekking tot user generated metadata (tags) moeten we ons dus de vraag stellen in hoeverre verschillende actoren en sectoren grenzen stellen aan de openheid van het archief.

We willen nog even terugkomen op standaarden. Deze zijn immers niet alleen belangrijk op het niveau van bestanden op zich, maar ook op andere technologische niveaus in een archief. Een ander voorbeeld zijn standaarden voor zoekopdrachten, zoals SRU/SRW dat gedistribueerd zoeken mogelijk maakt (zie bijvoorbeeld de wiki van Digitaal Erfgoed Nederland: http://wiki.den.nl/Gedistribueerd_zoeken). Het belang van dergelijke standaarden werd dus wel degelijk reeds erkend in de sector van het digitaal erfgoed. We willen hier ook het Open Archives Initiatieve aanhalen. Uit de omschrijving op de website blijkt reeds de relevantie voor deze deeltaak: "*The Open Archives Initiative develops and promotes interoperability standards that aim to facilitate the efficient dissemination of content. OAI has its roots in the open access and institutional repository movements.*" (<http://www.openarchives.org/>). Het spreekt voor zich dat een archief pas optimaal open en dynamisch is wanneer het met andere archieven kan communiceren, zeker in het kader van gedistribueerde opslag van gegevens. Een voorbeeld van een protocol ontwikkeld door OAI is Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting OAI-PMH. Dergelijke initiatieven zijn overigens gelinkt, zoals het citaat reeds duidelijk maakt, aan de open access beweging. Dit is zeker relevant binnen deze deeltaak, maar aangezien de discussie op dit vlak zich richt op wetenschappelijke en academische content zal deze materie meer in detail behandeld worden in de deeltaak rond wetenschappelijk gebruik van een archief. Voor meer informatie verwijzen we naar het interessante overzicht van Peter Suber, dat volgens ons goed weergeeft wat (de discussie rond) open access nu precies inhoudt (Suber, 2007).

Zoals in de inleiding reeds werd vermeld, zullen we in het volgende hoofdstuk op basis van literatuur en onderzoeksverslagen dus een overzicht geven van instrumenten die de openheid en dynamiek van een grootschalig multimediaal archief kunnen garanderen. Het belang van de implementatie van open standaarden die het hergebruik van (elementen van) bepaalde content faciliteren, al dan niet onder de vorm van een 'collage' zelf samengesteld door de gebruiker, komt hierbij inderdaad aan bod en heeft reeds aandacht gekregen in onderzoek (zie bijvoorbeeld Minerva Project, 2004). In een recent en bijzonder interessant Nederlands projectplan wordt aangehaald dat dit ook voor onderwijsdoeleinden uitermate belangrijk kan zijn. Leerkrachten willen immers zelf de mogelijkheid hebben om interactieve pakketten samen te stellen (Consortium Nederlands Erfgoed: Digitaal! 2007, p. 19). Ook in Vlaanderen werd aan deze mogelijkheden reeds aandacht besteed, onder meer in het PUBELO-project van de Arteveldehogeschool, Karel de Grote-Hogeschool, Katholieke Universiteit Leuven / Stichting Ariadne en Katholieke hogeschool Mechelen,

ondersteund door het TETRA-fonds van het IWT-Vlaanderen. Om de mogelijkheden tot hergebruik van leermateriaal te optimaliseren, moeten aparte componenten beschikbaar en vindbaar gemaakt worden voor leerkrachten (PUBELO-project, 2007). Een archief als bron voor hergebruik van materiaal is het onderwerp van deeltaak 2 van dit werkpakket. Ook de link met deeltaak 4 van dit werkpakket (gecontextualiseerd aanbod) is hier snel gemaakt: het is zowel noodzakelijk om betekenisvolle pakketten aan te bieden als om de gebruikers de tools aan te bieden om dergelijke pakketten vanuit hun specifieke noden zelf te ontwikkelen. Hier wordt dus duidelijk dat er zoals we reeds hebben aangehaald regelmatig overlapping zal zijn tussen de verschillende deeltaken van dit werkpakket rond gebruikersnoden.

Om de toegankelijkheid van een multimediaal archief te vergroten kan vanuit een andere invalshoek ook gedacht worden aan openingen naar andere platformen toe. Men kan dan bijvoorbeeld denken aan het aanbieden van content via websites als YouTube of Flickr. Hier is de link met Web 2.0-toepassingen dus opnieuw aanwezig. Bij het IBBT-project VACF werd reeds aangehaald dat een van de belangrijke technologische aspecten van Web 2.0 terug te brengen is tot de openheid en decentralisering van bronnen van inhoud. Een website is niet langer een zuivere bewaarplaats, er zijn ook mogelijkheden om de data uitwisselbaar te maken tussen verschillende platformen. Denken we maar aan webfeeds als RSS en Atom of aan zogenaamde *Mashups*, die gebruik maken van bestaande databanken om nieuwe applicaties te ontwikkelen en dus nieuwe verbanden leggen tussen content (Michiels, 2007, pp. 34-35). Dergelijke mogelijkheden kunnen we dus zeker in beschouwing nemen met het oog op het bereiken van een open en dynamisch archief. Verder spreekt het voor zich dat een doorstroming naar Web 2.0-applicaties toe automatisch bijkomende mogelijkheden opent met het oog op technieken zoals tagging, voting en polling in zoverre deze in de gekozen ontsluitingsplatformen worden toegepast.

Voorbeelden van dergelijke initiatieven zijn in vele sectoren terug te vinden. In de internationale omroepsector bijvoorbeeld werd vrij recent in de media bekend gemaakt dat BBC Worldwide een eigen kanaal op MySpaceTv lanceert, naast een reeds bestaand kanaal op YouTube (Sweney [<http://www.guardian.co.uk>], 24.01.2008). Dit is in zekere zin merkwaardig, aangezien de BBC op haar eigen website reeds een eigen 'player' aanbiedt waarvoor overigens uitgebreid reclame wordt gemaakt en waar een uitgebreid aanbod aan recente programma's integraal kan worden bekeken, weliswaar alleen binnen het Verenigd Koninkrijk (<http://www.bbc.co.uk/iplayer>). In het genoemde artikel op de website van de krant The Guardian staat men stil bij het feit dat de externe platformen alleen korte en minder recente clips zullen vertonen. Ook is het dankzij de ontsluiting via dergelijke platformen mogelijk een globaal publiek te bereiken. Hier is dus duidelijk een en-en-verhaal aan het werk: de platformen worden naast elkaar ontwikkeld en hebben dan ook andere doelgroepen en/of andere doelstellingen voor ogen. De potentiële voordelen van het bereiken van andere doelgroepen worden bij dergelijke ontwikkelingen uiteraard

steeds in het achterhoofd gehouden. Dit is een belangrijk aandachtspunt bij het ontwikkelen van een archief dat zo ver mogelijk wordt opengetrokken. In het werkpakket rond architectuur voor digitale bewaring en ontsluiting moet er zeker aandacht zijn voor dergelijke initiatieven waarbij verschillende platformen naast elkaar ontwikkeld worden.

Voorbeelden van openingen naar andere platformen toe zijn ook uit buiten de omroepsector te vinden. Zo maakt het Nederlandse project Beelden voor de Toekomst ook gebruik van de website YouTube als vorm van ontsluiting van digitale content (<http://www.beeldenvoordetoeekomst.nl>). Dit project is erg grootschalig en ontzettend relevant voor huidige en toekomstige projecten in verband met digitale bewaring en ontsluiting. De projectpartners zijn Beeld en Geluid, Filmmuseum, Nationaal Archief, Vereniging Openbare Bibliotheken, Centrale Discotheek Rotterdam en Stichting Nederland Kennisland. Het spreekt voor zich dat dit project in het volgende hoofdstuk meer gedetailleerd zal besproken worden. Het krijgt ook reeds uitgebreid aandacht in de state of the art ontwikkeld in het kader van het IBBT-project PokuMOn. Uit de olijsting van de verschillende projectpartners die in het consortium zetelen blijkt de relevantie van het project over verschillende sectoren heen. Een dergelijke relevantie heeft een project als BOM-VL uiteraard ook voor ogen.

Een aantal essentiële aspecten van toegankelijkheid zijn niet aan bod gekomen in de vorige paragrafen. We hebben het dan over de problematiek van toegankelijkheid in de ruimere, meer fundamentele zin: toegang tot de eigenlijke technologieën en media die gebruikt zullen worden voor ontsluiting. Universele toegankelijkheid is allerminst vanzelfsprekend en vraagstukken rond participatie en ICT blijven relevant. Gebrek aan toegang op zich wordt vaak gezien als de oorzaak van de digitale kloof. Het moet echter duidelijk zijn dat het om een gelaagd begrip gaat, waarbij ook technologische vaardigheden een rol spelen (Pauwels, Van Oost & Lavens, 2004, p. 7). Reeds in de jaren '90 werd aangehaald dat niet alle internetgebruikers het medium ook ten volle kunnen benutten: sommigen gebruiken slechts een beperkt aantal mogelijkheden (Castells, 1996, p. 371). Volgens ons is een dergelijke bemerking in de huidige netwerksamenleving nog steeds uitermate relevant. Het spreekt echter voor zich dat dergelijke kwesties niet binnen een project als dit opgelost kunnen worden en dat het dus om een fundamentele nood gaat waar we in zekere zin aan voorbij moeten gaan. Toch willen we de problematiek in het gedeelte rond toegankelijkheid absoluut vermelden en meer bepaald even stilstaan bij de aspecten van de digitale kloof die niet zozeer te maken hebben met de eigenlijke toegang tot ICT op zich, maar met de nodige vaardigheden om met deze technologieën om te gaan. Volgens ons kan een project als dit hier immers op een weliswaar bescheiden manier rekening mee houden, meer bepaald door bij de modellen voor ontsluiting een groot gebruiksgemak voor ogen te houden. Een basisstap in de goede richting is hier – opnieuw – het hanteren van standaarden. We willen hiermee niet beweren dat een website (als een voorbeeld van een ontsluitingstool) die volgens de gangbare standaarden (zie

bijvoorbeeld <http://www.w3.org>) werd ontwikkeld meteen ook voor iedere onervaren internetgebruiker volledig bruikbaar is. Toch zijn standaarden zoals deze ontwikkeld door het World Wide Web Consortium (W3C) volgens ons belangrijk om “*het web naar zijn volle potentieel te leiden*”, zoals dit consortium zelf al aanhaalt op de genoemde website.

Deze problematiek is overigens ook gelinkt aan de problematiek van universele toegankelijkheid zoals deze wordt gedefinieerd met het oog op toegang voor mindervalide gebruikers. Ook hier is het bovengenoemde World Wide Web Consortium actief, meer bepaald door het ontwikkelen van de Web Content Accessibility Guidelines (WCAG), waarvan versie 2.0 beschikbaar is. Opnieuw willen we niet beweren dat het hanteren van dergelijke richtlijnen een website meteen onfeilbaar universeel toegankelijk maakt. Evaluatief onderzoek naar toegankelijkheid en bruikbaarheid kan zich immers best niet alleen richten op de website als object (*objective-oriented tests*) maar ook op de gebruikers zelf (*subjective-oriented tests*) (Federici et al., 2005, p. 782). Empirisch onderzoek naar de problemen die mindervalide gebruikers ondervinden is dus zeker nuttig en studies die in dit kader werden uitgevoerd halen al aan dat de Web Content Accessibility Guidelines⁴ niet altijd voldoende blijken in de praktijk (Murphy et al., 2008, p. 80). In het kader van deze tekst kunnen we niet uitgebreid stilstaan bij deze problematiek, maar een archief dat open wil zijn kan er allerminst volledig aan voorbij gaan.

⁴ Het gaat in deze studie, die ook andere studies aanhaalt, nog om de versie 1.0 van deze Guidelines.

3. Een analyse van onderzoek en bestaande cases

In het vorige hoofdstuk werden reeds een aantal interessante cases en projecten rond digitale bewaring en ontsluiting summier aangehaald teneinde de belangrijkste aandachtspunten en uitdagingen met het oog op een open en dynamisch archief in kaart te brengen en te illustreren. Naar de nodige aanbevelingen toe is een meer systematische analyse van relevante nationale en internationale projecten uiteraard vereist. In dit hoofdstuk zal dan ook vertrokken worden van een dergelijke state of the art. Het blijft hierbij belangrijk de expertise die in afgeronde en lopende onderzoeksprojecten werd verzameld niet uit het oog te verliezen. We willen hier herhalen dat het niet onze bedoeling is om een kwantitatief exhaustief overzicht te geven van mogelijk relevante onderzoeksprojecten en voorbeelden.

Voor een overzicht van de onderzoeksprojecten (*state of the art in onderzoek*) werd in eerste instantie gekozen voor een geografische opdeling en dus niet voor een opdeling volgens (sub)sectoren. Deze keuze werd ingegeven door de bedenking dat men in meer en meer digitaliseringsprojecten gebruik maakt van sectoroverstijgende infrastructuren (de Haan et al., 2006, p. 126). Omdat ook dit project sectoroverstijgend is, zou een ietwat artificiële indeling per (sub)sector dan ook minder gepast zijn. Wanneer een project vooral betrekking heeft op een specifieke sector, zal dit feit uiteraard opgenomen worden in de analyse. Indien de relevantie zich vooral toespitst op slechts een of enkele specifieke aandachtspunten zoals die in het vorige hoofdstuk werden uitgetekend, wordt dit ook vermeld.

Voor een overzicht van interessante cases (*state of the art in de praktijk*) gaan we op een iets andere manier te werk. Een geografische opdeling heeft op het vlak van dergelijke cases volgens ons minder zin. Bij de analyse van de cases willen we ze dan ook verbinden met de aandachtspunten en uitdagingen die in het vorige hoofdstuk werden uitgewerkt. Deze cases zijn immers vaak kleinschaliger in opzet dan de onderzoeksprojecten, wat inhoudt dat ze gemakkelijker kunnen worden ingedeeld volgens de aandachtspunten die duidelijk tot uiting komen in de case. Ook hier gebruiken we dus geen indeling per sector. We zijn er immers van overtuigd dat een case, hoe kleinschalig ook, vaak over verschillende (sub)sectoren heen relevant kan zijn binnen een sectoroverstijgend project en willen dit in onze analyse laten blijken door enkel gebruik te maken van deze indeling.

3.1. Voorbeelden van onderzoek

Dit hoofdstuk begint dus met een beschrijving van relevante nationale en internationale onderzoeksprojecten. In deze tekst staan we specifiek stil bij de relevantie voor dit werkpakket rond gebruikersnoden en meer bepaald voor aanbevelingen met het oog op een open en dynamisch archief. We geven in de volgende paragrafen dus telkens slechts

een korte toelichting van relevante aspecten. Op die manier wensen we dit hoofdstuk beknopt te houden. Voor een overzicht van de basisgegevens (partners, looptijd, financiering), een summiere samenvatting van de inhoud van de projecten en de doelstellingen die men met wenst(e) te bereiken en een korte bespreking van de eigenlijke resultaten en realisaties verwijzen we dan ook naar een meer uitgebreide tekst die in bijlage A terug te vinden is. Zeker wanneer de lezer niet bekend is met één of meerdere van deze projecten, raden we aan om deze bijlage samen met deze tekst door te nemen. Net zoals het niet onze bedoeling is om alle interessante projecten op te lijsten, is het ook alleszins niet de bedoeling om alle doelstellingen en relevante resultaten per project te vermelden. Er wordt soms slechts een specifiek resultaat uitgelicht dat uitermate relevant is voor deze deeltaak.

3.1.1. Europese onderzoeksprojecten

In de categorie Europese onderzoeksprojecten zullen eerst een aantal projecten besproken worden met een internationaal en grensoverschrijdend karakter. Het is echter ook nuttig om vervolgens stil te staan bij projecten die zich binnen één land of gemeenschap ontwikkelen. Er zullen meer bepaald een aantal projecten aangehaald worden uit een specifiek Nederlandse context. De keuze voor Nederland werd ten eerste gemaakt vanwege de relatieve vergelijkbaarheid van de Nederlandse en de Vlaamse schaal en context. De keuze is vervolgens ook ingegeven door het interessante scala aan projecten en door de relevantie van een aantal specifieke projecten naar deze deeltaak toe. We moeten wel verduidelijken dat dit geenszins inhoudt dat we een positief kwaliteitsoordeel uitspreken over projecten uit Nederland ten opzichte van andere geografische gebieden. Er zijn alleszins ook in andere (Europese) landen erg interessante projecten terug te vinden. Zo kunnen we bijvoorbeeld verwijzen naar een aantal projecten en coalities die lopen met de steun van het Joint Information Systems Committee (JISC) in het Verenigd Koninkrijk (de Digital Curation Coalition, de Digital Preservation Coalition, de Strategic Content Alliance,...)⁵. Het is echter duidelijk dat we onmogelijk alle relevante en interessante projecten kunnen aanhalen. Zonder dus te oordelen over de kwaliteit van deze andere projecten, denken we dat de Nederlandse projecten in het kader van deze tekst het meest illustratief zijn. Om de leesbaarheid van deze tekst te behouden hebben we dan ook gekozen voor één specifiek geografisch gebied en zullen we dus alleen deze Nederlandse projecten verder toelichten. Bij de bespreking van de projecten komt de informatie steeds van de projectwebsite die we vermelden. Indien ook andere bronnen gebruikt worden, is dit uiteraard vermeld.

3.1.1.1. Grensoverschrijdende projecten

Bij een eerste analyse van afgelopen projecten werd snel duidelijk dat een aantal projectwebsites niet langer online beschikbaar zijn. Dit geldt bijvoorbeeld voor het FIRST-

⁵ De website <http://jisc.ac.uk/> geeft goed weer welke thema's en projecten ondersteund worden.

project (Film conservation and restauration strategies, <http://www.film-first.org>), het AMICITIA-project (Asset Management Integration of Cultural heritage In the Interchange between Archives, <http://www.amicitia-project.de>), het PRIMAVERA-project (Personalised Retrieval and Indexing of Media Assets in Virtual Environments for Real-time Access, <http://www.primavera-ist.net>) en eveneens voor het EUROMEDIA-project (<http://www.foyer.de/euromedia>). Wegens het grote aantal afgeronde en lopende projecten dat beschikbaar is voor analyse hebben we dan ook beslist deze projecten niet op te nemen in deze tekst. Uit het overzicht dat het IPEA-project geeft van een aantal van deze projecten (IPEA (I), 2006) kunnen we afleiden dat het weglaten van de projecten uit onze analyse geen vertekend beeld zal geven wat betreft aspecten met het oog op een open en dynamisch archief en dat de projecten die we wel opnemen het scala van initiatieven op dit vlak voldoende zal weergeven.

De projecten die we weerhouden voor analyse en die dus hier besproken worden, hebben niet altijd resultaten die zich specifiek toespitsen op de gebruikersnoden rond een open en dynamisch archief. Een aantal projecten werden in de analyse opgenomen voor hun algemene relevantie naar digitale multimediale archieven toe en dus omwille van hun bijdrage aan de kennisontwikkeling omtrent deze problematiek. Ook willen we graag illustreren op welke manieren er in afgeronde en lopende projecten werd omgegaan met gebruikersnoden en willen we dus de verschillende graden van belangrijkheid die dit thema in andere projecten toegekend heeft gekregen in kaart brengen. Ook uit projecten waar misschien te weinig aandacht werd besteed aan gebruikersnoden kan immers geleerd worden. Zoals we reeds aanhaalden zijn de basisgegevens samen met een meer algemene beschrijving in bijlage A terug te vinden.

PRESTO
(Preservation Technology for Broadcast Archives)

<http://presto.joanneum.ac.at/index.asp>

Relevantie naar een open en dynamisch archief toe

In het IPEA-project werd reeds aangehaald dat het gebruikersonderzoek binnen het kader van het PRESTO-onderzoek heel beperkt is (IPEA (I), 2006, p. 31). Toch wilden we dit onderzoek aanhalen, omdat het stilstaat bij de fundamentele nood aan duurzame archieven, digitalisering en digitale archieven en heeft bijgedragen bij het in kaart brengen van de problematiek. Inderdaad, in deze deeltaak gaan we eigenlijk voorbij aan deze fundamentele noden. We spreken van een open en dynamisch multimediaal digitaal archief zonder stil te staan bij het proces dat nodig is om tot een multimediaal digitaal archief te komen. Dit is immers niet het doel van dit werkpakket en zal zeker in andere stadia in het onderzoeksproject aan bod komen. Toch willen we het hier expliciet aanhalen, aangezien deze nood aan digitalisering en digitale duurzaamheid vervuld moet zijn vooraleer we zelfs maar over gebruikersnoden rond een dergelijk archief kunnen spreken. 'Preservation for access' wordt niet voor niets door de technology manager van de BBC Richard Wright

aangehaald als hét streefdoel voor audiovisuele archieven. Hoewel access het doel is, is preservation hiervoor een noodzakelijke stap.

PRESTOSPACE

(Preservation towards storage and access. Standardised Practices for Audiovisual Contents in Europe)

<http://www.prestospace.org>

Relevantie naar een open en dynamisch archief toe

In tegenstelling tot het PRESTO-project werd in PRESTOSPACE in een apart rapport aandacht besteed aan gebruikersnoden en is dit onderzoeksrapport raadpleegbaar op de website. Het rapport is gegroeid uit de analyse van een vragenlijst die werd voorgelegd aan omroeparchieven, filmarchieven en service providers. Dit rapport richt zich dus uitsluitend op gebruikersnoden in de zin van noden van *expertgebruikers*. Het doel van de vragenlijst was dus om een overzicht te verkrijgen van mogelijke functionele noden van de gebruikers van de 'preservation factories', zodat men kan nagaan of de veronderstellingen die binnen het kader van het project werden gemaakt wel degelijk stroken met de eigenlijke noden van de gebruikers. Het is duidelijk dat de doelgroep voor dergelijke onderzoeksaspecten niet rechtstreeks de eindgebruikers omvat, aangezien deze geen gebruik zullen maken van de preservatiediensten (factories) op zich. Dit heeft belang voor deze deeltaak rond een open en dynamisch archief. We hebben in de inleiding aangehaald dat de onderzoekstaken niet werden opgedeeld per gebruikersgroep en deze deeltaak wil zich dus geenszins alleen richten op de eindgebruikers. Toch is in het vorige hoofdstuk gebleken dat eindgebruikers enorm veel belang kunnen hebben aan een archief dat open en dynamisch is.

Hieruit volgt dat het PRESTOSPACE-rapport dat zich richt op gebruikersnoden volgens ons niet het belangrijkste resultaat van dat project is voor deze deeltaak, waarmee we uiteraard niet willen zeggen dat het geen of slechts weinig relevantie heeft voor het gehele project BOM-VL. Dit kan opnieuw verbonden worden aan het feit dat deze deeltaak zich toespitst op open en dynamische archieven en dus eigenlijk niet expliciet stil staat bij de meer fundamentele nood aan het optimaliseren van bewaring, restauratie en digitalisering, een nood die in het gebruikersnodenrapport van PRESTOSPACE onderzocht wordt en die uiteraard zeer relevant is voor BOM-VL op een fundamenteel niveau. In het kader van deze deeltaak willen we echter een ander rapport aanhalen, meer bepaald de state of the art van bestaande tools voor het analyseren van content voor metadatageneratie. Deze state of the art kan immers gelinkt worden aan de nood aan het ontwikkelen van betekenisvolle relaties en het inbrengen van semantiek, een nood die in het vorige hoofdstuk besproken werd als één van de aandachtspunten wat een open en dynamisch archief betreft. Het rapport heeft een technologische invalshoek, wat overigens eigen is aan de aard en de doelstellingen van het PRESTOSPACE-project, en geeft een nuttige oplistijng van bestaande technieken voorzien van verwijzingen naar relevante literatuur en cases. Op het

visuele vlak werd bijvoorbeeld een tabel in het rapport opgenomen met commerciële softwareproducten voor gezichtsherkenning. Het rapport besteedt naast het visuele ook aandacht aan inhoudsanalysetools voor audio en ten slotte voor het audiovisuele. Er worden ook conclusies getrokken met betrekking tot de praktische haalbaarheid en usability van de tools. Hoewel dergelijke conclusies dus rechtstreeks tot doel hebben om de expertgebruikers (archivarissen,...) verder te helpen, kan het op grote schaal toepassen van automatisering van metadatageneratie uiteraard een meer open archief voor de eindgebruiker tot gevolg hebben. De kennis die beschikbaar is in dit PRESTOSPACE-rapport mogen we dus niet uit het oog verliezen.

ECHO
(European Chronicles On-Line)

<http://pc-erato2.iei.pi.cnr.it/echo>

Relevantie naar een open en dynamisch archief toe

In dit project werd een apart werkpakket samengesteld voor het onderzoek naar gebruikersnoden. Er werd aandacht besteed aan verschillende mogelijke types gebruik van een systeem als het ECHO-systeem en aan de verschillende noden die belangrijk zijn bij elke categorie van mogelijk gebruik. Het gaat dan om een hele lijst criteria, zoals bijvoorbeeld "A query in language X should find catalogue descriptions in language X, Y and Z". Dergelijk onderzoek is uiteraard heel relevant naar de gebruikersnoden binnen BOM-VL toe. Het ECHO-project staat net als PRESTOSPACE stil bij manieren van automatische metadata-extractie. Wat we hier vooral willen aanhalen is dat de noden van de eindgebruiker ('general public') apart worden vermeld. Er wordt veel aandacht besteed aan zoekmogelijkheden en ECHO wil zowel het zoeken via categorieën als het zoeken op basis van manueel toegevoegde metadata, zowel het zoeken op gestructureerde wijze als aan de hand van vrije tekstsearches mogelijk maken. Dit rapport omtent gebruikersnoden dateert van juni 2000. Het is interessant om ons af te vragen hoe ECHO deze verscheidenheid van zoekfuncties had aangepakt in een 'volwassen Web 2.0-tijdperk' en of men zou geprobeerd hebben om de vindbaarheid van content te verhogen door het onderzoeken van de mogelijkheden van tagging.

BIRTH
(Building an Interactive Research & delivery network for Television Heritage)

<http://www.birth-of-tv.org/birth/>

Relevantie naar een open en dynamisch archief toe

In een eerste fase werd onderzoek verricht naar de noden, verwachtingen en voorkeuren van de gebruikersgroepen aan de hand van een survey en interviews. De resultaten omvatten technische noden en wijzen volgens de projectwebsite meer algemeen ook op de vraag naar een website over de beginjaren van televisie. Het is zeker interessant dat een dergelijk onderzoek als noodzakelijke eerste stap gezien wordt en dat er rekening

gehouden wordt met verschillende gebruikersgroepen en hun noden, waarvan we er hier enkele zullen opnoemen. De verwachtingen van het publiek spitsen zich toe op betrouwbare informatie die efficiënt toegankelijk is en waarvan de rechteninformatie zichtbaar is. Opzoeken zou zowel via zoektermen als via keyframes moeten kunnen gebeuren. De academische gebruikersgroep heeft dan weer een educatief perspectief en wil onder meer kunnen opzoeken via tijdspannes. Deze groep wil ook de mogelijkheid krijgen om feedback te kunnen geven. De professionele verwachtingen ten slotte omvatten naast de nood aan toegang tot betrouwbare informatie uiteraard de nood aan meer mogelijkheden, zoals het bijdragen aan de hand van artikels en het modereren van nieuwsgroepen. Het ontvangen van fees voor verrijkte content en diensten werd niet meteen afgewezen, maar het idee van reclame als mogelijke bron van inkomsten bleek niet populair (Hecht, 2004).

Uit dit overzicht blijkt dat specifieke noden met het oog op een open en dynamisch archief zoals we het in het kader van BOM-VL wensen te definiëren weinig aan bod zijn gekomen in het BIRTH-project. Wel is het doel van het project om content openbaar beschikbaar te maken, wat het BIRTH-archief uiteraard in zekere zin een open archief maakt. Verder kan de meertalige thesaurus mogelijk gezien worden als een beperkte stap in de richting van een meer dynamisch metadatamodel binnen een Europese context, maar dit model blijft blijkbaar vrij gesloten. BIRTH biedt verschillende zoekmethoden aan, zowel vrije tekstsearch als via de tijdslijn, maar het systeem staat alleszins niet open voor verrijking door de eindgebruikers. Wel wordt er aandacht besteedt aan standaarden, maar de streaming media wordt aangeboden in gangbare proprietaire formaten. Het BIRTH-archief is dus alleszins geen optimaal open en dynamisch archief.

MINERVA / MINERVA PLUS / MINERVA EC
(Ministerial Network for Valorising Activities in Digitisation - eContentplus - Supporting the European Digital Library)

<http://www.minervaeurope.org/>

Relevantie naar een open en dynamisch archief toe

MINERVA EC specificeert verschillende categorieën beoogde gebruikers:

- *public and private organisations and institutions that create, collect or own digital content;*
- *private citizens interested in receiving quality content, reliable and directly responding to their interests;*
- *universities and schools who want to use cultural content for educational purposes in a legal and safe environment;*
- *small and large enterprises interested to re-use digital content for adding value in commercial activities and exploit digital content resources to create services.*

Deze indeling is alleszins interessant met het oog op een project als BOM-VL omdat ze aandacht voor de uiteenlopende gebruikersnoden impliceert. Bij de eindgebruikers wordt

“directly responding to their interests” vermeld. Verder werd er in een vroegere fase reeds een werkpakket rond gebruikersnoden uitgewerkt: “*Identification of user needs, content and quality framework for common access points*”. Het is duidelijk dat dit werkpakket vooral erg veel aandacht besteed aan kwaliteitseisen. Een aandachtspunt dat steeds terug aan bod komt bij de kwaliteitsprincipes is de culturele website en de interne en externe aspecten hiervan. Vanuit de eindgebruiker worden inhoud, navigatie, presentatie en grafische vormgeving en werking en diensten genoemd als kwaliteitscriteria. Een kwaliteitsvolle culturele website kan uiteraard een toegangspunt zijn tot een open en dynamisch archief, maar dit mag geenszins beperkt worden tot een cluster van institutionele websites. De inhoudelijke kwaliteitsnormen die worden vermeld bij de beschrijving van het werkpakket gebruikersnoden (data over de instelling verantwoordelijk voor de website, informatie over het onderwerp, informatie beschikbaar op de website) doen volgens ons afbreuk aan de mogelijkheden van een open en dynamisch archief, dat semantisch is en gebruik maakt van de voordelen van Web 2.0-toepassingen, van open en dynamische metadatamodellen en van de verschillende mogelijkheden voor en aspecten van open toegang.

MICHAEL / MICHAEL PLUS

Multilingual Inventory of Cultural Heritage in Europe

<http://www.michael-culture.org> ; <http://www.michael-culture.eu>

Relevantie naar een open en dynamisch archief toe

Er is binnen MICHAEL / MICHAEL PLUS aandacht voor gebruikersnoden. Meer specifiek naar deze deeltaak toe willen we aanhalen dat de technische resultaten van dit project een open source technisch platform en een duurzaam en flexibel model gebaseerd op XML-technologieën omvatten. Dit verhoogt de inzetbaarheid in bijkomende landen. Voldoende aandacht hebben voor dergelijke technische aspecten op het gebied van open source hebben we reeds aangehaald als een kenmerk van een open en dynamisch archief. De resultaten op dit vlak zijn dus zeker relevant voor een project als BOM-VL. Er zijn zoals bij de meeste projecten andere aspecten met betrekking tot een open en dynamisch archief die minder aan bod komen in dit project. Het datamodel dat beschikbaar is op de projectwebsite (<http://www.michael-culture.eu/doc.html>) is bijvoorbeeld vrij uitgebreid maar lijkt niet erg dynamisch en er is ook geen aandacht voor de mogelijkheden van Web 2.0-toepassingen.

TAPE

(Training for Audiovisual Preservation in Europe)

<http://www.tape-online.net/>

Relevantie naar een open en dynamisch archief toe

Op de TAPE-website wordt aangehaald dat er onderzoek aangaande gebruikersnoden zal worden uitgevoerd. Het project loopt nog en hierover zijn dan ook geen resultaten

beschikbaar. Het is dan ook moeilijk in te schatten in hoeverre de door ons genoemde verschillende aspecten van een open en dynamisch archief aandachtspunten zullen vormen in het TAPE-onderzoek.

DRIVER

(Digital Repository Infrastructure Vision for European Research)

<http://www.driver-repository.eu/>

Relevantie naar een open en dynamisch archief toe

DRIVER heeft duidelijk academisch-institutionele content en hiermee ook wetenschappelijke gebruikers voor ogen. In die zin is het een erg relevant project met betrekking tot de deeltaak omtrent het wetenschappelijk gebruik van een archief. Toch willen we het project ook summier in deze deeltaak aanhalen, aangezien de open architectuur en het vooropstellen van de toegankelijkheid en interoperabiliteit van databanken belangrijke stappen zijn naar open en dynamische archieven toe. Dit project is volgens ons dan ook een goed voorbeeld van het maken van technologisch weloverwogen keuzes die de openheid kunnen bevorderen. Het volgende op de website terug te vinden citaat geeft de ambities goed weer: *"Once the distributed repositories have been organised and developed through DRIVER as one large-scale virtual content resource, there will be no limitation except the creativity of service providers, to re-use this new infrastructure."* In deze tekst, die weliswaar geen technologisch rapport vormt, leek het ons belangrijk aan te halen dat de technologische keuze van vormen van architectuur van ontsluiting die openheid bevorderen impact heeft op de openheid van het archief. Hier is de link met het werkpakket rond ontsluitingsmodellen dan ook duidelijk.

EDL

European Digital Library Project

<http://www.edlproject.eu>

Relevantie naar een open en dynamisch archief toe

Het project wordt op de website omschreven als een belangrijke bouwsteen naar de European Digital Library toe. De portaalsite van The European Library, die dankzij dit project uitgebreid werd, is een toegankelijke databank die online niet alleen informatie uit catalogi aanbiedt maar ook content zoals beelden en audio. Er was zoals reeds aangehaald aandacht voor usability. Eventuele toekomstige personalisatiemogelijkheden worden in het gelijkaardige project TELplus (<http://www.theeuropeanlibrary.org/telplus/>) behandeld. Met het oog op een open en dynamisch archief is het volgens ons vooral belangrijk dat het EDL-project en het TELplus-project, dat we hier niet apart bespreken, mee de weg vrijmaken (als bouwstenen) voor de Europese Digitale Bibliotheek zoals deze wordt uitgewerkt in het onderzoeksproject EUROPEANA, wat op deze vlakken toch een stuk verder gaat. We houden deze beschrijving dan ook kort en gaan dieper in op EUROPEANA.

EUROPEANA – Connecting Cultural Heritage

<http://www.europeana.eu>

Relevantie naar een open en dynamisch archief toe

Uit de beschikbare demonstratie op de website blijkt dat de eindgebruiker tags kan toevoegen aan items op het EUROPEANA-portaal. Deze worden dan opgelijst onder de noemer 'social tags'. Op basis van de demo is duidelijk dat deze andere manieren van zoeken en browsen mogelijk kunnen maken. In dit project ziet men dus de voordelen van dergelijke tags in, maar is men ook behoedzaam voor de gevaren door ze duidelijk te onderscheiden ('social tags' versus 'subjects'). Dit kan bijvoorbeeld burgers die gebruik maken van het portaal voor wetenschappelijke doeleinden geruststellen. Het spreekt voor zich dat dergelijke invalshoeken ook voor de derde deeltaak van dit werkpakket relevant kunnen zijn. Op de EUROPEANA-website wordt de link tussen een open archief en wetenschappelijk gebruik van een archief overigens zelf gelegd bij de *frequently asked questions*: "What is the discussion on access to scientific publications about? The changes brought about by the digital environment have led to intense discussions between the research community and scientific publishers on the most efficient models to distribute scientific articles. The aim is to guarantee wide access, while at the same time rewarding investments in the scientific publishing system. The analysis of the state of play and of the best way in which to proceed is controversial. Publishers have different views to scientists, libraries and funding bodies on issues such as open access and self-archiving in open repositories after an embargo period." Dit is heel relevant voor een project als BOM-VL en voor dit werkpakket rond gebruikersnoden. We herhalen onze bekommernis uit het vorige hoofdstuk: we moeten voorkomen dat aanbevelingen in het kader van een deeltaak niet zouden stroken met de verwachtingen in een andere deeltaak. Verschillende gebruikersgroepen of verschillende soorten gebruik kunnen heel andere noden met zich meebrengen. Het afwegen van gebruikersnoden is dus altijd een moeilijke materie.

We kunnen uit de demonstratie dus afleiden dat tagging zal opgenomen worden in EUROPEANA. Verder blijkt dat ook aan openingen naar andere platformen gedacht wordt: het laatste voorbeeld uit de demo leidt ons naar een filmpje op YouTube. Het EUROPEANA-portaal kan in vergelijking met een aantal andere projecten mogelijk gezien worden als een stap verder in de richting van een open en dynamisch archief. Toch willen we dit nuanceren. Ten eerste is het probleem van de auteursrechten die de openheid van toegang kunnen belemmeren ook van toepassing op dit portaal. De demo is heel erg open opgesteld, maar uit de antwoorden op de reeds aangehaalde *frequently asked questions* blijkt duidelijk dat de content providers zich bezig moeten houden met het clearen van de rechten en dat EUROPEANA ook denkt aan systemen van authenticatie (inloggen) om bepaalde content af te schermen van bepaalde gebruikersgroepen, hoewel deze functie waarschijnlijk niet op punt zal staan wanneer het prototype publiek wordt gemaakt. Ten slotte willen we in het kader van deze nuancering ook aanhalen dat de demo-versie werd gebruikt voor een usability-studie, waaruit toch bleek dat niet alle gebruikers de externe

link naar YouTube een goed idee vonden en dat dit misschien niet past binnen een 'serieuze' website. Ook waren sommige gebruikers niet zeker over het nut van de social tags. Hieruit blijkt eens te meer dat de gebruikersnoden met het oog op een open en dynamisch archief niet noodzakelijk voor elke gebruiker hetzelfde zijn en soms moeilijk kunnen ingeschat worden.

3.1.1.2. Nederlandse projecten

Het erg interessante EUROPEANA-project vormt ons inziens een goede overgang naar de bespreking van enkele Nederlandse projecten. We hopen immers dat uit ons overzicht blijkt dat de maturiteit van de aanpak van sommige recent opgestarte projecten ten opzichte van gebruikersnoden omtrent een open en dynamisch archief is toegenomen. In Nederland zijn alleszins ook zeer relevante projecten opgestart en de nationale context lijkt ons niet onvergelykbaar met de Vlaamse. We bespreken eerst twee afzonderlijke projecten en achtereenvolgens staan we stil bij een programma waaronder verschillende projecten ressorteren. Ook hier verwijzen we weer naar bijlage A voor meer informatie.

BEELDEN VOOR DE TOEKOMST

<http://www.beeldenvoordet toekomst.nl>

Relevantie naar een open en dynamisch archief toe

Beelden voor de toekomst is een uitermate relevant project. Van bij de opzet werd immers rekening gehouden met verschillende gebruikersgroepen. Meer bepaald richt Beelden voor de Toekomst zich op het onderwijs, de creatieve industrie en het brede publiek, met het onderwijs als belangrijkste groep. Beelden voor de Toekomst is op het vlak van gebruikersnoden zeker ook relevant voor de deeltaak rond contextualisering, aangezien hier veel aandacht aan wordt besteed. Het gebruikersonderzoek spitst zich ook toe op de specifieke vraag naar contextinformatie van toekomstige gebruikers. De leidende vraag blijft echter breder: "*hoe kunnen we het materiaal zo aanleveren, dat het brede publiek, de creatieve industrie en het onderwijs er maximaal profijt van hebben?*". Het spreekt voor zich dat antwoorden op die vraag ook relevantie zullen hebben naar een open en dynamisch archief toe. We willen een aantal punten aanstippen. Ten eerste valt het op dat het projectconsortium het rechtenvrij of onder Creative Commons-licentie beschikbaar maken van een basiscollectie van digitale film en geluid als doelstelling heeft. Dit is uiteraard relevant met betrekking tot gebruikersnoden rond open toegang. Een zo breed mogelijke toegang faciliteren wordt ook als doelstelling geformuleerd. Dit moet uiteraard in verband gebracht worden met distributiemodaliteiten en het is belangrijk dat een zo breed mogelijke toegang niet altijd gratis toegang betekent. De ontwikkelingen op dit vlak zijn dus erg belangrijk met het oog op de valorisatie van een open en dynamisch archief: hoe kunnen gebruikersnoden rond een open en dynamisch archief verzoend worden met de (economische) werkelijkheid waarin de instellingen opereren? Vervolgens willen we even stilstaan bij aspecten rond de doelgroep het brede publiek. In 2007 werd vooral rond de doelgroep onderwijs gewerkt, dus stappen rond deze doelgroep zijn nog niet zo concreet.

Beelden voor de Toekomst wil zowel de gebruiker nauwer betrekken als het publieksbereik van de collecties verhogen. In eenvoudige formuleringen op de website gaat het in het eerste geval om het uitnodigen van mensen om iets met het materiaal te doen of informatie aan het materiaal toe te voegen. Hoe dit concreet zal worden uitgewerkt, is ons op dit ogenblik niet duidelijk en zal zeker opgevolgd moeten worden. In het tweede geval, het vergroten van het bereik, wil men niet alleen nieuwe kanalen ontwikkelen maar ook aanwezig zijn op kanalen waar het publiek is. Dit komt uiteraard neer op het openen van de collecties naar andere platformen toe en YouTube wordt geëxpliciteerd. Dit kanaal bestaat reeds: <http://www.youtube.com/beeldengeluid>. Uiteraard worden hier de mogelijkheden van het externe Web 2.0-platform gelinkt aan de collecties.

NEDERLANDS ERFGOED: DIGITAAL!

<http://www.nederlandserfgoeddigitaal.nl>

Relevantie naar een open en dynamisch archief toe

Net als bij Beelden voor de Toekomst worden de gebruikersgroepen geëxpliciteerd. Het gaat dan om het onderwijs, wetenschap en onderzoek, de creatieve industrie en het brede publiek. De specifieke aandacht voor het ontwikkelen van diensten en toepassingen die aansluiten bij de verschillende gebruikersgroepen wordt zelfs als kenmerkend voor het project omschreven. Specifiek naar een open en dynamisch archief toe willen we de volgende passage uit het projectplan aanhalen: *"Er wordt zo veel mogelijk gebruik gemaakt van open source software en open standaarden. Samenwerking in het consortium garandeert het ontstaan van een authentiek, uniform, gestandaardiseerd en duurzaam digitaal aanbod van cultureel erfgoed."* De keuze voor open source software en open standaarden zal de duurzaamheid en de toegang dus ten goede komen. Ook qua user generated content worden diensten voorzien: men wil kennisuitwisseling tussen collectiebeheerders en liefhebbers bekomen. Er worden Web 2.0-voorbeelden aangehaald in het projectplan. Het is dus afwachten hoe dit project de gebruikersnoden met betrekking tot een open en dynamisch archief concreet zal invullen.

CATCH-PROGRAMMA

Continuous Access To Cultural Heritage

<http://nwo.nl/catch>

Relevantie naar een open en dynamisch archief toe

Vele projecten die door het CATCH-programma gefinancierd worden⁶ zijn relevant. Het gaat vaak om het op technologisch vernieuwende manieren ontwikkelen van betekenisvolle relaties, wat uiteraard voor nieuwe dynamieken in een archief kan zorgen. Zoals al vaak werd aangehaald kan deze automatische metadataverrijking en het automatisch leggen van nieuwe verbanden een open en dynamisch archief alleen maar ten goede komen. Bij

⁶ Op de webpagina http://www.nwo.nl/nwohome.nsf/pages/NWOP_6CCC3L worden de projecten opgelijst en zijn eveneens de URLs van de afzonderlijke projectwebsites terug te vinden.

zeer beperkte metadata zijn de interrelaties tussen objecten in een archief immers noodgedwongen statisch, terwijl objecten die veel uitgebreider werden beschreven op veel meer manieren betekenisvol gelinkt kunnen worden aan andere objecten. Ook de interactie tussen de gebruiker en de bronnen komt in het CATCH-onderzoeksprogramma aan bod, meer bepaald in het CHIP-project. Aandacht voor de manieren waarop gebruikers willen interageren met een archief is uiteraard eveneens een belangrijk aspect van gebruikersnoden en past binnen deze deeltaak.

3.1.2. Vlaamse onderzoeksprojecten

Naast Europese projecten is het ook belangrijk stil te staan bij projecten in een Vlaamse context. Dit spreekt binnen het kader van een Vlaams project voor zich en is zeker van belang met het oog op de gebruikersnoden die in acht genomen dienen te worden in het werkpakket rond de architectuur voor bewaring en ontsluiting. De kritische massa gebruikers kan binnen een Vlaamse context veel kleiner zijn dan in een internationale, wat mogelijk heel andere gebruikersmogelijkheden en –noden tot gevolg heeft. We hebben wel reeds aangehaald dat de context waarin de reeds besproken Nederlandse projecten opereren in principe meer vergelijkbaar is met onze Vlaamse context dan deze grootschalige Europese context. Toch kan en mag een Vlaams project ons insziens niet voorbijgaan aan een aantal interessante ontwikkelingen binnen onze regio. Ook hier verwijzen we weer naar bijlage A voor meer informatie.

PACKED

(Platform Archivering en Conservering van Kunstcreaties op elektronische en digitale dragers)

<http://www.packed.be>

Relevantie naar een open en dynamisch archief toe

PACKED heeft zeker een algemene relevantie op het vlak van digitalisering, digitale bewaring en ontsluiting. Naar een open en dynamisch archief toe willen we kort aanhalen dat de werkgroep rond metadata en thesauri de ontwikkelingen op dit vlak onderzoekt met het oog op kennisverspreiding van breed geaccepteerde en toegepaste praktijken. Deze aandacht voor (de facto) standaarden is belangrijk om de openheid van toegang te verzekeren en ontsluiting mogelijk te maken. Ook binnen het domein van digitale opslagformaten besteedt PACKED aandacht aan standaarden, dus niet alleen op het vlak van metadata maar ook op het vlak van content zelf. Wat we echter vooral willen aanhalen zijn een aantal vragen die gesteld worden in het kader van de studie "*Duurzame onbestendigheid*" (Debuysere, 2004). Deze studie schetste binnen Vlaanderen immers mee de problematiek en stelde de algemene vraag naar gebruikersverwachtingen, maar ook naar het belang van de open source en open content bewegingen. Dit hebben we in het inleidende hoofdstuk reeds aangehaald. Er is dus wel degelijk aandacht binnen PACKED voor een aantal van de aspecten van een open en dynamisch archief.

**Expertisecentrum DAVID/eDAVID
(Digitale archivering in/voor Vlaamse instellingen en diensten)**

<http://www.expertisecentrumdavid.be>

Relevantie naar een open en dynamisch archief toe

Het spreekt voor zich dat de aanbevelingen van het Expertisecentrum erg bruikbaar zijn naar digitale multimediale archieven in het algemeen toe. Eén van de rapporten van het DAVID-project spitst zich toe op de noden van de Vlaamse instellingen en archiefdiensten met betrekking tot bewaring. In zekere zin werd er dus wel aandacht besteed aan gebruikersnoden, maar in het kader van deze specifieke deeltaak is het DAVID-project toch minder relevant. Dit heeft ook te maken met het feit dat veel van de (eind)gebruikersnoden met het oog op een open en dynamisch archief in verband gebracht kunnen worden met het ontsluitingsluik van het archief en minder met de eigenlijke preservatienoden, hoewel deze uiteraard fundamenteel zijn en niet uit het oog verloren mogen worden. Een dergelijke bedenking hebben we ook reeds gemaakt bij de bespreking van het Europese PRESTO-project, Preservation Technology for Broadcast Archives, dat zoals uit de benaming al blijkt ook vooral op de fundamentele nood aan digitalisering en bewaring gericht was.

**IBBT-projecten
(Interdisciplinair instituut voor breedbandtechnologie)**

<http://www.ibbt.be>

De volgende vijf projecten vallen binnen het kader van het IBBT, het interdisciplinair instituut voor breedbandtechnologie. Dit is een onafhankelijk onderzoeksinstituut gesticht door de Vlaamse overheid om innovatie op het vlak van ICT te stimuleren. Het IBBT wil bedrijven, overheden en non-profit-organisaties betrekken in projectonderzoek. IBBT financiert deze vijf projecten samen met de betrokken partners. De financiering per project zal dan ook niet apart vermeld worden in de bijlage. Bovendien houden we de algemene beschrijving per project er zeer kort. Er kan telkens een duidelijke projectsamenvatting teruggevonden worden op de respectievelijke websites.

**1) IPEA
(Innovative Platform on Electronic Archiving)**

<http://projects.ibbt.be/ipea>

Relevantie naar een open en dynamisch archief toe

Het gebruikersonderzoek binnen IPEA werd reeds aangehaald in de paragrafen rond social tags en folksonomies: meningen en indrukken rond deze Web 2.0-ontwikkelingen kwamen aan bod in het onderzoek. Waar we hier eveneens op willen ingaan is op het open-content-aspect van een open en dynamisch archief. Uit de projectomschrijving blijkt duidelijk dat dit niet tot de doelstellingen van het IPEA-archief behoort. Beveiliging op het vlak van

genetwerkte toegang om ongeoorloofd gebruik tegen te gaan is immers een specifiek aandachtspunt. Het volgende citaat uit de projectsamenvatting illustreert dit: *"Daarnaast kan een digitaal archiveringssysteem ook in het kader van 'eigendomsrechten' een steeds belangrijker rol spelen door de bescherming en afscherming van gegevens niet alleen gemakkelijker maar ook veiliger en beter controleerbaar te maken."* We willen IPEA even contrasteren met een project als Beelden voor de Toekomst, waar langs de ene kant aangehaald wordt dat toegankelijke content niet altijd gratis content inhoudt, maar waar het langs de andere kant duidelijk gemaakt wordt dat het projectconsortium het rechtenvrij of onder Creative Commons-licentie beschikbaar maken van een basiscollectie van digitale film en geluid als doelstelling heeft. Hoewel open inderdaad niet gratis hoeft te betekenen, biedt het onderzoeken van dergelijke mogelijkheden (uiteraard steeds gelinkt aan rechtenkwesties en mogelijke (business)modellen voor ontsluiting) volgens ons toch een mogelijke meerwaarde op het vlak van een meer open archief.

2) POKUMON (Podiumkunsten Multimediaal ontsloten)

<http://projects.ibbt.be/pokumon>

Relevantie naar een open en dynamisch archief toe

Ook binnen het PokuMON-project werd erkend dat digitaliserings- en ontsluitingsprojecten rekening dienen te houden met de gebruikersnoden. De projectsamenvatting vermeldt dat expertise in verband met de behoeften van de gebruikers noodzakelijk is en vernoemt hierbij inhoudproducerende partners, partners die de inhoud ontvangen, partners die de ontsluiting faciliteren en eindgebruikers. Interessant is ook dat er naast het ontsluiten van de producties op zich ook aandacht besteed zal worden aan het beschikbaar maken van materiaal gelinkt aan deze producties, zoals inleidend en duidend materiaal, interviews,... Dit is relevant met het oog op de deeltaak rond contextualisering maar ook naar de dynamiek van het archief toe, aangezien een veelheid van content, metadata en informatie die zich op de grens tussen content en metadata bevindt het ontwikkelen van nieuwe relaties tussen items kan faciliteren. De uitdaging *"generatie van automatische linken tussen deze informatiestromen"* wordt overigens ook geëxpliciteerd, net als de nood aan het kiezen van het juiste standaardformaat.

3) ERFGOED 2.0

<http://projects.ibbt.be/erfgoed2.0/>

Relevantie naar een open en dynamisch archief toe

De specifieke relevantie van Erfgoed 2.0 naar een open en dynamisch archief toe bevindt zich vooral in het metadata- en datauitwisselingsmodel voor de Vlaamse erfgoedsector. Dit is een mooi voorbeeld van een project dat rekening wenst te houden met user generated content: er wordt geëxpliciteerd dat er bij de ontwikkeling van dit model rekening zal gehouden worden met recente ontwikkelingen op het vlak van social software

toepassingen en methoden van user generated (bottom-up) databeschrijving. De volgende passage uit de projectsamenvatting geeft dit perfect weer: "*Dit onderzoeksluik vormt de grondlaag voor nieuwe vormen van erfgoedbeleving (op het vlak van content-combinatie) en situeert zich op databank en metadata-niveau. Het wil een synthese maken tussen top-down gestuurde taxonomieën en bottom-up gegroeide thematieken en semantiek die aangereikt worden door het publiek (folksonomies).*". De kennis die in het onderzoeksproject wordt opgebouwd is dan ook enorm relevant met het oog op user generated metadata en een open en dynamisch (meta)datamodel.

4) CUPID (Cultural Profile and Information Database)

<http://projects.ibbt.be/cupid>

Relevantie naar een open en dynamisch archief toe

Het CUPID-project werd erg recent opgestart en er kunnen dus uiteraard nog geen resultaten voorgelegd worden. Het inleidend hoofdstuk van deze tekst heeft echter al duidelijk gemaakt dat het project erg relevant kan zijn voor de gebruikersnoden met het oog op een open en dynamisch archief binnen een project als BOM-VL. We herhalen hier dan ook kort de relevante passages uit dit hoofdstuk. Er wordt ten eerste een volledig werkpakket gewijd aan het geschikt maken van al deze data voor de gebruiker door het aanbrengen van verbanden en verwijzingen. Men streeft hierbij naar een model dat een eenvoudige basiscategorisatie (top-down, taxonomie) verbindt met elementen die tagging faciliteren (bottom-up, folksonomie). CUPID staat verder stil bij het feit dat verwijzingen zowel manueel als automatisch gegenereerd kunnen worden. Hier wordt gewezen op mogelijke vermindering van de kosten van metadatageneratie en het belang hiervan in een dynamisch archief wordt geëxpliciteerd. Tijdens dit project zullen dus gelijkaardige kwesties moeten worden behandeld.

5) VACF (Visual Arts Centre of the Future)

<http://projects.ibbt.be/vacf>

Relevantie naar een open en dynamisch archief toe

Ook de meest relevante punten uit het VACF-project naar deze deeltaak toe werden reeds eerder in deze tekst aangehaald bij verschillende onderdelen: tags en folksonomies, open en dynamisch metadatamodel en ten slotte open en dynamisch datamodel. Empowerment van de gebruikers kunnen we zeker beschouwen als een thema in dit project en dit hebben we al een aantal keer geïllustreerd. De integratie van de expertise van culturele professionals en de inbreng van de eindgebruikers is zeker een interessant gegeven en ligt in zekere zin in dezelfde lijn als de voor deze deeltaak relevante aspecten van het Erfgoed 2.0-project. We herhalen dat uit experteninterviews is gebleken dat niet alle actoren uit de culturele sector even positief of sceptisch staan tegenover mogelijkheden van user

generated content en metadata. Dit is dus opnieuw een project dat de mogelijk moeilijke verzoenbaarheid van de noden van verschillende gebruikers(groepen) illustreert.

3.2. Voorbeelden uit de praktijk

Er werd reeds uitgebreid stilgestaan bij relevante onderzoeksprojecten rond digitale bewaring en ontsluiting. Het spreekt voor zich dat er niet enkel uit dergelijke al dan niet grootschalige projecten geleerd kan worden. Ook concrete cases in de huidige netwerksamenleving, groot- of kleinschalig, kunnen ons interessante lessen leren. Het is mogelijk dat de grens tussen projecten en cases niet altijd eenduidig te trekken is. Een goed voorbeeld van een open en dynamisch archief kan het resultaat zijn van een grootschalig onderzoeksproject. Toch is het zeker nuttig om deze opdeling te maken. We willen er graag op wijzen dat de selectie van cases ten eerste absoluut niet exhaustief wenst te zijn en ten tweede niet noodzakelijk de meest interessante online collecties aan bod laat komen. Zo wordt het MovE-initiatief (Musea Oost-Vlaanderen in Evolutie'), dat de grootste online museale objectendatabank van Vlaanderen zou zijn, bijvoorbeeld niet opgenomen in onze analyse. Er werden immers een aantal cases geselecteerd louter op basis van hun relevantie met het oog op (bepaalde aspecten van) een open en dynamisch archief en niet als best practices van digitalisering in het algemeen.

Bij de analyse van onderzoeksprojecten werd er dus voor gekozen om niet met een onderverdeling volgens (sub)sectoren te werken. We willen even herhalen dat dit bij de bespreking van cases eveneens niet zal gebeuren. Wel zullen de cases verder worden opgedeeld naargelang het aandachtspunt waarvoor ze het meest relevant zijn. In het eerste hoofdstuk werd reeds uitvoerig stilgestaan bij het feit dat de verschillende aandachtspunten en uitdagingen niet los van elkaar kunnen gezien worden. Het spreekt dus voor zich dat een interessant voorbeeld meerdere aspecten van een open en dynamisch archief in acht kan nemen. Wanneer dit het geval is, zullen deze andere aandachtspunten bij de bespreking vermeld worden. Net als bij de bespreking van de projecten zullen de websites van het initiatief, die we ook als bron voor onze analyse gebruiken, telkens vermeld worden.

3.2.1. Tagging en folksonomies

Er zijn op het web enorm veel initiatieven terug te vinden waar gebruik gemaakt wordt van deze Web 2.0-toepassingen die in het kader van dit project gezien kunnen worden als een bouwsteen naar een open en dynamisch archief toe. We lichten slechts enkele cases uit sectoren die in BOM-VL aan bod komen summier toe.

Indianapolis Museum of Art

<http://www.imamuseum.org/connect/tags>

Dit museum uit de Verenigde Staten laat gebruikers toe om tags toe te kennen aan items

en maakt het dus ook mogelijk om de collectie te doorzoeken aan de hand van eerder toegekende user generated tags. Tags worden visueel voorgesteld in een zogenaamde 'tag cloud': hoe vaker men een woord gebruikt als tag, hoe groter het zal weergegeven worden in deze 'wolk'. Wanneer men op een tag klikt, krijgt men een pagina te zien met allerlei items die van die tag werden voorzien. Bij een item zelf staan dan weer expert generated metadata naast de user generated metadata, die duidelijk worden gecategoriseerd als "*descriptive tags added by visitors*". Dit onderscheid tussen expert en user generated metadata zichtbaar maken werd al eerder aangehaald bij de bespreking van het EUROPEANA-project en kan volgens ons een goed compromis zijn om verschillende gebruikersnoden te verzoenen.

Smithsonian Photography Initiative

<http://photography.si.edu/participate.aspx>

Dit Amerikaanse initiatief ontsluit een aandeel van de zeer omvangrijke collecties (13 miljoen beelden) onder beheer van het Smithsonian Institute. Het gaat slechts om een fractie van de collecties: volgens de website zijn er bijna 2500 beelden beschikbaar. Onder het onderdeel 'Participate' kan je 'Enter The Frame' terugvinden. Dit wordt beschreven als een interactieve tentoonstelling die bezoekers uitnodigt om tags toe te voegen en zo de foto's te omschrijven om toekomstige zoekopdrachten te verbeteren. Het initiatief wordt door het SPI een experiment genoemd. De bezoeker kan zoeken op basis van de keywords, zien welke er zijn toegekend aan werken en er zelf dus ook toevoegen. Opvallend is dat de interface geen gewone zoekfunctie toelaat maar alleen het click-and-search principe van de tags toepast. Op zich staat het dus los van de andere zoekfuncties die beschikbaar zijn op de website. Hoewel het dus zeker een interessant experiment is, blijken er uit de website voorlopig geen initiatieven om de user generated metadata uit Enter The Frame verder te integreren in de metadatamodellen. Voor het andere gedeelte van de website is de mogelijkheid van 'visitor keywords' eveneens voorzien en daar wordt het volgende bij vermeld: "*SPI will publish the keywords online on an ongoing basis*". Het museum neemt dus blijkbaar een controlerende rol op. Een paar willekeurige zoekopdrachten op het hoofdgedeelte van de website op 24 april 2008 leverden alvast geen resultaten op waarbij dergelijke keywords werden toegevoegd. Het is moeilijk na te gaan of dit voortvloeit uit een gebrek aan taggende bezoekers of uit een grote hoeveelheid controle uitgeoefend door het SPI.

Openbare Bibliotheek Amsterdam

<http://www.oba.nl>

Dichter bij huis is een interessant voorbeeld terug te vinden in de bibliotheeksector, waar de Openbare Bibliotheek Amsterdam bezoekers van de website toelaat om items uit de catalogus te taggen. Dit gebeurt in het kader van de associatieve zoekmachine AquaBrowser en meer bepaald van de nieuwe dienst 'My Discoveries' binnen deze AquaBrowser. Taggen kan alleen wanneer men geregistreerd en ingelogd is, maar dit wordt op de site omschreven als een laagdrempelig proces. De toegevoegde tags zijn

meteen zichtbaar voor de gebruiker zelf, maar er is een filteringsproces ingebouwd voordat dergelijke persoonlijke content zichtbaar kan worden als gemeenschappelijke content. De toegevoegde tags kunnen dan gebruikt worden als zoektermen binnen de AquaBrowser. De dienst 'My Discoveries' biedt overigens ook de mogelijkheid om lijstjes samen te stellen. Bijkomende mogelijkheden met betrekking tot user generated content, zoals recensies en scores, zullen in de nabije toekomst worden toegevoegd.

3.2.2. Open en dynamisch metadatamodel

De vorige cases waren een kleine greep uit het aanbod van initiatieven rond social tagging. In de beschrijvingen van de case van het Indianapolis Museum of Art en die van het Smithsonian Photography Initiative werd al duidelijk dat dergelijke tags op verschillende manieren geïntegreerd kunnen worden in de werking van de website. Het IMA vermeldt duidelijk dat het om user generated tags gaat maar integreert ze in de beschrijvingen, terwijl het bij het SPI eerder gaat om een meer afgesloten experimentele tagging-activiteit. We willen dan ook meer specifiek stil staan bij interessante manieren waarop de integratie van user generated metadata met andere inhoudelijke metadata kan bevorderd worden.

Steve

<http://steve.museum/>

Steve kon als het Amerikaanse 'museum social tagging project' uiteraard ook opgenomen worden in de vorige paragrafen. Omdat deelnemers aan dit collaboratief project dat loopt sinds maart 2005 bouwen aan een open source tagging tool, is deze case overigens ook relevant voor manieren om openheid van toegang te verzekeren. De reden waarom we Steve hier beschrijven is het feit dat het project systematisch wil onderzoeken hoe social tagging optimaal ten dienste van de museumgemeenschap en de bezoekers kan gebruikt worden. Een dergelijke systematische aanpak waar onderzocht wordt hoe een social software dienst kan geïntegreerd worden in het bestaande scala aan diensten is volgens ons nu net een noodzakelijke stap naar een open en dynamisch metadatamodel toe. De opzet van het Steve-project weerspiegelt dit in zekere zin: er is een stuurgroep die werd opgebouwd uit vertegenwoordigers van een groot aantal musea, maar het project staat open voor participatie door iedereen. Het in de vorige paragrafen aangehaalde Indianapolis Museum of Art is overigens betrokken bij Steve. Het project werd opgestart vanuit de bezorgdheid van de musea over de toegankelijkheid van hun steeds groter wordende online collecties. Ze wilden dan ook de semantische kloof dichten tussen de formele beschrijvingen en de zoektermen van het publiek. Verder wil Steve in de toekomst experimenteren met manieren om tags te gebruiken om zoeken en browsen doorheen verschillende collecties mogelijk te maken door middel van aggregatie van tags op een 'tag server'. Dit is zeker interessant om op te volgen naar een open en dynamisch archief toe. Het is verder heel relevant voor dit werkpakket dat de partners binnen Steve wel degelijk erg geïnteresseerd zijn in de gebruikersmotivaties: wat zijn de rewards van tagging voor

de gebruiker, waarom voelen ze zich er toe aangetrokken?

Variazioni

<http://www.variazioniproject.org>

Er werd reeds aangehaald dat de grens tussen cases en onderzoeksprojecten in zekere zin kunstmatig is en dit voorbeeld ligt in het kader van deze tekst op deze grens tussen 'case' en 'project'. We hebben er voor gekozen om dit project toch bij de cases te beschrijven aangezien het een erg specifiek project is en het voorbeeld volgens ons perfect past bij dit specifieke aandachtspunt van een open en dynamisch metadatamodel. Op de website wordt beschreven hoe men de kwaliteit van muzikale metadata wil verbeteren door de definitie van gemeenschappelijke Europese metadata en door een proces van collaboratieve tagging en verrijking waarin automatisch en manueel taggen gecombineerd wordt met automatische verrijking door '*next generation mashup web services*'. Culturele instellingen kunnen hun bestaande digitale content gemakkelijk beschrijven op het gemeenschappelijk platform waar dit alles op zal gebeuren. Dankzij Variazioni zal verrijkte content gecreëerd kunnen worden op basis van bestaande content van andere instellingen. Metadata worden dus verrijkt door het hergebruik en verbonden met metadata die ermee in relatie staan. Het project wil dus de haalbaarheid van hergebruik, verrijking en integratie van content in verschillende applicaties aantonen, terwijl er rekening wordt gehouden met IPR en DRM, door de creatie van een inhoudverrijkingsportaal dat ook een educatieve functie zal hebben. Metadataverrijking door het integreren van collaboratieve tagging is nu precies een voorbeeld van hoe metadatamodellen meer open zouden kunnen gemaakt worden.

3.2.3. Ontwikkelen van betekenisvolle relaties

Bij de bespreking van het CATCH-programa werd al duidelijk dat er erg interessante technologieën worden ontwikkeld die de openheid en dynamiek van een archief kunnen verhogen. We willen hier nog twee cases aanhalen als illustratie van dergelijke ontwikkelingen. De derde case toont dan weer aan hoe ook gebruikers elementen op nieuwe manieren in verband kunnen brengen met elkaar en zo meer betekenis in kunnen brengen in een archief.

Powerhouse Museum

<http://www.powerhousemuseum.com>

Deze case kon in principe eveneens opgenomen worden bij het onderdeel over cases die gebruik maken van tags. De website van dit groot museum in het Australische Sydney biedt de bezoeker immers de mogelijkheid om de collectie aan de hand van tags te doorzoeken. Er bevindt zich net als bij het Indianapolis Museum of Art een tag cloud op de website, wat zoals reeds aangehaald neerkomt op een weergave van tags waar de meest gebruikte sleutelwoorden het grootst gedrukt zijn. Uiteraard heeft de gebruiker niet alleen de mogelijkheid om via dergelijke tags opzoekingen te verrichten, maar kan hij ook zelf tags toekennen aan objecten. Deze user keywords zijn overigens niet de enige

mogelijkheid om de website te doorzoeken, ook een meer klassieke categorie-gebaseerde navigatie is mogelijk. Het museum stelt ook expert generated metadata ter beschikking op de site en wijst verder op het feit dat het museum de correctheid van de tags niet nagaat. Ook hier wordt dus het onderscheid tussen expert en user generated metadata zichtbaar gemaakt.

The Powerhouse Museum werd echter opgenomen in deze categorie cases (ontwikkelen van betekenisvolle relaties) op basis van een recente aankondiging van het museum. Naast het gebruik van user generated tags werd op de website immers van start gegaan met zogenaamde auto-generated tags die gegenereerd worden met behulp van de OpenCalais web service van Reuters (<http://opencalais.mashery.com/>). Op de website van het museum wordt aangehaald dat deze service in de *frequently asked questions* op de OpenCalais website als volgt omschreven wordt: *"Using natural language processing and machine learning techniques, the Calais web service looks inside your text and locates the entities (people, places, products, etc), facts (John Doe works for Acme Corp) and events (Jane Doe was appointed as a Board member of Acme Corp) in the text. Calais then processes the entities, facts and events extracted from the text and returns them to the caller (...)"* Dergelijke technologieën kunnen zeker een stap zijn in de richting van een semantisch archief met een nog uitgebreider metadatamodel dat nieuwe relaties en dynamieken mogelijk maakt. Het Powerhouse Museum benadrukt alvast dat een dergelijk volume metadata nooit door professionelen zou gegenereerd kunnen worden. Deze statement op de site van OpenCalais spreekt alvast tot de verbeelding: *"We want to make all the world's content more accessible, interoperable and valuable. Some call it Web 2.0, Web 3.0, the semantic web or the Giant Global Graph - we call our piece of it Calais."*

Viewdle

<http://www.viewdle.com>

Gebruikt door Reuters: <http://reuters.viewdle.com/searchm>

In de vorige case werd OpenCalais aangehaald als een interessante technologische ontwikkeling. Ook Viewdle valt zeker in deze categorie. Viewdle is een video-indexeringsplatform dat gebruik maakt van technologieën voor gezichtsherkenning. Dit platform maakt het mogelijk om specifieke personen terug te vinden, en dan gaat het niet alleen over bestanden over een persoon maar meer bepaald het juiste moment binnen een bestand: *"Find the right person, in the right clip, at the right moment"*. Dergelijke tools openen dan ook enorm veel mogelijkheden om op een meer dynamische manier op zoek te gaan naar relevante content. De Viewdle-interface aangeboden door Reuters is erg gebruiksvriendelijk. De fragmenten worden bovendien verbonden met duidende tekst, in de context van een persagentschap dus met nieuwsberichten. Uit de Viewdle-website blijkt duidelijk dat de technologie op zich niet open is: Viewdle werkt aan verschillende patenten en geïnteresseerde bedrijven kunnen het sales-team contacteren. Viewdle is geen gratis of open source dienst. Wel biedt de site ook een gratis en eenvoudige widget aan voor bloggers, waarmee geblogde namen automatisch kunnen voorzien worden van beeld. Het

is misschien interessant om te zien hoe deze verschillende pistes van gebruik en dus de gebruikte business models zullen evolueren.

I like... museums

<http://www.ilikemuseums.com>

Deze website draait rond 'museum trails'. Dit zijn trajecten die de gebruikers de mogelijkheid geven om op basis van bepaalde interesses musea te vinden in een specifieke regio in het Verenigd Koninkrijk, meer bepaald verschillende counties in het noordoosten. De website is een samenwerking tussen North East Regional Museums Hub en MLA North East. Hoewel musea dus aan de basis van de site staan worden deze museum trails niet alleen uitgewerkt door professionals uit de sector: ook bezoekers van de website kunnen een traject uitwerken rond een specifiek thema en dit kan op een laagdrempelige manier. Het resultaat is een lijst van zeker niet alleen klassieke museale thema's, tijdperken of stromingen, maar van enorm uiteenlopende thema's. Een voorbeeld kan dit illustreren: het misschien meer conventionele traject "I like... North East history" bevindt zich alfabetisch netjes tussen "I like... noise" en "I like... pictures". Zo worden de verschillende noordoostelijke musea soms op totaal nieuwe manieren met elkaar in verband gebracht door allerhande gebruikers. Dergelijke mechanismen kunnen natuurlijk ook gebruikt worden om verschillende items uit een multimediaal archief met elkaar te linken op een voor de gebruikers interessante manier.

3.2.4. Open en dynamisch datamodel

In het inleidende hoofdstuk hebben we reeds duidelijk gemaakt dat de inbreng van de gebruikers verder kan gaan dan het toevoegen van metadata aan de hand van tags of het met elkaar in verband brengen van elementen uit een archief. De openheid van een archief kan uitgebreid worden naar de content zelf. Ook van dergelijke mogelijkheden willen we bijgevolg een paar voorbeelden aanhalen, al zeggen we er meteen bij dat het in deze categorie steeds om eerder voorzichtige voorbeelden gaat.

Your Archives (National Archives of the United Kingdom)

<http://yourarchives.nationalarchives.gov.uk/>

Your Archives is een online community rond de nationale archieven van het Verenigd Koninkrijk. De community kan gebruik maken van een wiki "*designed to offer information additional to that available in the Catalogue, Research Guides, DocumentsOnline and the National Register of Archives.*". Het gaat dus duidelijk om user generated content als aanvulling van meer conventionele institutionele content. Dit is een interessant voorbeeld van een instelling met een expertrol die de gebruiker wil betrekken en de community is wel degelijk relatief actief. Wel wordt op de webpagina duidelijk gemaakt dat de National Archives de correctheid van de informatie niet kunnen garanderen. Het is verder opvallend dat voor deze wiki-tool een totaal ander webdesign en hoofding werden gebruikt dan voor de pagina's met expert generated content en dat de instelling dus wel degelijk het onderscheid duidelijk wil maken. Het is dus een interessante aanzet naar het openstellen

van het platform toe, maar er is tegelijkertijd niet echt sprake van een volledig open datamodel. Dit is uiteraard ook te verklaren vanuit de officiële archiveringsopdracht die deze instelling heeft. Net als bij user generated metadata vaak het onderscheid gemaakt wordt door aan te duiden dat ze door de gebruikers werden toegevoegd, zal dit ook vaak een noodzakelijke stap zijn bij initiatieven naar een open datamodel toe indien men de expertrol van de instellingen wenst te bewaren.

Zicht op Maastricht

<http://www.zichtopmaastricht.nl>

Deze mooi uitgebouwde Nederlandse website wil de biografie van de stad Maastricht vertellen en wil hiervoor de gebruiker inschakelen. De inwoners worden dan ook aangespoord om inhoud over Maastricht te delen door middel van een erg zichtbare "Doe Mee!"-link op de website. Het gaat echter niet om het rechtstreeks posten van bijdragen: via een webformulier kan het initiatief gecontacteerd worden, waarop medewerkers dan contact kunnen opnemen met de indienende gebruikers om samen te overleggen of en hoe de content kan gebruikt worden. Dit is dus opnieuw slechts een voorzichtige aanzet naar een open en dynamisch datamodel toe, waar de voorzichtigheid steeds wordt ingegeven door een nood aan kwaliteitscontrole van de professionele gebruikers en contentleveranciers. Toch zijn er een heel aantal items terug te vinden op de website die gebaseerd zijn op dergelijke user generated verhalen en andere content.

3.2.5. Toegankelijkheid

In het vorige hoofdstuk stonden we eveneens stil bij een aantal aspecten van openheid van toegang. Deze aspecten worden hier geïllustreerd aan de hand van enkele voorbeelden uit de praktijk. Er wordt telkens verklaard tot welk aandachtspunt op het vlak van toegankelijkheid, zoals dus aangehaald in dit inleidend hoofdstuk, de case zich verhoudt.

Koninklijk Museum voor Midden-Afrika

<http://www.africamuseum.be/>

Maakt gebruik van <http://www.opencollection.org>

Open source tools voor collectiebeheer en -ontsluiting werden in het vorige hoofdstuk aangehaald als een mogelijke goede stap in de richting van een open en dynamisch archief. Het is dan ook interessant om even stil te staan bij het feit dat er in het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika gewerkt wordt aan het migreren van een gesloten oplossing voor collectiebeheer naar het open source en volledig webgebaseerde OpenCollection. Dit systeem werd volgens de informatie op de OpenCollection-website ontwikkeld om met grote heterogene collecties om te gaan en steun te bieden aan het scala van metadatastandaarden en mediaformaten die zo'n collecties met zich kunnen meebrengen. Het webgebaseerde aspect ontkoppelt collectiebeheer van specifieke computerplatformen en maakt gedistribueerd aanvullen van catalogi mogelijk en vereenvoudigt ook de online toegang tot deze informatie. Deze migratie binnen het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika is markant, aangezien de huidige website van het museum nauwelijks online

toegang tot de collecties verschaft. Men is wel bezig met digitaliseringsprojecten binnen deze wetenschappelijke instelling. Er is op de website een "Schat van de maand" die wordt gearchiveerd op de site, maar de gehele of gedeeltelijke collectie online doorzoeken kan blijkbaar niet. De website geeft erg veel informatie in verband met het museum, maar daar blijft het bij. We wilden dit voorbeeld dan ook aanhalen omdat het belangrijk is ook te denken aan oplossingen die soms onzichtbaar zijn voor het grote publiek (zoals het gebruik van open source en open standaarden binnen een instelling) maar die nodig kunnen zijn als een stap naar een optimaal open archief toe. In zekere zin is dit dan ook een voorbeeld van een evolutie binnen een eerder gesloten archief op één criterium van openheid. Het is dus opnieuw interessant om dergelijke evoluties op te volgen. Deze kostenbesparende open source oplossing maakt misschien de weg vrij voor andere kostenbesparende oplossingen die mogelijk de openheid van de collecties verhogen, bijvoorbeeld in de zin van user generated metadata.

Creative Archive (BBC)

<http://creativearchive.bbc.co.uk/>

Niet alleen het gebruik van open source tools is een aspect van toegankelijkheid. We hebben ook gesproken over open content, een domein dat nauw verbonden is met rechtenbeheer. Een case die we in dit kader willen aanhalen is de Creative Archive Licence Group van de BBC. Onder de slogan "*Find it. Mix it. Rip it. Share it. Come and get it.*" werd content beschikbaar gemaakt onder een speciaal daarvoor ontworpen licentie die lijkt op gangbare Creative Commons-licenties (non-commercial, share alike, crediting, zie bijvoorbeeld <http://creativecommons.org>) maar waar ook een non-endorsement-clausule aan verbonden is. De content mag dus niet worden gebruikt voor campagnes allerhande (politieke campagnes, liefdadigheids campagnes). Verder zijn het gebruik en de toegang ook beperkt tot het Verenigd Koninkrijk. De content is afkomstig van de BBC, het British Film Institute, Channel 4 en de Open University. Het ging om een experiment: de omvang van de gedeelde content blijft vrij beperkt en het pilootproject is intussen afgelopen en moet een Public Value Test ondergaan: gelinkt aan de opdracht van de openbare omroep moet vanuit het beleid geëvalueerd worden wat de meerwaarde van het project was en in de toekomst kan zijn. De experimentele pilot-status van het project is duidelijk, maar toch is het project interessant om aan te halen met het oog op een open archief. Ook in het kader van de deeltaak rond creatief hergebruik van materiaal is deze case zeer relevant.

Universiteitsbibliotheek Gent en Google Books

<http://lib.gent.be>

<http://books.google.com>

Een ander aspect van ruimere toegang is de opening naar andere platformen toe. Een Vlaams voorbeeld kunnen we terugvinden in de bibliotheeksector bij de Universiteitsbibliotheek Gent. Deze wil open toegang stimuleren, onder meer door haar bronnen online beschikbaar te maken. De bibliotheek heeft in mei 2007 dan ook de aansluiting bij het Google Book Search Library Project aangekondigd. Duizenden boeken

waarop geen copyright meer rust zullen dankzij dit project in open access worden aangeboden. Dit voorbeeld is dus zowel een voorbeeld van een open content initiatief als van het openstellen van content op andere platformen om het bereik en dus de toegang te vergroten. Op het platform van Google Books hebben de gebruikers overigens de mogelijkheid om eigen content toe te voegen, meer bepaald recensies. Er wordt dus vanuit de bibliotheek rekening gehouden met de ontwikkelingen op het vlak van Web 2.0 en het is verder belangrijk stil te staan bij de mogelijkheid dat de kritische massa gebruikers voor user generated content veel groter kan zijn op een bestaand platform dan op de eigen website.

Library of Congress en Flickr

<http://www.loc.gov>

http://www.flickr.com/photos/Library_of_Congress

Ook voor visueel en audiovisueel materiaal bestaan mogelijkheden op het vlak van openingen naar bestaande platformen en er zijn talrijke voorbeelden. We hebben bij de beschrijving van projecten reeds aangehaald dat in EUROPEANA gekeken wordt naar linken naar het audiovisuele platform YouTube en willen dan ook een voorbeeld aanhalen van een initiatief in het kader van het visuele. De Amerikaanse Library of Congress heeft in januari 2008 een pilotoproject opgezet met het platform Flickr waar het meer dan 3100 foto's van twee van de meest populaire collecties ontsluit. Ook hier is het gekozen platform een speler op het Web 2.0-vlak en kunnen gebruikers op het Flickr-platform van de Library de foto's dan ook van tags en commentaar voorzien. De Library of Congress erkent dat de tags niet alleen voor de gebruikers voordeel kunnen opleveren maar ook voor de collecties, omdat men betere metadata en een betere ontsluiting wil bekomen. Dit is dus opnieuw een voorbeeld van het toepassen van tagging en ook van open content, aangezien het om foto's gaat zonder auteursrechtelijke beperkingen. Indien de metadata die uit deze user generated content voortkomen inderdaad gebruikt worden op het eigen platform, gaat het ook om een voorbeeld van een meer open metadatamodel.

3.3. Besluit

In dit hoofdstuk wensten we een concreet overzicht te geven van relevant lopend en afgerond onderzoek en interessante cases uit de praktijk. We herhalen hierbij dat het belangrijk is te beseffen dat de bespreking van cases en onderzoeksprojecten niet als doel heeft om kwantitatief exhaustief te zijn, maar wel om kwalitatieve of relevante projecten en cases die verschillende aspecten en mogelijk ook knelpunten illustreren te belichten. Het doel van deze analyse is om een achtergrond te vormen voor een beknopt raamwerk van een aantal mogelijke aanbevelingen met betrekking tot de manier waarop een digitaal multimediaal open en dynamisch archief kan uitgebouwd worden, rekening houdend met de noden van de verschillende gebruikersgroepen en met de knelpunten die de gebruikersnoden met zich kunnen meebrengen. Dit volgende hoofdstuk zal dus in tegenstelling tot de specifieke analyses van cases en projecten de materie terug meer

algemeen benaderen, maar we beogen toch ook het formuleren van concrete kwesties en het linken van voorbeelden aan deze algemene aanbevelingen.

4. Conclusies en lessons learnt: de mogelijke noden van de gebruiker

4.1. Mogelijke algemene knelpunten

4.1.1. Conflicterende noden van verschillende gebruikersgroepen

Hoewel deze deeltaak specifiek over een open en dynamisch archief handelt, zullen geformuleerde aanbevelingen voortdurend impliciet en soms ook expliciet getoetst moeten worden aan de essentie van de andere deeltaken in dit werkpakket rond gebruikersnoden. Hier werd reeds meer dan eens op gewezen: we moeten voorkomen dat aanbevelingen in het kader van een specifieke deeltaak niet zouden stroken met de verwachtingen in een andere deeltaak. De verschillende functies, doelgroepen en gebruikersnoden zullen dus voortdurend structuur moeten geven aan de mogelijke aanbevelingen, en dit feit is een aanbeveling op zich die doorheen de verschillende deeltaken relevant zal zijn. We willen overigens even aanstippen dat een gebruikersgroep geen statisch gegeven hoeft te zijn en dat eenzelfde gebruiker naargelang de reden waarom hij of zij een archief raadpleegt tot verschillende gebruikersgroepen kan behoren.

4.1.2. Gebruikersnoden: mogelijke conflicten met werkingsmodellen

In deze tekst werd weinig stilgestaan bij mogelijke modellen van bewaring en ontsluiting of bij het economische aspect hiervan (business models). Deze complexe thematiek zal in een apart werkpakket behandeld worden. Toch kunnen we er absoluut niet zomaar aan voorbijgaan. Noden die voor (bepaalde) gebruikers(groepen) wenselijk zijn, kunnen mogelijk **economisch** niet in te vullen zijn in het kader van een financieel haalbare operatie, of ze kunnen eventueel niet stroken met de **technologische** mogelijkheden. Verder kunnen er ook **juridische** obstakels zijn die als mogelijk gevolg hebben dat aan bepaalde noden niet of tenminste niet volledig kan worden voldaan. Ten slotte is ook (de eveneens om economische redenen ingegeven) **selectie** van materialen voor een digitaal multimediaal archief een mogelijk heikel punt, aangezien sommige gebruikers nood kunnen hebben aan een meer volledig archief.

4.2. Een open en dynamisch archief: mogelijke aanbevelingen

In de vorige twee paragrafen werd kort en algemeen aangehaald welke grote categorieën knelpunten we kunnen onderscheiden bij het formuleren van aanbevelingen omtrent gebruikersnoden. De volgende paragrafen grijpen specifiek terug naar de nood met betrekking tot een open en dynamisch archief. De twee grote knelpunten zullen we aan de hand van concrete voorbeelden opnieuw aan bod laten komen bij de formulering van mogelijke aanbevelingen. De aanbevelingen worden dus eerder in algemene zin geformuleerd, maar concreet geïllustreerd. De vijf aandachtspunten uit het eerste hoofdstuk zijn terug te vinden in deze aanbevelingen, maar maken er niet de structuur van

uit. Zoals reeds aangehaald is een dergelijke indeling steeds van pragmatische aard en zijn de grenzen niet altijd eenduidig. Sommige aanbevelingen lopen dan ook over verschillende aandachtspunten heen. We willen ten slotte nogmaals duidelijk maken dat deze aanbevelingen in een volgende onderzoeksfase voorgelegd dienen te worden aan gebruikers door middel van kwalitatieve bevestigingen. De volgende hoofdstukken gaan hier verder op in. Het gaat hier dus in zekere zin om voorzichtige en voorlopige formuleringen.

4.2.1. User generated metadata/content: verzoenen van kwaliteit en participatie

Een belangrijke aanbeveling die in deze tekst naar boven kwam is het onderzoeken van de mogelijkheden voor participatie van de eindgebruiker. Dit gaat van het opnemen van social tags in een open en dynamisch metadamodel over een grijze zone van verrijkende content tot het toevoegen van user generated content in een open datamodel. Aangezien deze nood niet losstaat van de noden van zowel experts als wetenschappelijke raadgevers van het archief, is het belangrijk ook te waken over de kwaliteit van het archief. Een open en dynamisch archief kan user generated content en metadata toelaten maar nog steeds het onderscheid maken met content toegevoegd door experts en uitgewerkte taxonomieën. De besproken cases en projecten hebben verschillende methodes aangetoond om dit onderscheid te maken. Het kan door een eenvoudige aanduiding (bij de tags of het user generated item), zoals bijvoorbeeld de bedoeling blijkt bij het prototype van het grootschalig Europees bibliotheekplatform EUROPEANA. Het kan eveneens door het afscheiden van het platform waarop gebruikers content toevoegen van de rest van het archief, zoals bijvoorbeeld bij de 'Your Archives'-sectie van de website van de National Archives van het Verenigd Koninkrijk. Volgens ons levert de eerste optie de meeste mogelijkheden met betrekking tot het creëren van nieuwe verbanden en betekenissen en is ze bovendien toch nog steeds te verzoenen met kwaliteitseisen.

4.2.2. User generated metadata/content: verzoenen van verschillende zoekstrategieën

Deze aanbeveling sluit nauw aan bij de vorige en wil de aandacht vestigen op de meerwaarde van een systeem dat zowel het browsen via categorieën en faceted search als het meer intuïtief zoeken via tags in eenzelfde platform mogelijk maakt. Ook hier willen we dus wijzen op het feit dat een archief dat deze zoekmethoden volledig van elkaar onderscheidt niet optimaal open en dynamisch is. Het valt uiteraard af te wachten hoe dit idee te verzoenen valt met de reeds genoemde kwaliteitseisen van content providers en ook met de nood aan controle van deze groepen gebruikers over hun content. Volgens ons zou de online beschikbare collectie van het Smithsonian Photography Initiative bijvoorbeeld op een meer open en dynamische manier benaderd kunnen worden door de eindgebruikers wanneer het tagging-project niet afgescheiden zou worden van de rest van de website.

4.2.3. Betekenisvolle relaties: verzoenen van technologieën en gebruikers

Een andere aanbeveling die we voorzichtig willen formuleren spitst zich toe op de nieuwe en interessante mogelijkheden om metadata te optimaliseren en zo nieuwe relaties tussen en binnen digitale items mogelijk te maken aan de hand van spijttechnologieën. We willen zeker aanbevelen om deze mogelijkheden te benutten met het oog op een terdege beschreven archief voorzien van een grote hoeveelheid metadata. We willen hier echter opnieuw bij vermelden dat ook gebruikers kunnen ingeschakeld worden om nieuwe betekenissen te doen ontstaan en herhalen hier het leuke voorbeeld van de website <http://www.ilikemuseums.com>. Het zou dan ook jammer zijn indien archiefbeheerders door de mogelijk groeiende beschikbaarheid en betaalbaarheid van dergelijke interessante semantische technologieën zouden afzien van het gebruik van dergelijke participatieve en emanciperende mogelijkheden ten opzichte van de eindgebruikers.

4.2.4. Kritische massa gebruikers in een open en dynamisch archief

Vertrekkend vanuit de vorige aanbeveling kan ook een in zekere zin omgekeerde aanbeveling geformuleerd worden. Het is ongetwijfeld duidelijk uit deze tekst dat de participatie van de gebruiker enorm veel mogelijkheden opent, maar participatie is moeilijk van bovenuit op te leggen. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de experteninterviews in het kader van het VACF-project (Nulens, 2007). Verder spreekt het voor zich dat een archief in een Vlaamse context waarschijnlijk veel minder potentiële gebruikers heeft dan internationale archieven die in gebieden met grotere populaties opereren. Daarom willen we aanbevelen om alleszins met deze beperking rekening te houden en initiatieven te lanceren die een meerwaarde bieden wanneer ze gebruikers kunnen aantrekken, maar die het archief als geheel niet kelderen bij te weinig user generated content of metadata. Opnieuw is dit dus een oproep, zij het om een andere reden, om platformen met user generated content of metadata niet hermetisch af te sluiten van de rest van het archief.

4.2.5. Beschikbaarheid van content: verzoenen van gebruikersnoden met de economische en juridische realiteit

Het spreekt voor zich dat gebruikers gebaat zijn bij een toegankelijk archief en dat een archief met louter en alleen open en gratis beschikbare content als een utopie voor de eindgebruiker kan gezien worden. Dit is echter niet haalbaar in de economische en juridische realiteit waarin archieven opereren. We willen graag de aanpak van een project als het Nederlandse Beelden voor de Toekomst herhalen. In dit project haalt men langs de ene kant aan dat toegankelijke content niet altijd gratis content is. Toch wil het consortium een basiscollectie van digitale film en geluid rechtenvrij of onder Creative Commons-licentie beschikbaar maken. Verschillende mogelijkheden op dit vlak moeten dus ook onderzocht worden, zowel op economisch vlak in de context van mogelijke businessmodels als op juridisch vlak. De pragmatische aanpak van Beelden voor de Toekomst heeft immers

een verhoogde openheid van tenminste een deel van het archief tot gevolg.

4.2.6. Duurzaamheid en hanteerbaarheid van content: gebruik van open standaarden en open source

Ook het gebruik van open source en open standaarden werd aangehaald in het inleidend hoofdstuk, dit zowel ten dienste van de digitale duurzaamheid als naar het faciliteren van toegang voor de eindgebruiker toe. Het is nuttig stil te staan bij het feit dat het gebruik van niet-proprietaire standaarden en software mogelijk erg goed verzoenbaar is met de economische realiteit en leefbaarheid van het archief op lange termijn. Bij het project 'Nederlands Erfgoed: Digitaal!', dat zoals we hebben aangehaald toch sterk vanuit een economische argumentering vertrekt, wil men zo veel mogelijk gebruik maken van open source software en open standaarden. Mogelijkheden op dit vlak dienen dus zeker te worden onderzocht, al is naast een economisch getinte expertise ook een zekere technologische expertise onontbeerlijk om op dit vlak correcte keuzes te maken.

4.2.7. Verspreiding van content: op zoek naar andere distributieplatformen

Deze aanbeveling kan mogelijk een (gedeeltelijke) oplossing bieden voor het probleem van de nood aan een kritische massa gebruikers. Opnieuw kunnen we Beelden voor de Toekomst aanhalen als een voorbeeld van een project dat dit erkent: men wil aanwezig zijn op kanalen waar het publiek reeds aanwezig is. Dit is erg belangrijk met het oog op beleidsdoelstellingen omtrent cultuurparticipatie. Hieraan verbonden is uiteraard de hoop om het publiek mee te krijgen naar de eigen platformen. Toch is een zekere voorzichtigheid hier vereist met betrekking tot mogelijk conflicterende noden van verschillende gebruikers. We herhalen dat uit een usability-studie in het kader van het EUROPEANA-project bleek dat niet alle bevroegde gebruikers de externe link naar YouTube een goed idee vonden omdat dit misschien niet past binnen een 'serieuze' website. Hier willen we terug aanhalen dat duiding een oplossing kan bieden. Net zoals kan geëxpliciteerd worden wanneer content of metadata door de eindgebruiker werd toegevoegd, kan geëxpliciteerd worden wanneer men het eigenlijke archief verlaat.

4.3. Besluit

In de vorige paragrafen hebben we summier zeven mogelijke aanbevelingen geformuleerd op basis van de eerste fase van onze studie. Deze aanbevelingen houden rekening met verschillende aspecten van een open en dynamisch archief. We hebben geprobeerd om ze genuanceerd te formuleren, aangezien we ons bewust zijn van de mogelijk conflicterende aard van aanbevelingen met het oog op gebruikersnoden, zowel ten opzichte van andere gebruikersnoden als ten opzichte van de economische, juridische, technologische en organisatorische realiteit waarin een archief opereert. De aanbevelingen en de voorafgaande hoofdstukken kunnen dan de basis vormen van een kwalitatieve bevraging.

5. Verfijnen van de conclusies: de mening van experts terzake

5.1. Situering

De vorige hoofdstukken werden zoals reeds vermeld opgevat als een verkennende studie, een eerste fase van het onderzoek naar de gebruikersnoden met betrekking tot een open en dynamisch archief. De aanbevelingen die uit dit deel van de studie voortkomen en die in het vorige hoofdstuk dus eerder voorzichtig geformuleerd werden, dienen in een volgende fase getoetst te worden aan experts uit het veld. Er werd in samenspraak met de verschillende partners uit dit werkpakket beslist om een panelgesprek te organiseren. Een dergelijk gesprek is immers uitermate geschikt om aanbevelingen te formuleren op basis van een verscheidenheid aan input rond een specifiek thema (Slocum, 2003, p. 27). Om de relevantie van het gesprek voor dit rapport te verzekeren, werd een draftversie van de vorige hoofdstukken voorafgaandelijk overgemaakt aan de leden van het panel.

Concreet verleenden de volgende experts hun medewerking aan het panel: Seth Van Hooland (ULB), Jan Braeckman (VCOB), Koen Calis (Openbare Bibliotheek Brugge), Chris Vastenhoud (PACKED), Erik Martens (Filmarchief), Rony Vissers (Argos) en Bart De Nil (FARO). Alle betrokken panelleden hebben bijgevolg een zekere expertise op het vlak van bewaring en / of ontsluiting van data. De verschillende leden hebben verder een achtergrond in verschillende sectoren die van belang zijn voor dit project. Het panel werd aangevuld met tien medewerkers gelinkt aan verschillende partners binnen dit werkpakket, waarvan één persoon als moderator fungeerde. De meningen van deze personen werden niet specifiek bevroegd, maar hun aanwezigheid speelde uiteraard een rol in de discussie. De vertegenwoordigde sectoren waren meer bepaald de omroepsector, film, (audiovisuele) kunsten, erfgoed, de bibliotheeksector en wetenschappelijk onderzoek.

Naast de draftversie van de vorige hoofdstukken, die als achtergrond en basisdiscussietekst fungeerde, werden voorafgaand aan het gesprek ook een aantal stellingen overgemaakt aan de panelleden. Deze stellingen waren gebaseerd op de voorlopige conclusies zoals deze in het vorige hoofdstuk geformuleerd werden en fungeerden als leidraad tijdens de discussie. Hierbij werd aan de panelleden duidelijk gemaakt dat de onderzoekers niet alleen wilden nagaan of ze al dan niet akkoord gaan met de stellingen en waarom. Er werden eveneens een aantal aanvullende doelen geëxpliciteerd, meer bepaald de bedoeling om te weten te komen waar volgens de experts de prioriteiten liggen, hoe dergelijke kwesties in de praktijk kunnen aangepakt worden en hoe de problematiek zal evolueren naar de toekomst toe.⁷ In de volgende paragrafen willen we een neerslag geven van het panelgesprek. Hierbij wordt niet vermeld welke uitspraak met welke panelleden kan geassocieerd worden.

⁷ Het document dat hiervoor aan de panelleden bezorgd werd en waarin de stellingen zijn opgenomen kan in bijlage B teruggevonden worden.

5.2. Meningen en aandachtspunten

Hoewel de stellingen als leidraad fungeerden voor het gesprek, hebben we ervoor gekozen om ze niet expliciet te gebruiken als structurerend element van deze paragrafen. Op die manier willen we vermijden dat relevante inzichten die tijdens het gesprek naar boven zijn gekomen en die niet rechtstreeks gelinkt zijn met de stellingen over het hoofd gezien worden. We delen de neerslag van het gesprek dan ook in in meerdere topics.

5.2.1. Inbreng van de gebruiker

Ontsluiting door experts en ontsluiting door participanten of gebruikers worden door één van de experts gezien als complementair en hebben ook een andere finaliteit. Deze expert wil dat hun omgeving kan geïntegreerd worden in de omgeving van de gebruiker en dat de gebruiker sporen kan achterlaten in hun omgeving. Ontsluiting door experts dient daarentegen volgens hem om op een kwaliteitsvolle manier je kernopdrachten veilig te stellen. Een andere expert vult aan dat Web 2.0-applicaties erg interessant zijn omdat ze aansluiten bij het kerndoel om participatie teweeg te brengen en mensen en informatie te verbinden. Een lokale speler kan dus door middel van binding een rol spelen in het geglobaliseerde verhaal en ook gaan heroriënteren. Men zou moeten streven naar een netwerk van verschillende plaatsen van waaruit een archief kan geraadpleegd worden en dus ook verschillende plaatsen van waaruit commentaren en andere user generated content en metadata kunnen toegevoegd en verspreid worden. Tijdens het gesprek komt niet altijd naar voren dat men user generated metadata en tags in de eerste plaats ziet als een manier waarop gebruikers andere gebruikers kunnen helpen. Toch wordt deze mogelijkheid niet ontkend en vraagt één expert zich af of tags bij een groot aantal actieve gebruikers zouden overeenkomen met of afwijken van meer traditionele beschrijvingen. Een andere expert ziet dan weer wel mogelijkheden om door middel van user generated metadata informatie te kanaliseren en verbanden duidelijk te maken. Hierbij worden wel expliciet erg geïnteresseerde gebruikers en liefhebbers vermeld. We durven stellen dat deze expert dus mogelijk vooral verwachtingen heeft van de zogenaamde amateur-expert zoals we die in de vorige fase van deze studie hebben beschreven.

De experts halen zelf overigens meermaals verschillende categorieën gebruikers aan, onder meer wanneer het gaat over de mogelijke weerstand die elke beschrijving kan oproepen. Zo wordt door sommige experts aangehaald dat een aantal professionele gebruikers (in de zin van professionelen die metadata toekennen) sterke bedenkingen heeft bij het op die manier betrekken van de eindgebruikers. Een andere expert haalt dan weer aan dat kunstenaars soms al problemen hebben met de beschrijving die dergelijke experts toevoegen aan hun werk. Toch wordt niet verwacht dat alle kunstenaars problemen zullen hebben met user generated metadata. Het is dus duidelijk dat er niet alleen grote verschillen kunnen bestaan tussen maar ook binnen gebruikersgroepen. Ook bij professionelen binnen één sector kunnen de meningen over Web 2.0 en gelijkaardige

initiatieven sterk verschillen. Nuances kunnen nodig zijn naargelang de sector, de aard van het materiaal, de betrokken professionelen en de (andere) gebruikers. Verder wordt tijdens het gesprek ook door een expert in vraag gesteld hoeveel gebruikers nu eigenlijk deelnemen aan het proces van het toekennen van social tags. Hier komen we later nog op terug. Een andere invalshoek met betrekking tot verschillende gebruikersgroepen kan gevonden worden bij een expert die aanhaalt dat kunstenaars ook kunnen betrokken worden om content te beschrijven. Deze expert geeft wel toe dat het dan in zekere zin nog steeds om expert generated metadata gaat. User generated content is overigens op zich al heel verscheiden. Wanneer gebruikers een bepaalde betrokkenheid hebben bij het materiaal kunnen dergelijke beschrijvingen heel relevant zijn, oppert een andere expert, soms zelfs relevanter dan meer klassieke beschrijvingen. We kunnen hier dus opnieuw wijzen op mogelijke verwachtingen naar zogenaamde amateur-experten toe. Maar dezelfde expert zegt ook dat user generated content voor sommige organisaties absoluut irrelevant kan zijn.

5.2.2. Nood aan data en metadata

Uit het gesprek blijkt dat er duidelijk een verschil is tussen de conceptuele openheid naar user generated content toe en de realiteit waarin een archief zich noodgedwongen bevindt. Dit blijkt dus al uit het feit dat user generated beschrijvingen bij verschillende personen of sectoren weerstand kunnen oproepen. De panelleden vinden het zeker niet altijd vanzelfsprekend om de vragen met betrekking tot een open en dynamisch archief los te zien van problematieken die in andere werkpakketten aan bod komen, aangezien dergelijke kwesties in de realiteit ook niet opgesplitst kunnen worden. Dit verschil tussen theorie en realiteit speelt een grote rol en zal ook bij de beschrijvingen van de visies van de experts met betrekking tot de volgende topics aan bod komen. Wat in dit kader eveneens meermaals aan bod komt tijdens het gesprek, is dat instellingen vaak al worstelen met hun archief, zowel wat bewaring als wat ontsluiting betreft, vooraleer men zelfs nog maar denkt aan een dergelijke openheid naar gebruikers toe. Er wordt door één van de experts expliciet gewezen op het feit dat user generated metadata pas kunnen toegevoegd worden door eindgebruikers wanneer de content op zich ook beschikbaar is voor deze eindgebruikers. Boeken kan men misschien vrij gemakkelijk in de bibliotheek terugvinden en ook populaire film is relatief beschikbaar, maar dit is zeker niet zo voor alle vormen voor content, bijvoorbeeld voor meer experimentele (audiovisuele) kunsten. Dit creëert in zekere zin een vicieuze cirkel. Deze problematiek wordt dus door de experts gezien als een punt waarop de geponeerde stellingen niet noodzakelijk overeenkomen met de realiteit binnen de betrokken sectoren: de conceptuele openheid is goed, maar zal in de huidige realiteit niet altijd mogelijk zijn.

Er is bijgevolg in de eerste plaats nood aan data en (expert generated) metadata, en deze zijn niet altijd beschikbaar. Een expert haalt aan dat het ook nodig is om de mogelijkheid tot selectie te voorzien in metadata: men moet dus ook metadata toevoegen die als het

ware deelverzamelingen creëren binnen de grote verzameling van content. Die kunnen dan bijvoorbeeld alle kunstwerken die op een bepaalde tentoonstelling te zien waren omvatten, of alle boeken die bekroond werden. Een nuttige opdeling is dus nodig. Het spreekt voor zich dat het toevoegen van dergelijke metadata tijdsintensief kan zijn. Een andere expert geeft aan dat men er binnen zijn instelling nog niet in geslaagd is om de experteninformatie online te krijgen. Ook contextinformatie is bij sommige vormen van content heel belangrijk. Aan een film is telkens enorm veel randmateriaal verbonden in de zin van niet gebruikte fragmenten, geluidsopnames,... Voor mediakunst kan de technologie of de context en opstelling van een installatie belangrijk zijn. In de huidige situatie is het echter zo dat instellingen vaak al heel blij zijn als ze het eindproduct, het meest essentiële kunnen bewaren. Het is dan ook meestal niet haalbaar om al deze informatie, die zich vaak in de grijze zone tussen content en metadata bevindt, mee te bewaren of te ontsluiten.

Met betrekking tot metadata halen een aantal experts aan dat initiatieven die op een succesvolle manier de gebruiker betrekken en waar nieuwe en interessante relaties kunnen gelegd worden meestal vertrekken van een archief waarin enorm veel geïnvesteerd werd in het optimaliseren van de klassieke metadata. En bij verschillende sectoren in Vlaanderen moet deze (dure) inhaalbeweging nog gemaakt worden. Met betrekking tot de eigenlijke content wordt aangehaald dat het Nederlandse Beeld en geluid ook alleen maar hanteerbaar is omdat er reeds erg veel digitaal materiaal is. Het betreffende televisiemateriaal is digital born en is dus reeds digitaal en voorzien van metadata vooraleer het wordt uitgezonden. In Vlaanderen wordt ook veel digitaal uitgezonden door de omroepen, maar een enorme hoeveelheid aan materiaal uit verschillende sectoren is nog niet digitaal beschikbaar. Ook hier is dus weer een inhaalbeweging nodig. Eén van de experts haalt dan ook dat er een basisprobleem is wanneer men de situatie vanuit een politieke invalshoek bekijkt. *"Politiek gezien is dat gewoon totaal onhaalbaar en niet gek genoeg om te zeggen van we zetten daar tien documentalisten op die er drie of vier jaar aan werken, nee, de mensen willen na zes maand resultaat, met zo sexy tags, en da's voor mij een beetje het basisprobleem. Heel de discussie soms zo'n beetje, van het huis staat in brand, terwijl, je hebt heel veel extreem dringende zaken en heel veel fundamentele zaken die je moet oplossen, maar het is niet sexy verkoopbaar."* Toch blijkt uit het gesprek dus dat er absoluut investeringen in digitalisering en beschrijving van data dienen te gebeuren, ookal is dit dus volgens sommigen niet verkoopbaar. Een project dat interessante ontsluitingsapplicaties wil ontwikkelen is slechts mogelijk of zinvol wanneer er ook fondsen worden vrijgemaakt voor digitalisering, anders zal er erg weinig content beschikbaar zijn voor ontsluiting.

5.2.3. Zoekstrategieën

Een ander aspect dat aan de hand van de discussiestellingen aan bod komt tijdens het gesprek is de verzoening van verschillende mogelijke zoekstrategieën. Een expert haalt aan dat uit voorgaand onderzoek is gebleken dat de meeste gebruikers de voorkeur

hebben voor een enkelvoudige zoekmethode met een zogenaamde "*google-achtige structuur van presentatie*". Uitgebreide zoekfuncties zouden naar schatting slechts door 3 tot 5 percent van de gebruikers gehanteerd worden en vaak ook alleen door een zeer gespecialiseerd publiek. Volgens dezelfde expert willen veel onderzoekers ook een veelheid aan resultaten en worden de uitgebreide zoekmethoden niet altijd vertrouwd: onderzoekers vrezen vaak dat een voor hen relevant resultaat door dergelijke methodes weggefilterd zou worden. Bij leeszaalbezoeken wordt ook vaak het halve archief opgevraagd in plaats van één enkele doos, zo zegt hij. Iemand vult aan dat dit erg begrijpelijk is. Een andere expert denkt dan weer wel dat uitgebreide zoekfuncties zelfs wanneer ze slechts een klein percentage gebruikers bekoren belangrijk kunnen zijn, aangezien het net om gebruikers kan gaan die de data dagdagelijks nodig hebben, zoals nu net onderzoekers. Ook zegt hij dat veel mensen toch van eerder informele zoekstrategieën en vergaarde commentaren gebruik gaan maken. Iemand oppert hierop dat dit van de sector zou kunnen afhangen.

Het is duidelijk dat de meningen over zoekstrategieën teruggekoppeld kunnen worden aan de vorige paragrafen over de nood aan data en metadata. Gecombineerde zoekstrategieën vereisen immers een hoge mate van juistheid van metadata. Verplichte velden bij het invoeren van metadata worden door iemand geopperd als mogelijke oplossing, maar indien bepaalde gegevens onbekend zijn, kunnen ze uiteraard ook niet ingevuld worden. "*Voor het minste dat er ergens iets niet is ingevuld, een datum, en je zoekt binnen een bepaalde periode en er is geen datum voor een bepaald object, dan wordt dat niet geselecteerd, terwijl inderdaad in dat geval je het anders waarschijnlijk gaat tegenkomen.*" Hetzelfde geldt voor intuïtieve zoekstrategieën zoals de Aquabrowser. Ook hier zit vaak een enorme hoeveelheid klassieke metadata achter om de mogelijke verbanden en de aard van het verband (taalkundig, thematisch, op datum,...) bloot te kunnen leggen. Niet in alle gevallen hebben de zoekopdrachten of tags van gebruikers overigens invloed op de tag cloud die in een Aquabrowser gebruikt wordt, de relaties zijn vaak gebaseerd op de klassieke metadata. We kunnen ons dan ook afvragen hoe dynamisch een dergelijk systeem werkelijk is met het oog op het ontwikkelen van nieuwe relaties door gebruikers. Wel zijn er mogelijkheden om de zoekresultaten te rangschikken volgens populariteit. Dat kan dan weer een voorbeeld zijn van onrechtstreekse inbreng van de gebruiker. Showcases met een Aquabrowser omvatten volgens één expert voorlopig vaak weinig content, omdat het erg tijdsintensief en dus duur is om de nodige data ervoor klaar te stomen. Hoewel sommige experts dus duidelijk het nut van een combinatie van verschillende zoekstrategieën binnen één platform inzien, blijft het reeds besproken basisprobleem van de fundamentele nood aan voldoende data en metadata een belangrijk struikelblok.

In elk geval is één expert er sterk van overtuigd dat eindgebruikers vaak niet weten hoe ze moeten zoeken en eigenlijk alleen maar willen vinden. Hij vindt dat zoeken vaak

onderschat wordt. Het toelaten van het meer intuïtieve browsen en het aanreiken van richtingen waarin men kan verderzoeken kunnen bijgevolg hulpmiddelen zijn om van een vage of abstracte behoefte tot concrete relevante content te komen. Verscheidene experts zijn het er dan ook over eens dat een eenvoudige zoekstrategie met slechts één vak om dingen in te voeren het vertrekpunt kan zijn, maar dat dit niet wegneemt dat er wel een thesaurus of een uitgebreide onderwerpsontsluiting aan de basis kan liggen van het systeem dat de uiteindelijke resultaten en de rijkdom van de data toont. Een thesaurus wordt misschien door slechts een heel kleine fractie van de gebruikers rechtstreeks benut om een zoekopdracht te formuleren, maar kan wel het leeuwendeel van de gebruikers achter de schermen helpen om relevante resultaten te vinden. Je kan dus een zoekopdracht breed opvatten en verder bij de hand genomen worden door het systeem. Het is dus belangrijk te weten welk publiek je verwacht en of dat publiek al een duidelijke focus op voorhand zal hebben. Hieruit blijkt volgens ons duidelijk de complexiteit van de mogelijke noden van de gebruikers. Ook een semantisch web kan de gebruikers overigens bij de hand nemen, haalt een expert aan. Hiervoor moeten wel opnieuw voldoende data en metadata beschikbaar zijn, want een semantisch web zal niet zelf alle data genereren.

5.2.4. Kritische massa gebruikers

Open en dynamische archieven en de bijhorende zoekstrategieën impliceren dus een grote hoeveelheid data en metadata. Er wordt door een expert aangehaald dat een open en dynamisch archief verder ook verkeer en gebruikers impliceert. Zonder een kritische massa gebruikers zullen bepaalde aspecten van de openheid en dynamiek niet tot hun recht komen. Misschien moet men zich dan ook de vraag stellen of een open en dynamisch archief wenselijk is. Dit kan opnieuw gelinkt worden aan het verschil tussen de conceptuele openheid en hoe het archief in de realiteit zal functioneren, de prioriteiten liggen immers mogelijk elders. Een andere expert haalt een voorbeeld aan van een volledig open en dynamisch geconcipieerd archief dat in de praktijk volgens hem niet blijkt te werken. Bij deze case was het de bedoeling om zowel experts, kunstenaars en het publiek te betrekken bij het beschrijven van en het leggen van verbanden tussen kunstwerken. Er werd veel geld besteed aan dit project, maar het resultaat is echter een enorm complex archief waar men worstelt met problemen van copyright en dat bovendien nauwelijks wordt gebruikt. Een andere expert vraagt zich luidop af hoeveel gebruikers nu eigenlijk content actief gaan taggen. Een volgende expert zegt dat er wel mogelijkheden zijn om te proberen een zekere massa te genereren, bijvoorbeeld door sociale tags die reeds bestaan in andere sociale software te integreren in je initiatief. Zo kan je al een grote hoeveelheid tags hebben vooraleer je de mogelijkheid om te taggen op je eigen platform opstart. Dit kan helpen om meer mensen te lokken. Deze expert legt verder uit dat een dergelijke aanpak door zijn instelling zal gebruikt worden, maar dat het initiatief nog niet werd opgestart en dat men dus nog geen zicht heeft op het aantal mensen dat er ook effectief zal mee omgaan. Er werd wel een onderzoek uitgevoerd naar de mogelijkheden en de instelling zal alleszins niet ontevreden zijn als 10% van de gebruikers actief participeert.

Eén van de experts haalt aan dat hij mogelijkheden ziet in systemen die de gebruiker toelaten om ook onbewust verbanden te leggen. Dus niet alleen de bewuste inbreng van de gebruiker kan relevante relaties blootleggen. Hier gaat het dan meer bepaald over systemen en algoritmes gelijkaardig aan wat bijvoorbeeld door Amazon.com wordt toegepast. Dergelijke algoritmes zorgen ervoor dat je stukken te zien krijgt die waarschijnlijk aansluiten bij je interesse en deze aanbevelingen gebeuren op basis van de patronen van de vorige gebruikers. Deze expert vindt systemen waar de gebruiker geen actieve beslissing moet nemen erg handig. We vermelden deze bemerking onder het onderwerp kritische massa, aangezien het gebruik van dergelijke algoritmes inhoudt dat gebruikers niet noodzakelijk actief content moeten taggen vooraleer hun interesses invloed kunnen hebben op de ervaringen van toekomstige gebruikers. Ook een meer passieve gebruiker kan interessante relaties blootleggen, al is het maar door zijn surf- en klikgedrag. Dit is een interessant gegeven met het oog op een platform dat misschien slechts een relatief beperkt aantal gebruikers kan aantrekken. Wanneer alle bezoekers van een website op een onbewuste manier invloed uitoefenen op de verschillende relaties, zullen er immers meer verbanden mogelijk zijn dan wanneer alleen de door een waarschijnlijk klein percentage van de gebruikers actief toegevoegde betekenisvolle relaties meegenomen worden.

5.2.5. Beschikbaarheid van content en toegankelijkheid

Een open en dynamisch geconcipteerd archief kan niet alleen stoten op een gebrek aan data, metadata en eindgebruikers, maar ook op weerstand binnen verschillende sectoren en om verschillende redenen. We hebben reeds aangehaald dat niet alle professionals een meerwaarde zien in een verhoogde gebruikersinbreng. Het is verder uiteraard niet zo dat content die digitaal beschikbaar en voorzien van metadata is automatisch verspreid kan worden naar de gebruiker toe. Eén van de experts vermeldt dat er binnen de kunsten vaak bewust gekozen wordt om een werk slechts in een zeer beperkte oplage uit te brengen. Dit is overigens gelinkt aan een meer existentieel probleem van de authenticiteit van het kunstwerk: wanneer spreekt men van het origineel en wanneer van een digitaal afschrift of reproductie ervan? Deze expert vindt dat ook de context belangrijk is en dat een gebruiker een werk niet noodzakelijk kent omdat hij een filmpje ervan heeft gezien op YouTube. Op deze existentiële kwesties wordt tijdens het gesprek niet dieper ingegaan, maar ze zijn daarom niet minder relevant en houden een aantal van de experts wel degelijk bezig.

Vooraleer auteursrechtelijke belemmeringen spelen echter een rol in de problematiek van beschikbaarheid en toegankelijkheid van content. Eén van de experts haalt aan dat er zich bij Beeld en Geluid vooral content bevindt van de omroepen, waarop een andere aanvult dat het dan zelfs alleen nog maar om de openbare en niet de commerciële omroepen gaat. Wat film betreft gaat het alleen over films waarvan de rechten relatief simpel zijn, zoals overheids- en voorlichtingsfilms. Een andere expert haalt dan ook aan

dat veel instellingen misschien problemen zullen hebben met het delen van de eigenlijke content, onder meer omwille van auteursrechtelijke beperkingen. Wel verwacht deze persoon dat men weinig bezwaar zal hebben tegen het ter beschikking stellen van de metadata aan een ruimer publiek, zodat duidelijk gemaakt wordt waar bepaalde content kan teruggevonden worden. Tijdens het gesprek oppert deze expert het delen van metadata meermaals als een stap in de goede richting⁸. Volgens een aantal van de panelleden zullen we dan ook in een situatie terechtkomen waar het gemeenschappelijk platform een grotere hoeveelheid metadata dan eigenlijke content zal bevatten. De rechtenkwestie is immers veel minder problematisch met betrekking tot metadata. Opnieuw wordt dus de vrees geuit dat er weinig content beschikbaar zal zijn voor ontsluiting, ditmaal niet omwille van de digitaliseringsachterstand maar omwille van de auteursrechtelijke problematiek. Uiteraard zijn deze aspecten ook met elkaar verbonden.

5.2.6. Kwaliteit van user generated content en metadata

Eén van de experts haalt aan dat het belangrijk is na te gaan hoe je de kwaliteit van user generated content kan gaan evalueren, maar zegt er meteen bij dat dit ook een erg moeilijke oefening kan zijn. Hij gaat uit van de stelling dat iets van goede kwaliteit is als het van nut is voor de gebruiker en duidt hierbij aan dat dit tot een spanningsveld kan leiden tussen experts en eindgebruikers. Iemand anders spreekt dan ook van de nood aan moderatie wanneer user generated content wordt toegelaten. Toch denkt een andere expert dat er weinig problemen zullen zijn zolang de klassieke en user generated metadata duidelijk gescheiden blijven. Overigens wordt door iemand aangehaald dat de kwaliteit van de user generated metadata samenhangt met de kwaliteit van de inhoud die je aanbiedt en vindt een andere persoon dat ook de kwaliteit van de metadata die je zelf aangeeft gevolgen zou kunnen hebben voor de kwaliteit van de user generated metadata. Toch blijken niet alle aanwezigen hier meteen akkoord mee te gaan. We kunnen de uitspraak van een betrokken expert dat de kwaliteit van heel je systeem valt of staat met de kwaliteit van wat je verschillende partners aanleveren hier overigens mee verbinden. Het is dus duidelijk dat men ook stil dient te staan bij de kwaliteit van expert generated metadata. Dit werd reeds aangehaald bij de paragrafen over de nood aan data en metadata en zoekstrategieën.

⁸ We willen hier graag een kanttekening bij maken. Uit een artikel in het kader van het onderzoek naar de gebruikersverwachtingen met betrekking tot The European Library blijkt dat het alleen presenteren van metadata kan leiden tot frustratie bij de gebruiker. *"Nowadays with the presence of Google Print, Amazon and the like, users are expecting something more than just metadata formatted in a readable fashion. They are expecting something a little more tangible (as far as tangible will go in a digital environment), such as a digital representation of the item. This is something that has repeatedly surfaced in user feedback sent to The European Library office. Even though users are made aware of the fact that most records are bibliographic records, they are still frustrated when there is no corresponding digital object."* (van der Meulen, 2007, p. 155)

5.2.7. Technologieën voor automatische metadatageneratie

Eén van de experts haalt aan dat hij betrokken was bij het testen van technologieën voor face recognition, text recognition en speech recognition en dat hij tot de conclusie is gekomen dat deze voor sectoren als (de meer experimentele) mediakunst niet bruikbaar zijn. Ook een aantal andere aanwezigen hebben eerder ontgoochelende ervaringen. Stemherkenning en tekstherkenning zou volgens sommigen al tot vrij interessante resultaten kunnen leiden en één van de experts haalt het voorbeeld aan van het Powerhouse Museum dat OpenCalais gebruikt, een voorbeeld dat we bij de bespreking van de cases hebben gebruikt als illustratie. Als je je echt kan baseren op tekst zijn er dus zeker mogelijkheden. Ook één van de andere aanwezigen heeft reeds goede ervaringen met tekstherkenning. Maar vooral voor visuele herkenning is er volgens verscheidene experts dus nog veel werk aan de winkel. Toch wordt er aangehaald dat het interessant kan zijn. *"Ik ben eens naar een presentatie geweest van Beeld en Geluid, en daar werd mij toen verteld dat zij computerprogramma's gebruiken om te indexeren die bijvoorbeeld auto's herkennen of bomen herkennen(...). Ik kan mij voorstellen dat binnen de televisiesector dat dat interessant kan zijn met het oog op hergebruik van die beelden."* Wat bovendien wordt aangehaald is dat automatische metadatageneratie ook kan toegepast worden op teksten die eigenlijk zelf reeds metadata zijn, bijvoorbeeld op beschrijvingen van experimentele audiovisuele mediakunst die op zich moeilijk automatisch te beschrijven is. Zo kunnen er toch op één of andere manier reeds meer verbanden gelegd worden en kunnen de metadata gelinkt worden. Een andere expert ziet ten slotte mogelijkheden in het verbinden van technologieën voor text recognition met pistes die meer inbreng van de gebruikers toelaten en een semantisch element dat uitmaakt dat een persoon een persoon is en een plaats een plaats. Deze expert lijkt dus sterk akkoord met onze stelling dat nieuwe dynamieken binnen een archief en het ontwikkelen van nieuwe betekenisvolle relaties tussen objecten gefaciliteerd kunnen worden door een combinatie van technologieën voor metadatageneratie en meer inbreng van de gebruikers.

Iemand anders haalt aan dat meer inbreng van de gebruikers op dit vlak ook gezien dient te worden in de zin van de mogelijkheid van deze gebruikers om subjectieve selecties te maken en zo bewust nieuwe verbanden te gaan leggen. Dit gaat dan niet alleen over het toekennen van tags of andere metadata, maar ook over het samenstellen van playlists, de mixtape-cultuur en het via blogs olijsten van aan elkaar te linken content. *"Natuurlijk heb je heel veel ruis he, natuurlijk is er heel veel ruis, maar soms komt daar iets naar boven... dat je zegt van, ik heb die verbanden nog nooit eerder gezien."* Wat er dan precies een interessante nieuwe relatie is, kan erg subjectief zijn. Maar blogs kunnen alleszins een interessant scala aan materiaal blootleggen en linken, oppert deze persoon. Het is dus belangrijk dat BOM-VL geen afgesloten doos wordt. Het leggen van interessante verbanden kan uiteraard niet alleen binnen een archief, maar ook over verschillende archieven heen,

al is het maar door de metadata te linken. Bovendien kunnen interessante relaties ook zelf deel gaan uitmaken van een archief. Uiteraard kan hier de auteursrechtelijke problematiek een belemmering vormen. Dit is overigens gelinkt aan de auteursrechtelijke kwesties wat openheid naar andere platformen toe betreft.

5.2.8. Open standaarden en open source

Tijdens het gesprek komen onder meer bij de bespreking van verschillende zoekstrategieën diverse meningen aan bod met betrekking tot het nut van open source software. Het gebruik van het Aquabrowser-systeem is bijvoorbeeld in strijd met de stelling rond open source, zo oppert één van de experts, aangezien de Aquabrowser niet kan bestaan zonder interventie van het betrokken bedrijf. Hierop haalt een andere expert aan dat het een erg interessante discussie is om af te wegen wat nu het meeste nut heeft voor de instellingen. *"(...) is dat eigenlijk wel veel makkelijker om met één firma waar je vertrouwen in hebt een gezamenlijk akkoord te hebben, zodat je een hele sterke klant bent binnen die firma en zodanig kunt bepalen in welke richting dat product zich verder ontwikkelt. En da's een veel interessantere strategie, dunkt me, dan een beetje pseudo-commerciële competitie te organiseren met firma's waarvan een paar zeer goed zijn en andere heel slecht."* Niet elke expert vindt dus noodzakelijk (in even sterke mate) dat open source de toekomst is. Eén expert vindt het eerder een nieuw businessmodel en haalt aan dat het nog steeds gaat om personeel en bedrijven uit de ICT-sector die hun brood willen verdienen. Deze persoon haalt aan dat er ook in het klassieke businessmodel mogelijkheden tot overeenkomsten bestaan om de broncode beschikbaar te maken voor de betalende klant indien het bedrijf dat de code ontwikkelt zou verdwijnen. Hierin wordt dan een derde partij betrokken (Escrow-overeenkomst). Op zich is open source voor hem dus niet noodzakelijk de toekomst, al noemt hij zichzelf wel voorstander. Een andere expert is dan weer bijna onvoorwaardelijk voorstander, onder meer omdat open source software veel meer up to date is door de hogere frequentie van aanpassingen, en eveneens omdat dergelijke software veel goedkoper is voor de klant, die alleen nog betaalt voor het aanpassen van de software aan zijn specifieke eisen. Verder vindt hij ook dat open source samenwerking stimuleert en dat je er als organisatie baat bij hebt om een consortium op te starten, het werk te verdelen en ervaringen te delen. Hij gaat wel akkoord wanneer iemand anders aanhaalt dat er rond open source een grote naïviteit hangt en dat niet alle instellingen beseffen dat je nog steeds afhankelijk bent van de kennis van een bedrijf of tenminste de programmeurs. Als je de kennis zelf niet in huis hebt, blijft dit inderdaad ook bij het gebruik van open source software het geval, en dat is soms ontnuchterend voor instellingen die er hoop op stellen. Een aantal experts denken wel dat het landschap er binnen vijf of tien jaar helemaal anders zal uitzien en dat er nu reeds af en toe ontwikkelingen zijn op dit vlak die echt kunnen doorbreken. Toch vindt één expert dat instellingen niet snel zullen veranderen van systeem: hij vergelijkt het met het feit dat mensen meestal ook niet zomaar van bank veranderen. De meningen van de experts met betrekking tot open source verschillen dus.

Wat standaarden betreft, wordt er langs de ene kant aangehaald dat open standaarden zeker de toekomst zijn, dat de wereld eigenlijk op standaarden draait en dat een aantal lijnen trekken en overeenkomsten maken nodig en positief is. Langs de andere kant zal er toch steeds een situatie bestaan waar verschillende standaarden naast elkaar vereist zijn, waar materiaal in verschillende formaten beschikbaar dient te zijn en waar systemen die al op een bepaalde andere standaard draaien niet zomaar weggegooid zullen worden. Je kan ook niet zomaar één bepaalde standaard op een archief kleven, omdat het onmogelijk is te weten wat de toekomst zal brengen. Sommige experts vinden overigens dat standaarden vooral bestemd zijn om gegevens uit te wisselen en dat de toekomst wel zal uitwijzen wat daar telkens het beste formaat zal voor worden, want standaarden kunnen inderdaad in elkaar overgaan. Maar een andere expert pikt hierop meteen in door te zeggen dat het belang van standaarden voor sommige sectoren zoals de erfgoedsector in het bewaren ligt en niet in het delen. Zowel voor ontsluiting als bewaring kunnen standaarden dus belangrijk zijn, maar de prioriteit kan elders liggen. In deze discussie rond open standaarden en open source wordt ten slotte ook door één iemand aangehaald dat het ook niet onbelangrijk is om een soort van openheid in te bouwen in de ontsluitingslaag, meer bepaald door de API's vrij te geven en de gebruiker zo de mogelijkheid te geven ze te veranderen.

5.2.9. Openheid met betrekking tot externe platformen

Sommige experts vinden dat de mogelijkheden van externe distributie-platformen absoluut benut moeten worden. Anders kan je als volledige sector uit het vizier verdwijnen van de generaties die groot zijn geworden met Google. *"Om volk over de vloer te hebben, als je, in het centrum van de stad, locatie is superbelangrijk, wel dat is gewoon de digitale locatie, da's de straat van het internet en daar moet je gaan staan met jouw waar, je moet niet wachten tot ze het één of ander steegje waardat je helaas zit gaan ontdekken."* Deze persoon wil dus met zijn sector aanwezig zijn op Google, Del.icio.us, Wikipedia,... Hij is overigens niet de enige expert die dit cruciaal vindt, nog een andere persoon haalt aan dat je de gebruiker inderdaad moet opzoeken waar hij zich bevindt. Deze expert spreekt van het genereren van punten die naar elkaar verwijzen en doorverwijzen. Dit kan gelinkt worden met een bemerking die gemaakt werd over zoekstrategieën: het is beter wanneer men niet aan de gebruiker moet vertellen waar hij dingen kan vinden, maar wanneer deze gewoon kan doorverwezen worden. Zo moet deze niet bewust beslissen om eens in het BOM-VL-archief te gaan grasduinen, maar kan hij er automatisch bij terecht komen via andere platformen. Opnieuw duidt dit op het feit dat betekenisvolle relaties niet alleen binnen één archief maar ook over de grenzen van archieven heen kunnen gelegd worden. Het toelaten van linken kan verder een hoeveelheid verkeer genereren die een bepaald item anders nooit zou halen. Iemand geeft het voorbeeld van een film die terug te vinden is op YouTube, waar het Filmarchief veel metadata over heeft, en die gebaseerd is op een boek dat de Openbare Bibliotheken bezitten. Het linken van al deze gegevens kan voor een geïnteresseerde gebruiker een enorme meerwaarde betekenen.

Anderen vinden dan weer dat het nut van externe platformen sterk afhankelijk is van wat men wil en waarom, dat het geval per geval benaderd dient te worden. We durven dan ook stellen dat het verspreiden van content via andere platformen volgens sommige experts niet als een doel op zich gezien mag worden. Over het doel moet bijgevolg nagedacht worden: wat wil men via dergelijke platformen ontsluiten en waarom? Het kan bijvoorbeeld gezien worden als reclame, zoals de BBC externe platformen gebruikt om te linken naar haar eigen platform. Iemand heeft verder het idee dat derden wel piratkopieën van je content online zullen gooien als je het zelf niet doet. Verscheidende experts zien wel in dat er misschien interessante verbindingen mogelijk zijn tussen de content in hun eigen archief en de content op externe platformen. Eén van de experts haalt aan dat de expertise van een project als BOM-VL nu net ligt in de moeilijk toegankelijke audiovisuele content die een zware infrastructuur vereist, en dat men dus verder moet kijken dan de eenvoudige mogelijkheden van het internet om dingen te linken. We durven stellen dat deze expert bij een te verre integratie van BOM-VL met andere platformen mogelijk de meerwaarde van het project niet langer inziet. Wel wordt door een aantal aanwezige projectpartners verduidelijkt dat het werken met een groot managementstelsel voor vele instellingen problemen oplevert en dat BOM-VL hier alleszins een bijdrage kan leveren en dat ook het linken van alle verschillende content een essentiële meerwaarde vormt.

5.2.10. Een open en dynamisch archief als mogelijkheid

Tijdens het gesprek kwam de vraag aan bod of er geen mogelijkheid bestaat om een archief open en dynamisch te concipiëren en het verder aan personen of instellingen over te laten om het al dan niet open of dynamisch te gebruiken. Volgens verscheidene experts is het toevoegen van mogelijkheden om die openheid en dynamiek te creëren geen grote meerkost in vergelijking met het budget dat nodig zal zijn om voldoende data en metadata te voorzien en is het ook niet moeilijk om dergelijke modules toe te voegen. Dit is een belangrijke vaststelling. Eén van de experts vindt dan ook dat het misschien beter is om eerst een raamwerk te ontwikkelen in een top-down benadering. Hij vindt dat je moet zorgen voor de knooppunten aan de bovenkant, maar dat je verder gefaseerd te werk zou kunnen gaan om verschillende partners die zich in verschillende situaties bevinden en over verscheiden content beschikken dan te kunnen inpassen in het verhaal. Deze expert is niet zeker of het haalbaar is om in één keer een groot platform neer te zetten. Een andere expert sluit hierbij aan en vindt het inderdaad nodig om eerst en vooral puur aan een vorm en structuur te werken.

Toch moet men rekening houden met het feit dat het louter voorzien van de mogelijkheid naar open en dynamische toepassingen en gebruikersinbreng toe misschien sommige instellingen zal weerhouden om hun content ter beschikking te stellen. Maar tenminste één expert verwacht zoals we reeds hebben aangehaald dat er weinig weerstand zal zijn zolang de klassieke en user generated metadata duidelijk gescheiden blijven. Hij oppert dat men misschien een module kan ontwikkelen die dan door bepaalde instellingen of partners al

dan niet geactiveerd kan worden. Hier blijkt dat de experts het niet altijd eenvoudig vinden om te discussiëren over een platform waarvan de scope en structuur nog niet duidelijk zijn. Er is dan ook discussie over de volgorde waarin beslissingen op dit vlak genomen dienen te worden. *"Het is zo dat je dus, dat soort toepassingen enzo, dat dat inderdaad allemaal wel nuttig kan zijn, maar dat eigenlijk gewoon de clue is dat je die verschillende partners moet linken en moet aan mekaar klinken. En dat al dat je er dan nadien mee doet, dat kan je achteraf nog altijd wel doen, dat zie je dan wel. En dat is ook relatief licht, he, ik bedoel, 't is vooral die basislink, die basissamenwerking die gedefinieerd moet worden. En de rest is eigenlijk, dat kan allemaal bekeken worden. Dat is niet zo allesbepalend in het begin."* De expert die dit oppert, denkt ook dat partners die in het begin argwanend zijn tegenover bepaalde toepassingen er misschien beter niet toe verplicht worden, en dat ze er dan mogelijk later toch aan zullen deelnemen, nadat ze deze toepassingen in werking hebben zien treden. Wat hier dus op nieuw aangestipt wordt, is dat de beoogde doelen volgens de experts niet uit het oog verloren mogen worden. Er moet ruimte gelaten worden voor meer open ontsluitingstoepassingen, al moeten deze applicaties volgens sommige experts dus als al dan niet te activeren keuzemogelijkheden opgevat worden.

Volgens verscheidene experts is het belangrijk om het werk dat nu reeds gebeurt op het vlak van digitalisering af te stemmen op een bepaald model, om BOM-VL als een soort van ijkpunt te nemen. Dit kan van belang zijn naar standaarden en formaten toe, maar ook naar bijvoorbeeld auteursrechtelijke kwesties. Volgens één van de aanwezigen zou het vooropstellen van een techniek om naar te streven de drempel voor een aantal partijen veel minder hoog maken. Er moet dus gedacht worden aan de opbouw van een systeem dat bruikbaar is voor alle betrokken partners om zo te werken aan een schaalvergroting in Vlaanderen. Nieuwe producties kunnen dan ook binnen een nieuw paradigma onderhandeld worden. Er wordt door sommigen dan ook geopperd dat de vraag naar ontsluitingsmogelijkheden van in het begin gesteld dient te worden indien men inderdaad een bruikbaar model wil vooropstellen, omdat ze richtinggevend is voor rechtenkwesties, beslissingen op het vlak van metadata,... De ontsluitingslaag naar verschillende soorten gebruikers toe is bovendien de moeilijkste laag, vindt iemand. Het gesprek laat dus in het midden of het wenselijk is om de open en dynamische aspecten alleen te voorzien als een mogelijkheid, er wordt geen consensus over bereikt.

5.2.11. De rol van BOM-VL bekeken

De volgende paragrafen bespreken BOM-VL in een ruimer perspectief dan alleen het perspectief van gebruikersnoden naar een open en dynamisch archief toe. We willen deze interessante bedenkingen voor de volledigheid ook vermelden. Tijdens het gesprek is er één expert die oppert dat het misschien een goed idee zou zijn in het kader van de schaalvergroting om als overheid te eisen dat de instellingen dan ook effectief gebruik gaan maken van de infrastructuur die wordt voorzien. Zo kunnen budgetten voor ICT

gebundeld worden en kan de overheid door het gebruik af te dwingen een zeker percentage van haar budgetten uitsparen. Deze expert zegt er wel meteen bij dat dit moeilijk ligt en politiek gevoelig is. Hierop wordt gereageerd met de bedenking dat men een commerciële instelling zoals een omroep moeilijk kan verplichten in een dergelijke situatie mee te stappen. Een ander expert oppert daarentegen dat commerciële uitgevers toch ook verplicht zijn om mee te werken aan het nationaal boekendepot. Er is tijdens het gesprek discussie of dat voor audiovisuele materialen zou kunnen en wenselijk zou zijn. Een expert haalt het voorbeeld aan van het Nederlandse boekendepot dat niet verplicht is. Daar zou de Koninklijke Bibliotheek ondanks het vrijwillige karakter van het depot toch ook 95% van de boekencollectie in zijn bezit hebben, omdat uitgeverijen het veel eenvoudiger vinden om hun stukken te deponeren dan om alles zelf te bewaren. Zo zouden bijvoorbeeld ook regionale televisiezenders kunnen investeren in een gezamenlijk depot. Toch zou dit volgens een aantal aanwezigen dus op vrijwillige basis moeten gebeuren. Wanneer de overheid storage tegen schappelijke vergoeding mogelijk maakt, zo oppert iemand, zal er zeker interesse voor zijn.

Een ander punt dat tijdens het gesprek aan bod komt en eigenlijk voorbij gaat aan een open en dynamisch archief op zich, is dat sommige experts het een gevaarlijke piste vinden indien een BOM-VL-archief als het de facto archief zal gaan fungeren. Eén iemand vreest dat de VRT zijn filmarchief zal wegdoen en dat de kwalitatieve exemplaren op hoge resolutie verloren zullen gaan. Een andere expert denkt dan weer dat de film niet zal worden weggegooid, maar de tapes waarschijnlijk wel. Dit is problematisch omdat de film maar ook de tapes vaak van veel betere kwaliteit zijn dan de gedigitaliseerde versies, waarvan de resolutie niet altijd optimaal is. Bewaren is immers een probleem, aangezien voor tapes niet alleen de eigenlijke dragers moeten bewaard worden maar ook de apparatuur en de hiermee verbonden kennis. Er is dus discussie over het feit of partners al dan niet zullen blijven investeren in hun eigen archief en storage.

We hebben reeds aangehaald dat BOM-VL volgens verscheidene experts als een soort van ijkpunt zou kunnen fungeren. *"Ik denk dat BOM een kans is om een publiek gefinancierd verhaal een bepaald statuut te geven (...). Dat is degene die erfgoed op een bepaald domein kan laten veiligstellen voor tal van belemmeringen."* Het zou dan een soort van centraal aanspreekpunt kunnen zijn met betrekking tot auteursrechtelijke kwesties. Dit zou volgens sommige experts één van de belangrijkste verwezenlijkingen kunnen zijn. Eén expert haalt ook kort de discussie aan van de beperkte beschikbaarheid voor de burger van content van omroepen en film, content die toch deels gesubsidieerd is door de overheid en waar elke Vlaming dus mee voor betaalt. De rechtensituatie is alleszins zeer complex, en vooral op dat vlak hopen verscheidene experts dat een project als BOM-VL een meerwaarde kan bieden.

5.3. Besluit

We hebben reeds aangehaald dat er duidelijk een verschil is tussen de conceptuele openheid naar een open en dynamisch archief toe en de realiteit waarin een archief zich noodgedwongen bevindt. Uit het gesprek blijkt inderdaad meermaals duidelijk dat de experts de stellingen niet noodzakelijk altijd toepasbaar vinden op de huidige situatie: *"Ik denk dat -dat is een algemene opmerking- ik denk dat, in grote lijnen denk ik dat die stellingen juist zitten, in een juiste richting gaan, maar het zijn allemaal stellingen van een ideale wereld. Ik bedoel, wij werken een beetje omgekeerd, in de reële wereld, van wat kunnen we doen (...)"*. De problematiek die in deze deeltaak wordt behandeld staat niet los van andere aspecten uit het onderzoeksproject, en dit komt tijdens het panelgesprek duidelijk tot uiting. We durven wel stellen dat de meeste experts in grote lijnen akkoord gaan met het potentieel van een open en dynamisch archief en dat verschillende aspecten die in de eerste fase van de studie werden afgelijnd door de meeste experts ook positief onthaald worden. Inbreng van de gebruikers kan, en kan bovendien verzoenbaar zijn met kwaliteit; verschillende zoekstrategieën kunnen gehanteerd worden en vooral achter de schermen benut worden om de gebruiker te gidsen; zowel gebruikers als bepaalde technologieën voor metadatageneratie kunnen interessante verbanden blootleggen; er zijn bepaalde mogelijkheden om zelfs bij een kleiner aantal gebruikers participatie te optimaliseren; open standaarden en open source kunnen in bepaalde mate de toekomst zijn; openingen naar andere platformen kunnen cruciaal zijn voor bepaalde sectoren. Dit alles en de meningen van de verschillende experts rond deze kwesties als onze voornaamste conclusies vooropstellen zou echter geen correcte weerslag van de kern van het gesprek opleveren.

Inderdaad, de sterke bewoordingen van de experts spreken soms voor zich. Men spreekt van het basisprobleem, *the bottom line*, wanneer men het heeft over de achterstand aan digitalisering en klassieke beschrijving aan de hand van expert generated metadata. Men spreekt over de mogelijkheid van het project om een aanspreekpunt te kunnen zijn voor auteursrechtelijke kwesties als één van de belangrijkste potentiële verwezenlijkingen. Al zijn de meeste experts het eens over het belang van ontsluiting en openheid en over het feit dat erfgoed moet leven, komt een open en dynamisch archief niet steeds als de prioriteit naar boven. Het volgende citaat geeft dit mooi weer: *"Ja nee, ik vind dat absoluut, ook absoluut waar (wijst naar stellingen), maar dat moet bekeken worden in de realiteit van de partners, hun materiaal, de beschikbaarheid van het materiaal, hun bereidheid om daar mee in te stappen. Dus ik vind het... als piste is het perfect, maar het zal ook niet altijd en in alle omstandigheden nuttig en relevant zijn (...). Je komt gemakkelijk terecht in zo een soort... postanaloge romantiek, vind ik zo. Dus dat je... het is digitaal, dat is fantastisch voor de gemeenschap, we gaan allemaal samen naar ons scherm en we houden virtueel mekaars handen vast (...)"* We durven stellen dat veel van de experts het eens zouden zijn met de conclusie dat een te sterke en ééndimensionele

focus op een open en dynamisch archief schuldig zou zijn aan een dergelijke postanaloge romantiek.

Dit verklaart ook de discussie over de vraag of het niet beter is om de mogelijkheid tot een open en dynamisch archief te voorzien in een soort van module en eerst en vooral de meer fundamentele kwestie van het aan elkaar linken van verschillende bronnen van content te bewerkstelligen. De meeste experts zijn het volgens ons blijkbaar wel eens met de visie op openheid die inhoudt dat men niet naar een afgesloten doos wenst toe te werken en dat men het breder kader en de mogelijkheid om archieven te linken in deze netwerksamenleving niet uit het oog mag verliezen. Wat er daarna met de gelinkte content gebeurt, kan men volgens sommigen later nog bepalen en geval per geval bekijken. Wanneer specifieke vormen van ontsluiting bepalend lijken te zijn in het begin van het project, loopt men misschien het risico dat bepaalde partners wantrouwig zullen zijn of zelfs zullen afhaken. Zoals we reeds aanhaalden, bereikten de aanwezigen alleszins geen consensus over de volgorde van werken. Het is niet omdat een open en dynamisch archief niet noodzakelijk de belangrijkste prioriteit is dat iedereen vindt dat men dit daarom ook niet van in het begin moet aanpakken. Er is volgens ons alleszins een risico op coördinatieproblemen en op het feit dat bepaalde aspecten van een open en dynamisch archief misschien niet meer kunnen gerealiseerd worden wanneer ze niet van in het begin voorzien worden, al dan niet als een soort van mogelijkheid of module die kan geactiveerd worden. Het is dus geen gemakkelijke beslissing om uit te maken in hoeverre dergelijke beslissingen al concreet geformuleerd dienen te worden. Een belangrijke vaststelling naar het verdere verloop van het project toe is dan ook dat er regelmatig gesproken dient te worden over de verschillende werkpakketten heen. De linken tussen de werkpakketten dienen absoluut verzekerd te worden.

6. Verfijnen van de conclusies: een internationaal perspectief

6.1. Situering

Bij de bespreking van literatuur, cases en onderzoeksprojecten hebben we ons niet alleen toegespitst op de Vlaamse context, maar werd ook veel aandacht besteed aan interessante ontwikkelingen op internationaal vlak, met vooral bij de projectbesprekingen een sterke nadruk op het Europese kader. Het leek ons dan ook nuttig om bij de expertvisies eveneens verder te kijken dan de Vlaamse context. Het staat immers buiten kijf dat men momenteel ook op het internationale vlak de problematiek van open en dynamische archieven in theorie en in de praktijk bestudeert. Het reeds besproken Europeana-project organiseerde in juni 2008 bijvoorbeeld een conferentie met als titel *"Users expect the interoperable"* en gebruikte het volgende citaat van Herbert Van de Sompel als samenvatting van de inhoud van deze conferentie: *"People need to be able to do social stuff like comment, rate, reference, blog about, embed and mash-up the materials. That's re-use. It requires interoperability."* (Europeana, 2008). Een internationaal (Europees) kader bestaat dus alleszins en is zeker interessant voor een project als BOM-VL.

Om dit internationale perspectief te bekomen, werd een workshop georganiseerd met een aantal sprekers die betrokken zijn in interessante Europese projecten met betrekking tot digitale multimediale ontsluiting. De aanpak hiervoor was anders dan voor het panelgesprek. Wegens de drukke agenda van de internationale sprekers leek het ons niet wenselijk om ook aan hen een discussietekst voor te leggen. Het doel van de workshop was dan ook om aan de hand van de verschillende lezingen, die dus door de sprekers zelf voorbereid werden, tot interessante discussies te komen. Op die manier kan de workshop losstaand van maar complementair aan het panelgesprek tot interessante inzichten met betrekking tot expertvisies leiden. Concreet werden er tijdens de workshop lezingen gegeven door Paul Gerhardt (Creative Archive Licence Group, VK), Tobias Golodnoff (Dansk Kulturarv, Denemarken), Marius Arnesen (NRK Media, Noorwegen), Geert Wissink en Johan Oomen (Beelden voor de Toekomst, Nederland). In het publiek bevonden zich naast medewerkers van de BOM-VL projectpartners en derden uit de betrokken sectoren eveneens een aantal leden van het reeds besproken expertenpanel. Voor het document dat ter duiding werd uitgedeeld aan de aanwezigen verwijzen we naar bijlage C. In dit document zijn naast het programma en korte biografieën van de sprekers ook een duiding van de workshop en een korte omschrijving van het BOM-VL-project terug te vinden. In de volgende paragrafen willen we een neerslag geven van de workshop. Hierbij komen niet alleen de visies aan bod die tijdens de eigenlijke lezingen werden gepresenteerd, maar zal ook aandacht besteed worden aan de meningen die aan het licht kwamen tijdens de discussies die op de lezingen volgden.

6.2. Meningen en aandachtspunten

6.2.1. Inbreng van de gebruiker

Ook in de workshop komt het thema van de inbreng van de gebruiker aan bod. Paul Gerhardt haalt aan dat publieke omroepen voor verschillende uitdagende transities staan, waaronder *"from traditional production to user conversation"* (Gerhardt, 2008). Uit de lezingen blijkt duidelijk dat gebruikersinbreng erg verschillende vormen kan aannemen. Geert Wissink vertelt zo over de mogelijkheid die Beelden voor de Toekomst door het Pilot Onderwijs Media Platform aan studenten en leerkrachten geeft om content samen te stellen in werkstukken en presentaties (Wissink, 2008). Bij het project *'Everybody goes Bonanza'* van het Danks Kulturarv werd de gebruiker bijvoorbeeld betrokken in de beslissing welke televisieprogramma's prioriteit dienden te krijgen in het digitaliserings- en digitaal ontsluitingsproces. Tobias Golodnoff vertelt de aanwezigen dat men met het volgende idee wenst te werken: *"Everybody could be a developer and innovator"*. Hij gaat ook dieper in op het feit dat elk gebruik meerwaarde creëert en plaatst deze meerwaarde in een schema: *access*, dus toegang op zich, creëert al waarde; *activity*, een meer actief gebruik, zorgt voor een nog grotere meerwaarde; *activating* tenslotte, een nieuw en interessant gebruik op community-niveau in plaats van individueel niveau, creëert het meeste waarde. Hier geeft hij het voorbeeld van de enorme economische waarde van een platform als YouTube (Golodnoff, 2008). De presentatie van Golodnoff kan als het ware bijna als een pleidooi voor een open en dynamisch archief gezien worden: *use equals value*, en hoe meer open en dynamisch het gebruik, hoe hoger de waarde.

Het project *'Creative Archive'* wilde de gebruiker de kans geven om het materiaal te bewerken, en de slogan *'Find it. Rip it. Mix it. Share it. Come and get it.'* is hiervoor typerend, evenals de visie die Gerhardt voorstelde: *"Creative Archive UK will provide the public with online access to a rich heritage of moving images, pictures and audio for downloading, keeping, using, re-mixing and sharing. This unique and growing resource, supplied by broadcasters and national and regional archives, will support learning, self-expression and creativity."*⁹ Publieke waarde creëren is noodzakelijk voor een gesubsidieerde instelling. Paul Gerhardt haalt wel aan dat de gebruiker verschillende vaardigheden moet hebben om ook ten volle te kunnen participeren. Hij beroept zich op de auteurs Aharon Aviram en Yoram Eshet-Alkalai om vijf types van digitale geletterdheid te onderscheiden (Aviram & Eshet-Alkalai, geciteerd in Gerhardt, 2008). Zonder al te diep in te gaan op deze types, willen we toch aanhalen dat het creatief kunnen gebruiken van content, het kunnen leren van visuele informatie, het besef dat informatie linken je kan verderhelpen, de kunst om informatie altijd in vraag te stellen en de kunst van het netwerken allemaal vaardigheden vereisen. De inbreng van de gebruiker is dus gewenst voor het Creative Archive project, maar men moet zich bewust zijn van het feit dat dit niet

⁹ Dergelijke initiatieven zijn uiteraard ook relevant voor de deeltaak rond het creatief gebruik van een archief.

vanzelfsprekend is. Dit kan natuurlijk in verband gebracht worden met zowel de problematiek van de nood aan een kritische massa actieve (digitaal geletterde) gebruikers als met de meer fundamentele problematiek van een digitale vaardigheidskloof die we in ons theoretisch inleidend hoofdstuk hebben aangehaald. We durven stellen dat dit mogelijk opnieuw een stem is om toch ook de meer fundamentele problemen die als het ware voorafgaan aan een open en dynamisch archief niet uit het oog te verliezen.

6.2.2. Nood aan data en metadata

Zonder contextualisering en ontsluiting zullen er volgens Tobias Golodnoff geen fondsen vrijgemaakt worden voor digitalisering en voor digitale bewaring. Er is uiteraard nood aan data en metadata vooraleer men op een open en dynamische manier met een archief kan omgaan, maar er is dus ook nood aan interessante ontsluitingsapplicaties om de nodige fondsen voor digitalisering te bekomen. Deze vaststelling komt deels overeen met een aantal uitspraken uit het panelgesprek. Tijdens de workshop wordt dit echter minder als een probleem gezien. De waarde ligt net in het combineren van bewaring en ontsluiting. Dit is een erg relevante en positieve conclusie naar BOM-VL toe. Naast het veiligstellen van ons culturele erfgoed moeten we ook het hart van onze gebruikers voor ons winnen, aldus Golodnoff. Hieruit blijkt opnieuw het belang van aandacht voor gebruikersnoden. Dit heeft ook implicaties om het vlak van technologische keuzes: zowel voldoende kwaliteit voor bewaren als flexibele formaten voor gebruik zijn nodig. De Deense case zou een voorbeeld moeten zijn van wat er allemaal mogelijk is wanneer het materiaal naar buiten gebracht wordt.

Deze eerder positieve houding neemt niet weg dat de nood aan metadata nog wel wordt aangehaald tijdens de presentaties. Johan Oomen vermeldt dit bijvoorbeeld tijdens zijn bespreking van het ruimere Europese projectkader waarin Beelden voor de Toekomst past (Oomen, 2008). Wanneer hem vanuit het publiek een vraag wordt gesteld over het inschakelen van de eindgebruiker voor het beschrijven van de content, haalt hij aan dat hij niet zeker is of het zal werken. Hij haalt aan dat er onderzoek werd uitgevoerd waaruit blijkt dat tagging helemaal niet zo bekend is als men soms verwacht. Dit onderzoek werd uitgevoerd bij communicatiestudenten, zegt Oomen, een publiek waarvan je toch verwacht dat ze op de hoogte zouden zijn van deze ontwikkelingen, en toch wist 80% blijkbaar niet wat tagging precies is¹⁰. Bovendien zou de motivatie van velen om te taggen het zichzelf verderhelpen zijn en wanneer een archief over meer dan anderhalf miljoen objecten beschikt is het onbegonnen werk om dit te gaan voorzien van tags. De kans dat je één van die tags dan ook nog eens tegenkomt is immers veel te klein (Oomen, 2008). Maar wanneer ze toch een goed initiatief ontdekken, besluit hij, zullen ze er ook wel gebruik van maken.

¹⁰ We hebben geen verdere gegevens over het onderzoek, de procedures en resultaten en de representativiteit. We kunnen dan ook niet oordelen over de kwaliteit ervan. Hier wordt dus enkel de informatie aangehaald zoals deze door de spreker werd meegedeeld tijdens de workshop, als illustratie van zijn mening over de problematiek.

6.2.3. Kritische massa gebruikers

De bedenking van Johan Oomen die we in de vorige paragraaf besproken, sluit sterk aan bij de problematiek van de nood aan een kritische massa gebruikers. Bepaalde initiatieven die tijdens de presentaties worden beschreven zijn er blijkbaar in geslaagd om een groot aantal gebruikers te bereiken. Het via peer-to-peer vrijgegeven Noorse televisieprogramma 'Nordkalotten 365' werd 150000 keer gedownload (Arnesen, 2008). Een kritische massa gebruikers werd mee bereikt door het posten van reclame voor de download op de blog van de omroep en door het feit dat ze ook een Engelse blogpost hebben geschreven, die vervolgens werd overgenomen door de website boingboing.net. Arnesen toont aan dat ook het WebTV-platform en de podcasts grote aantallen gebruikers hebben bereikt in relatie tot het aantal inwoners van Noorwegen. Hier gaat het volgens ons in zekere zin om eerder passieve gebruikers. Maar ook met het reeds aangehaalde Deense 'Everybody goes Bonanza' bereikte men een groot aantal gebruikers: in een periode van drie maanden werden er niet alleen meer dan 6 miljoen video views geregistreerd, maar stemden 105000 personen op de video's die ze prioritair online ontsloten wilden zien. Het stemmen op een video vereist misschien toch al een hogere mate van activiteit van de gebruiker. Het is dus interessant voor BOM-VL dat een aantal initiatieven die we als open en dynamisch op bepaalde vlakken kunnen categoriseren veel succes oogsten. Wel wordt door een andere spreker aangehaald dat sommige projecten toch moeilijkheden kunnen ondervinden omwille van een gebrek aan kritische massa. Het voorbeeld dat gegeven wordt is dan het idee om vanuit Beelden voor de Toekomst een video-on-demand service op te starten. Het is precies omwille van de in de Nederlandse context slechts beperkte markt moeilijk om hier een businessmodel voor te ontwikkelen (Wissink, 2008).

6.2.4. Beschikbaarheid van content en toegankelijkheid

Tijdens de workshop wordt duidelijk dat er stemmen opgaan voor een benadering die open content initiatieven toelaat en zelfs toejuicht. Golodnoff haalt aan dat de archieven teruggegeven dienen te worden aan het publiek, omdat ze eigenlijk publiek bezit zijn. Dit geldt in principe voor alle instellingen die fondsen ontvangen van de overheid. Verder wil ook Paul Gerhardt de content terug tot bij de gemeenschap brengen. De belastingbetalers verwachten volgens hem dat fysiek verspreide content in de digitale wereld wordt samengebracht ten voordele van deze burgers. Tijdens het reeds besproken panelgesprek werden dergelijke bedenkingen eveneens reeds voorzichtig geopperd. In elk geval lijken er dus volgens verscheidene experts legitieme argumenten te bestaan om publiek gefinancierde archieven open te gooien. Dit wordt dan ook in bepaalde projecten in de praktijk omgezet. In dit kader zegt Arnesen dat "the only way to control your content is to be the best provider of it." Beelden voor de Toekomst werkt aan de ontwikkeling van een Open Content Mashup Platform (Wissink, 2008). De Creative Archive License Group is vertrokken van het idee om content via een specifieke licentie beschikbaar te stellen om zo meer openheid op dit vlak te bekomen. Er wordt ook aangehaald dat er na de Creative

Archive pilot die liep bij de BBC absoluut geen aanduiding was dat een dergelijk project piraterij zou stimuleren: er werden slechts twee problemen vastgesteld (Gerhardt, 2008). Dit houdt uiteraard niet in dat de sprekers geen auteursrechtelijke problemen ondervonden hebben. Er moet wel degelijk onderhandeld worden over licenties, over copyright,... Volgens ons kunnen we echter een belangrijke les leren uit de workshop: auteursrechtelijke beperkingen mogen er niet toe leiden dat er geen initiatieven meer opgestart worden. Hier komen we nog op terug.

Overigens houden dergelijke initiatieven evenmin in dat er geen commerciële voordelen meer kunnen bereikt worden. Naast publieke waarde kunnen licenties die naar open content neigen ook commerciële waarde creëren. Er zijn bijgevolg eveneens een aantal commerciële partners meegeestapt in de Creative Archive licentie. Er wordt immers net gezegd dat de klassieke B2B-markt verzadigd is en dat er nieuwe mogelijkheden zijn met B2C-modellen, waar de gebruiker bereid zou zijn te betalen voor kwalitatieve content en waar een platform waar een zekere hoeveelheid gratis content wordt aangeboden als het ware kan dienen als een etalage voor betaalde content. Dit noemt Gerhardt de mogelijkheid van een *"upgrade path"* (Gerhardt, 2008). Hergebruik dient dan gestimuleerd te worden, zowel door commerciële instellingen als openbare omroepen en bibliotheken, door de gebruiker bewust te maken van de waarde die de content kan hebben. Dit neemt evenwel niet weg dat gebruikers enorm tevreden zijn wanneer ze content aan hoge kwaliteit gratis kunnen downloaden. Dit blijkt uit de positieve reacties op het project van de Noorse omroep, waar dus een populair televisieprogramma via peer-to-peer beschikbaar werd gesteld (Arnesen, 2008). Het is misschien precies die tevredenheid die de gebruiker kan aanzetten om te betalen voor gerelateerde content.

6.2.5. Open standaarden en open source

Tijdens de workshop leggen de sprekers wegens het inleidend karakter van de presentaties niet veel nadruk op de technologische keuzes die bij de ontsluiting van archieven steeds gemaakt moeten worden. Marius Arnesen geeft wel aan dat men gekozen heeft voor een open source bittorrent client om het reeds aangehaalde televisieprogramma te verspreiden en ook Tobias Golodnoff vermeldt dat open source ontwikkelingen net als open content het Web 2.0-tijdperk kunnen faciliteren. Open source tools kunnen ook gebruikt worden om voorbeelden uit te bouwen van wat mogelijk is indien er meer subsidies worden vrijgemaakt (Golodnoff, 2008). In de presentatie van Johan Oomen wordt dan weer vermeld dat de verschillende systemen die archieven gebruiken met elkaar in verband moeten kunnen gebracht worden, door metadata te exporteren in XML-formaat zodat deze kunnen verrijkt en gekoppeld worden. Wat tijdens de workshop eveneens aan bod komt, is het feit dat men het systeem zelf voldoende open moet concipiëren, zodat ook andere gebruikers en instellingen er gebruik van kunnen maken. Tijdens de bespreking van het panelgesprek hebben we reeds aangehaald dat het nuttig kan zijn om een soort van openheid in te bouwen in de ontsluitingslaag door het vrijgeven van de API's. Bij de Noorse

omroep NRK is men hier zelfs nog verder in gegaan: men heeft eerst de API ontwikkeld en heeft daar vervolgens het WebTV-platform op gebouwd (Arnesen, 2008). Dit is dus een erg goed voorbeeld van een systeem waarbij bepaalde aspecten van openheid van in het prille begin voorzien worden.

6.2.6. Openheid met betrekking tot externe platformen

"*We do YouTube.*" (Arnesen, 2008). NRK heeft dan wel geen strategie wat YouTube betreft, zegt Arnesen, maar als het auteursrechtelijk kan zetten ze er af en toe iets op, ze zien verder wel wat de reacties zijn. De NRK heeft YouTube reeds gebruikt als promotietool voor een gepland televisieprogramma, met succes. Ook Golodnoff heeft een gelijkaardige mening die zelfs vrij extreem is: hij wil alles op eender welk platform gooien, of dat nu commercieel is of niet, als er gebruikers zijn die de content daar willen hebben kan het volgens hem (Golodnoff, 2008). Paul Gerhardt benadert dit vanuit een andere hoek. Hij laat in het midden of instellingen al dan niet gebruik moeten maken van YouTube, maar zegt wel dat het een gevaarlijke strategie is om het erfgoed in handen te geven van dergelijke grote commerciële spelers. Hier gaat het dan over het feit dat YouTube het de facto Amerikaans archief geworden blijkt te zijn en dat de publieke omroepen in de Verenigde Staten achterstaan op deze commerciële reus (Gerhardt, 2008). Hoewel het volgens ons inderdaad voor zich spreekt dat bewaring en ontsluiting niet mag overgelaten worden aan dergelijke spelers, moet het in dit kader dus best even geëxpliciteerd worden. Zoals ook in het panelgesprek werd aangehaald, gaat er altijd een beslissing vooraf aan het delen van content met een grote speler. Het is niet omdat enorme hoeveelheden content reeds beschikbaar zijn via YouTube, overigens vaak illegaal en van slechte kwaliteit, dat omroepen en instellingen niet zelf de verantwoordelijkheid moeten opnemen om content te ontsluiten. Hier kan een project als BOM-VL pogen om oplossingen aan te bieden, en dan kan men vanuit een dergelijk project beslissen om te gebruiker te gaan zoeken waar deze zich bevindt, bijvoorbeeld met het oog op reclame- en promotiemogelijkheden.

6.2.7. Een open en experimentele blik

Eén van de belangrijkste standpunten die tijdens de workshop herhaald worden kwam tijdens de vorige paragraaf eigenlijk al aan bod: men moet iets met zijn content durven doen. Zoals reeds aangehaald, creëert elke vorm van gebruik immers waarde (Golodnoff, 2008). Wanneer omroepen en culturele instellingen krachten bundelen, kan dan ook meer waarde gecreëerd worden (Gerhardt, 2008). Tobias Golodnoff legt uit dat de eerste showcase die ze gemaakt hebben met hun omroepmateriaal, waar een visuele ontsluiting via kaarten, tijdslijnen en verbanden werd ontwikkeld, een eerder misleidende reactie uitlokte: "*Is this how the national cultural domain will be?*". Om deze vraag te beantwoorden hebben ze andere cases uitgewerkt om zo aan te tonen dat de eerste case slechts één manier is om met de rijkdom aan materiaal om te gaan. Door verschillende

toepassingen te bouwen rond je archief kan je deze mogelijkheden, die eventueel gericht kunnen zijn op bepaalde doelgroepen (onderwijs, wetenschappers,...), effectief aantonen. We durven dan ook stellen dat de open aanpak van het Dansk Kulturarv ook de blik van de toeschouwers heeft geopend voor de verschillende mogelijkheden. Het uitproberen van nieuwe manieren om content te benaderen kan dus leuke resultaten opleveren en kan zoals we reeds besproken hebben ook zeer positief worden onthaald door gebruikers. Het is dan vaak een proces van proberen, van *trial and error*. Maar de mogelijke problemen, bijvoorbeeld op technologisch of auteursrechtelijk vlak, mogen er niet voor zorgen dat de content opgesloten blijft in een gesloten en statisch archief.

Nieuwe sociale media zijn dus een uitdaging in plaats van een probleem (Arnesen, 2008). De Noorse omroep NRK is deze uitdaging aangegaan en uit de lezing blijkt volgens ons duidelijk dat de omroep ook van plan is om deze uitdaging te blijven aangaan. Hier kunnen andere initiatieven nuttige en positieve lessen uit trekken. Eventuele onverwachte negatieve user input is mogelijk, zegt Arnesen, maar met dergelijke input moeten de omroepen of instellingen gewoon leren omgaan. Hij geeft het voorbeeld van een filmpje "*Party with Beer*" dat de omroep op YouTube heeft geplaatst en waar veel positieve reacties op kwamen maar ook een negatieve reactie: het filmpje werd door een gebruiker aangeduid als 'inappropriate'. De reactie die de omroep hierop had, was om het tekenfilmpersonage uit dat filmpje er dan zelf op te laten reageren via YouTube en om bovendien een zogenaamde gecensureerde versie op het platform te plaatsen. De NRK is hier volgens Arnesen op een goede manier omgegaan met de uitdaging van nieuwe media. We kunnen hieruit volgens ons de conclusie trekken dat risico's genomen moeten worden, dat culturele instellingen en omroepen moeten durven experimenteren met de mogelijkheden die nieuwe media bieden.

6.3. Besluit

Men moet dus nadenken over ontsluiting van zodra men het proces van digitalisering aanvat, om zo door middel van showcases van verschillende ontsluitingsmogelijkheden de gebruikswaarde van het archief voldoende aan te tonen. Men moet durven experimenteren op verschillende vlakken: het aantrekken van de gebruikers en het toelaten en aanmoedigen van hun inbreng, het uittesten van mogelijkheden met betrekking tot open content, het verspreiden van content via andere platformen,... Door het uitbouwen van dergelijke voorbeelden kan een expertise worden opgebouwd en kan aangetoond worden dat er op verscheidene manieren actief kan worden omgegaan met het cultureel erfgoed. Inderdaad, de workshop toont duidelijk aan dat het activeren van een archief om het op verschillende manieren en op verschillende vlakken meer open en dynamisch te maken als een uitdaging moet gezien worden en niet noodzakelijk als een probleem.

7. Aanbevelingen voor een open en dynamisch archief: de prioriteiten

In dit laatste hoofdstuk wensen we een beknopte samenvatting te geven van de prioriteiten die onze studie aan het licht heeft gebracht met betrekking tot een open en dynamisch archief. Hierbij beschouwen we de meningen die aan bod kwamen tijdens het panelgesprek en de workshop in zekere zin als een bijsturing van de ideeën die we formuleerden in het hoofdstuk met voorlopige aanbevelingen, maar laten we de inzichten uit de literatuur en de onderzochte onderzoeksprojecten en cases uiteraard niet volledig links liggen. Wel is het niet onze bedoeling om alle aspecten van een open en dynamisch archief zoals deze in onze studie werden aangehaald te herhalen, al komen ze wel aan bod. De prioriteiten zijn eerder gericht op hoe een project als BOM-VL volgens ons met al deze aspecten om dient te gaan.

7.1. Nood aan een methode, een managementsysteem en een ijkpunt

BOM-VL zou in eerste instantie moeten resulteren in een duidelijk uitgewerkte en overkoepelende structuur die gebaseerd is op een langetermijndenken. Dit betekent dat de uitbouw van een kader beoogd dient te worden waardoor culturele en media-instellingen zicht krijgen op de wijze waarop hun content ingebed kan worden in een groter geheel. Zo kunnen instellingen in de mogelijkheid gesteld worden om in verschillende fasen, afhankelijk van de situatie waarin ze zich bevinden, toe te treden tot het BOM-VL project. Dit is een prioriteit die aansluit bij de huidige reële situatie waarin heel wat instellingen zich bevinden en die bovendien de drempel tot toetreding kan verlagen. En hoe meer instellingen aansluiten, hoe groter de waarde van het archief. BOM-VL moet verder ook gezien worden als een kans voor het uitbouwen van een centraal aanspreekpunt met betrekking tot auteursrechtelijke kwesties. BOM-VL kan een platform worden waar instellingen zich kunnen groeperen, waardoor meer zicht kan ontstaan op de werkelijke problemen inzake auteursrechten. Dit creëert bovendien de mogelijkheid om naar gezamenlijke oplossingen op Vlaams niveau te zoeken onder meer betreffende de online en open verspreiding van data. BOM-VL kan dan als een ijkpunt fungeren vanaf wanneer men de procedures afstemt op de noden inzake auteursrecht, digitalisering en standaardisering.

Een vooraf bepaalde vorm biedt instellingen dus een houvast en een routekaart die de verschillende stappen toont naar bewaring en ontsluiting via een Vlaams multimediaal archief. Het creëert immers de mogelijkheid voor instellingen om hun noodzakelijke digitaliseringproces beter af te stemmen op een gemeenschappelijk doel. Deze gelijkvormigheid in de richting die men uitgaat kan bovendien leiden tot een grotere kwaliteit van de gehanteerde expert generated metadata. Dit kan op zijn beurt impact hebben op de kwaliteit van de user generated metadata alsook mogelijkheden openen

betreffende het incorporeren van verschillende, al dan niet complexe, zoekstrategieën. Tot slot kan een dergelijk algemeen raamwerk er voor zorgen dat instellingen een beter zicht krijgen op het te bereiken publiek en diens noden. Hoewel deze aanbeveling dus niet rechtstreeks gericht is op de veelvuldig besproken open en dynamische aspecten van een archief, leidt deze prioriteit toch tot meer mogelijkheden op dit vlak. Hieruit blijkt opnieuw het belang van coördinatie over de werkpakketten heen. Zo kan het rijke archief gecreëerd worden dat inbreng van de gebruikers misschien zal uitnodigen. Uit het panelgesprek en de workshop bleek immers dat verscheidene experts wijzen op het belang van voldoende data en expert generated metadata als vertrekpunt en op de nood aan oplossingen voor problemen inzake auteursrecht.

7.2. Nood aan een open systeem

Het BOM-VL-platform zou uitgewerkt moeten worden als één van de mogelijke toegangspoorten tot een Vlaams multimediaal archief. Het is echter belangrijk ook andere, meer onrechtstreekse, toegangswegen tot het archief toe te laten. Aanwezigheid op externe platformen (vb. Wikipedia), de gebruiker opzoeken waar hij zich nu reeds online bevindt (vb. Facebook), gebruik maken van user generated content die gecreëerd werd op andere platforms (vb. Librarything), de verspreiding van content mogelijk maken door bepaalde licenties (vb. Creative Archive),... Dergelijke openingen kunnen bijdragen aan de open geest van dit Vlaams multimediaal archief en bovenal aan een dynamisch, gekend en veelvuldig gebruikt archief waarbij betekenisvolle relaties over de grenzen van het eigenlijke archief heen gecreëerd kunnen worden. Dit alles is erg belangrijk met het oog op het bereiken van een kritische massa gebruikers. We herhalen in dit kader ook de uitspraak van Arnesen (2008): *"the only way to control your content is to be the best provider of it."* Uiteraard kunnen naast openingen met betrekking tot andere platformen en initiatieven op vlak van open content ook (open) standaarden vereist zijn om een dergelijke interoperabiliteit en dus hopelijk een optimalisering van gebruikersaantallen te bereiken. Deze aanbeveling sluit dus duidelijk aan bij verscheidene aandachtspunten die in het inleidende hoofdstuk werden opgenoemd. Hoewel er dus prioritair behoefte is aan voldoende data en metadata en aan een gestandaardiseerde methode en systeem, kan en moet dit systeem volgens ons van in het begin voldoende open geconcipeerd worden. Het feit dat er een verschil is tussen de conceptuele openheid en de realiteit waarin een archief zich noodgedwongen bevindt, mag niet leiden tot het negeren van het potentieel van deze openheid.

7.3. BOM-VL en inbreng van de gebruiker: gebruik creëert waarde

Een belangrijke vaststelling die tijdens de workshop aan bod kwam en die we graag mee willen nemen naar de aanbevelingen toe, is dat elk gebruik meerwaarde kan creëren. Er kan bijkomende waarde ontstaan wanneer omroepen en culturele instellingen krachten bundelen (Gerhardt, 2008), wat een belangrijke vaststelling is voor dit project. Verder, en

meer specifiek naar deze deeltaak toe, kan bijkomende waarde eveneens ontstaan wanneer er op een meer actieve manier wordt omgegaan met content, want elke gebruiker kan innovatief zijn (Golodnoff, 2008). Dit is uiteraard in verband te brengen met een groter aantal gebruikers, maar blijft er niet tot beperkt: een bepaald aantal gebruikers dat actiever met de content omgaat, zorgt voor een grotere meerwaarde dan eenzelfde aantal meer passieve gebruikers. Ook kunnen algoritmen die verbanden blootleggen, zoals deze bijvoorbeeld op basis van het gebruikersgedrag worden toegepast bij Amazon.com, de content activeren en dus meerwaarde tot gevolg hebben. We durven dan ook stellen dat het openen van archieven met betrekking tot gebruikersinbreng wel degelijk bijkomende waarde creëert. Dit was als het ware een uitgangspunt van deze deeltaak en is volgens ons door de studie ook bevestigd. Inbreng van de gebruiker kan content activeren en de waarde ervan zo doen stijgen. Indien een project als BOM-VL dus inderdaad als een standaardiserend systeem en ijkpunt zou gaan fungeren, zou het dan ook een gemiste kans zijn als dit systeem gesloten en statisch wordt opgevat. Dit werd in de vorige paragrafen reeds besproken en leidt ons meteen tot een volgende prioriteit.

7.4. BOM-VL moet durven

Afgaande op internationale voorbeelden kunnen we concluderen dat BOM-VL de kans moet grijpen om bepaalde zaken gewoon uit te proberen om dan vervolgens de resultaten hiervan te evalueren. Experimenten zijn nodig om na te gaan in hoeverre en op welke wijze een Vlaams multimediaal archief open en dynamisch kan fungeren. Mogelijke voorbeelden hiervan werden tijdens de workshop geïllustreerd: de gebruiker laten stemmen op welke data te digitaliseren, werken aan de hand van een Creative Commons-licentie, filmpjes als promotiemiddel op Youtube plaatsen,... Uiteraard zijn dergelijke experimenten terug te linken naar één of meerdere aandachtspunten met betrekking tot een open en dynamisch archief zoals we die eerder hebben geformuleerd. Al deze experimenten kunnen steeds binnen een duidelijk omliggende context en met welbepaalde content gebeuren, maar zullen desondanks nuttige informatie kunnen opleveren voor de werking van het hele archief. Hieruit blijkt dus dat de mening van de experts uit het panelgesprek dat er vooral welbewuste keuzes gemaakt dienen te worden afhankelijk van de te bereiken doelen niet noodzakelijk tegengesteld is aan het standpunt dat duidelijk in de workshop aan bod kwam dat bepaalde ontsluitings- en participatiepistes gewoon uitgeprobeerd moeten worden. Dergelijke initiatieven kunnen zoals reeds aangehaald immers bijkomende waarde creëren en zetten theoretische kwesties (zoals de verzoening van een open en dynamisch archief met de economische en juridische realiteit, de nood aan een kritische massa gebruikers, mogelijk conflicterende noden van verschillende gebruikersgroepen) bovendien in praktijkvoorbeelden om, waaruit ongetwijfeld kan geleerd worden.

7.5. Besluit

Het spreekt voor zich dat BOM-VL de verschillende partners via de andere werkpakketten van een goed uitgewerkte structuur dient te voorzien. Deze structuur moet echter ruimte laten voor openheid op verschillende vlakken en zeker ook voor experimenten. Deze kunnen zeer divers zijn: van initiatieven op het vlak van tags en andere user generated content en metadata in een dynamisch (meta)datamodel, over het toelaten van verschillende manieren om de content te benaderen via diverse zoekstrategieën en het uitbreiden van deze toegangswegen tot externe platformen – eventueel gefaciliteerd door open standaarden of open source software – tot experimenten op het vlak van open content. Het staat buiten kijf dat achterstand op het vlak van digitalisering en contextualisering door middel van expert generated metadata en op het vlak van werkbare auteursrechtelijke oplossingen en ontsluitingsmodellen basisproblemen kunnen zijn. Dergelijke kwesties kunnen een goed werkend archief, en dus ook een open en dynamisch archief, in de weg staan en moeten dus zeker aangepakt worden. Toch mag de vraag naar de optimalisering van de open aspecten van ontsluiting volgens ons niet uit het oog verloren worden. Als deze veelvuldig aangehaalde mogelijkheden niet reeds van bij de opzet van het archief worden voorzien, wordt BOM-VL immers mogelijk een louter gesloten en statisch archief. In dat geval wordt volgens ons, gesteund door verscheidene experts afkomstig uit nationale en internationale context, de mogelijke meerwaarde van dit project beperkt. We hopen dan ook dat dit rapport kan fungeren als inspiratie en een aanzet tot een meer open en dynamisch archief.

Bibliografie

Anderson, C. (2006). *The Long Tail: Why the Future of Business is Selling Less of More*. New York: Hyperion.

Arnesen, M. (2008). *NRK in new media*. Presentatie in het kader van de workshop Towards Open and Dynamic Archives van 10.06.2008 in Brussel.

Castells, M. (1996). *The Rise of the Network Society*. Oxford: Basil Blackwell.

Consortium Nederlands Erfgoed: Digitaal! (2007). Nederlands Erfgoed: Digitaal! Projectplan. [26.02.2008, http://www.nederlandserfgoeddigitaal.nl/doc/projectplan_NED.pdf].

Continuous Access To Cultural Heritage (2005). *CATCH - Continuous Access To Cultural Heritage* [10.03.2008, <http://www.nwo.nl/catch>]

CUPID (2007). *Project Outline: GBO Project 2008: CUPID - Cultural Profile and Information Database*. Gent: Interdisciplinary Institute for Broadband Technology.

Debuysere, S. (2004). Duurzame onbestendigheid. Conservering en archivering van audiovisuele creaties op elektronische en digitale dragers. [21.01.2008, PACKED vzw, http://www.packed.be/nl/index.php/literature/detail/duurzame_onbestendigheid].

de Haan, J., Mast, R., Varekamp, M., & Janssen, S. (2006). *Bezoek onze site. Over de digitalisering van het culturele aanbod*. Sociaal en Cultureel Planbureau: Den Haag.

De Wit, D., & Esmans, D. (Reds.) (2006). *E-cultuur: bouwstenen voor praktijk en beleid*. Leuven: Uitgeverij Acco. [eveneens online raadpleegbaar, <http://www.cjism.vlaanderen.be/e-cultuur/bouwstenen/>].

Drupal (2008). *Faceted Search - Drupal.org*. [19.05.2008, http://drupal.org/project/faceted_search].

Erfgoed 2.0 (2006). *Project Outline: GBO Project 2007: Erfgoed 2.0*. Gent: Interdisciplinary Institute for Broadband Technology.

Europeana (2008). *Europeana - Connecting Cultural Heritage*. [25.06.2008, <http://www.europeana.eu/conference.php>].

Federici, S., Micangeli, A., Ruspantini, I., Borgianni, S., Corradi, F., Pasqualotto, E., &

Olivetti Belardinelli, M. (2005). Checking an integrated model of web accessibility and usability evaluation for disabled people. *Disability and Rehabilitation*, 27(13), pp. 781 – 790.

Gerhardt, P. (2008). *Public television archives: the strategic context*. Presentatie in het kader van de workshop Towards Open and Dynamic Archives van 10.06.2008 in Brussel.

Golodnoff, T. (2008). *USE IS VALUE! – we can all learn lessons from our history*. Presentatie in het kader van de workshop Towards Open and Dynamic Archives van 10.06.2008 in Brussel.

Gordon-Murnane, L. (2006). Social Bookmarking, Folksonomies, and Web 2.0 Tools. *Searcher - the Magazine for Database Professionals*, 14(6), pp. 26-39.

Guy, M., & Tonkin, E. (2006). Folksonomies. Tidying up Tags? *D-Lib Magazine*, 12(1). [<http://www.dlib.org/dlib/january06/guy/01guy.html>].

Hammond, T., Hannay, T., Lund, B., & Scott, J. (2005). Social Bookmarking Tools (I). A General Review. *D-Lib Magazine*, 11(4). [<http://www.dlib.org//dlib/april05/hammond/04hammond.html>].

Hecht, A. (2004). The BIRTH Project. *Viewfinder*, 57, pp. 16-17 [21.04.2008, http://www.birth-of-tv.org/birth/content/viewfinder_BIRTH.pdf].

IPEA (I) (2006). *Digitale archivering op nationaal en internationaal vlak: een stand van zaken*. Deelrapport 2.1. Gent: Interdisciplinary Institute for Broadband Technology.

IPEA (II) (2006). *Archieven in beweging: op zoek naar de gebruiker*. Deelrapport 3.1. Gent: Interdisciplinary Institute for Broadband Technology.

Manovich, L. (2002). *Who is the Author? Sampling / Remixing / Open Source*. [27.02.2008, http://www.manovich.net/DOCS/models_of_authorship.doc].

Mathes, A. (2004). Folksonomies - Cooperative Classification and Communication Through Shared Metadata. [29.02.2008, <http://www.adammathes.com/academic/computer-mediated-communication/folksonomies.html>].

Michiels, K. (2007). Verslag van een onderzoek naar en uitbouw van een innovatief webplatform voor virtuele cultuurbeleving. In P. Mechant & K. Michiels (Reds.), *Het virtuele kunstencentrum van de toekomst. Zoektocht naar een innovatief webplatform voor virtuele cultuurbeleving* (pp. 17-65). [<http://www.lulu.com>].

Minerva Project (2004). Technical Guidelines for Digital Cultural Content Creation Programmes. [21.02.2008, http://www.minervaeurope.org/structure/workinggroups/servprov/documents/techguid1_0.pdf].

Murphy, E., Kuber, R., McAllister, G., Strain, P. & Yu, W. (2008) An empirical investigation into the difficulties experienced by visually impaired Internet users. *Univ Access Inf Soc*, 7, pp. 79–91.

Nationaal Archief (2004). *Beeldbank / Verantwoording*. [05.03.2008, http://beeldbank.nationaalarchief.nl/index.php?option=com_memorix&mr_x_mod=content&mr_x_item=verantwoording].

Nulens, G. (2007). Experteninterviews. In P. Mechant & K. Michiels (Reds.), *Het virtuele kunstencentrum van de toekomst. Zoektocht naar een innovatief webplatform voor virtuele cultuurbeleving* (pp. 67-102). [<http://www.lulu.com>].

Oomen, J. (2008). *Images for the Future in a wider context*. Presentatie in het kader van de workshop Towards Open and Dynamic Archives van 10.06.2008 in Brussel.

Open Archives Initiative (2008). *Open Archives Initiative*. [09.05.2008, <http://www.openarchives.org/pmh/>].

Pauwels, C., Van Oost, O., & Lavens, A. (2004). *Hip en Hype, bits en bytes: het kunstmuseum, culturele aanbod- en participatietrends in een digitaal tijdperk*. Gent: Steunpunt Re-Creatief Vlaanderen. [09.05.2008, http://www.re-creatievlaanderen.be/srv/pdf/srcvwp_200402.pdf].

PokuMOn (2007). *WP 1: State-of-the-art rond de archivering en ontsluiting van podiumkunsten*. Gent: Interdisciplinary Institute for Broadband Technology.

PUBELO-Project (2007). *Digitaal Publiceren in een Elektronische LeerOmgeving: technologische en onderwijskundige standaards en economische modellen. Werkresultaten* [25.02.2008, <http://ariadne.cs.kuleuven.be/pubelo/index.php?id=60>].

Slocum, N. (2003). *Participatory Methods Toolkit. A practitioner's manual*. Brussel: Koning Boudewijnstichting & viWTA in samenwerking met United Nations University – Comparative Regional Integration Studies (UNU/CRIS).

Suber, P. (2007). Open Access Overview. Focusing on open access to peer-reviewed research articles and their preprints. [16.05.2008, <http://www.earlham.edu/~peters/fos/overview.htm>].

Sweney, M. (24.01.2008). *BBC Worldwide signs MySpace deal*. [Guardian, 14.03.2008, <http://www.guardian.co.uk/media/2008/jan/24/bbc.television?gusrc=rss&feed=media>].

van der Meulen, E. (2007). The European Library – history, technique and user expectations. *Interlending & Document Supply*, 35(3), pp. 154-156.

Wissink, G. (2008). *Images for the Future*. Presentatie in het kader van de workshop Towards Open and Dynamic Archives van 10.06.2008 in Brussel.

World Wide Web Consortium (W3C) (2007). *World Wide Web Consortium* [12.05.2008, <http://www.w3.org>].

Lijst van websites van besproken projecten en cases

<http://presto.joanneum.ac.at/index.asp>

<http://www.prestospace.org>

<http://pc-erato2.iei.pi.cnr.it/echo>

<http://www.birth-of-tv.org/birth/>

<http://www.minervaeurope.org>

<http://www.michael-culture.org> ; <http://www.michael-culture.eu>

<http://www.tape-online.net>

<http://www.edlproject.eu>

<http://www.europeana.eu>

<http://www.beeldenvoordetoekomst.nl>

<http://www.nederlandserfgoeddigitaal.nl>

<http://nwo.nl/catch>

<http://www.packed.be>

<http://www.expertisecentrumdavid.be>

<http://www.ibbt.be>

<http://projects.ibbt.be/ipea>

<http://projects.ibbt.be/pokumon>

<http://projects.ibbt.be/erfgoed2.0>

<http://projects.ibbt.be/cupid>

<http://projects.ibbt.be/vacf>

<http://www.imamuseum.org/connect/tags>

<http://photography.si.edu/participate.aspx>

<http://www.oba.nl>

<http://steve.museum/>

<http://www.variazioniproject.org>

<http://www.powerhousemuseum.com> ; <http://opencalais.mashery.com/>

<http://www.viewdle.com> ; <http://reuters.viewdle.com/searchm>

<http://www.ilikemuseums.com>

<http://yourarchives.nationalarchives.gov.uk/>

<http://www.zichtopmaastricht.nl>

<http://www.africamuseum.be/> ; <http://www.opencollection.org>

<http://creativearchive.bbc.co.uk/>

<http://lib.gent.be> ; <http://books.google.com>

<http://www.loc.gov> ; http://www.flickr.com/photos/Library_of_Congress

Bijlage A – Basisgegevens en korte beschrijving projecten

PRESTO

(Preservation Technology for Broadcast Archives)

<http://prestojoaanneum.ac.at/index.asp>

Partners, looptijd, financiering

Principiële partners: BBC – British Broadcasting Corporation – Verenigd Koninkrijk, INA - Institut National de l'Audiovisuel – Frankrijk, RAI - Radiotelevisione Italiana – Italië

Technologische partners: ACS, VECTRACOM, E-VOD, NTEC MEDIA, JOANNEUM RESEARCH, SNELL & WILCOX, ITC/IRST

Gebruikersgroep: de archieven van NAA, NRK, ORF, TRT, SVT, SWR, YLE

Looptijd: augustus 2000 – oktober 2002

Financiering: deels gefinancierd door de Europese Unie (IST programma - 5th Framework)

Doelstellingen, opzet, realisaties

De belangrijkste doelstelling van het PRESTO-project is terug te vinden in de projectbenaming: de ontwikkeling van kostenefficiënte technologieën voor de preservatie van omroeparchieven. PRESTO vertrekt van het feit dat een groot deel van het materiaal in omroeparchieven in Europa in gevaar is en dus nood heeft aan efficiënte preservatiemaatregelen. Er werd dan ook een survey ondernomen bij 10 grote archieven van openbare omroepen in Europa teneinde een zicht te krijgen op de inhoud en de preservatienoden. 70% van het materiaal viel in categorieën met risico's voor preservatie (media in verval of fragiele en in onbruik geraakte media). Er werd ook een technische state of the art ontwikkeld van bestaande en zich ontwikkelende preservatietechnieken. Het project richtte zich dus vooral op de technische aspecten van het optimaliseren van bewaring met het oog op het drukken van de kosten en besteedde aandacht aan de nood aan digitalisering. De belangrijkste conclusie van het project is dat massale transfers door middel van 'preservation factories' de manier zijn om materiaal in omroeparchieven op een kostendrukkende manier te preserveren. Deze 'fabrieksaanpak' reduceert kosten met ten minste 50% ten opzichte van het meer traditionele item per item preservatiewerk. Deze aanpak werd dus door het PRESTO-project beschreven. Er wordt daarbij gewezen op het belang van het besteden van aandacht aan de laagste kost per uiteindelijk gebruik in plaats van het louter bekijken van de transferkosten. De projectresultaten omvatten dus manieren van preservatie die de rol en het efficiënte gebruik van archieven in de toekomst verzekeren. Het optimaliseren van metadata door standaardisatie is bijvoorbeeld in eerste instantie kostelijk maar heeft financiële voordelen op lange termijn.

PRESTOSPACE

(Preservation towards storage and access. Standardised Practices for Audiovisual Contents in Europe)

<http://www.prestospace.org>

Partners, looptijd, financiering

Belangrijkste partners (stuurgroep): BBC – British Broadcasting Corporation – Verenigd Koninkrijk, INA - Institut National de l'Audiovisuel – Frankrijk, RAI - Radiotelevisione Italiana – Italië, Joanneum Research - Oostenrijk, Instituut voor Beeld en Geluid – Nederland, ORF – Österreichischer Rundfunk, Oostenrijk, USFD - University of Sheffield, Computer Science Dept – Verenigd Koninkrijk.

Andere partners: 8 archiefinstituten, 3 toegepaste R&D-instituten, 6 universitaire instituten, 15 industriële partners.

Looptijd: februari 2004 – mei 2007

Financiering: deels gefinancierd door de Europese Unie (IST programma - 6th Framework)

Doelstellingen, opzet, realisaties

PRESTOSPACE is een project dat volgt op het bovengenoemde PRESTO-project. Het doel van dit project wordt op de projectwebsite omschreven als "het voorzien van technische oplossingen en geïntegreerde systemen voor een complete digitale preservatie van alle soorten audiovisuele collecties". Hieruit blijkt dat het PRESTOSPACE-consortium effectief faciliteiten wenst te ontwikkelen, meer bepaald de 'preservation factories' waarvan reeds sprake tijdens het PRESTO-project. Hiervoor worden businessplannen voorbereid, worden mogelijke investeerders gecontacteerd en wordt er met commerciële partners gewerkt om de eigenlijke diensten op te starten. Er wordt hiervoor uiteraard beroep gedaan op de technologische resultaten van beide projecten. De belangrijkste consortiumpartners hebben ook een verbintenis aangegaan om de ontwikkelde diensten te gebruiken. Dergelijke diensten worden ontwikkeld en uitgewerkt op verschillende vlakken: preservatie, restauratie, opslag- en archiefbeheer, metadata en toegang. Er is dus zowel een technologische als economische aanpak. Op de projectwebsite zijn verschillende deliverables publiek beschikbaar ('public results'), waaronder jaarlijkse rapporten over preservatiekwesties, mediumspecifieke rapporten over technologische kwesties, analyse van gebruikte documentatiemodellen en standaarden voor audiovisuele content, een state of the art van bestaande tools voor het analyseren van content voor metadatageneratie, een rapport over gebruikersnoden,...

ECHO

(European Chronicles On-Line)

<http://pc-erato2.iei.pi.cnr.it/echo>

Partners, looptijd, financiering

Content-leveranciers: Instituto Luce – Italië, INA - Institut National de l'Audiovisuel – Frankrijk, Nederlands Audiovisueel Archief – Nederland, Memoriav – Zwitserland

Twee belangrijkste academische partners: CNR - Consiglio Nazionale delle Ricerche –

Italië, CMU – Carnegie Mellon University – Verenigde staten

Overige academische partners: CNRS/LIMSI – Frankrijk, ITC-irst – Italië, Universiteit van Mannheim – Duitsland, Universiteit Twente - Nederland

Industriële partners: EIT – Eurospider Information Technology – Zwitserland, Tecmath - Duitsland

Looptijd: februari 2000 – maart 2003

Financiering: deels gefinancierd door de Europese Unie (IST programma - 5th Framework)

Doelstellingen, opzet, realisaties

Het ECHO-project had als doel om een digitale bibliotheekdienst te ontwikkelen voor film met historische waarde. Hiervoor werd een 'open architectuur-aanpak' ontwikkeld en gedemonstreerd met het oog op gedistribueerde digitale filmarchiefdiensten. De nadruk op gedistribueerde archieven houdt in dat de interoperabiliteit van de verschillende diensten en de integratie van collecties een belangrijk aandachtspunt is. Dit omvat eveneens interoperabiliteit tussen verschillende Europese talen. Dit alles is nodig om de toegankelijkheid en zoekbaarheid van grote audiovisuele archieven met historische waarde te verbeteren en het gebruik en de bruikbaarheid van archieven in een netwerksamenleving te verhogen. ECHO stelde hiervoor een hele reeks streefdoelen voorop, waaronder ook doelstellingen wat betreft het stimuleren van onderzoek naar de rol van archieven, de productiviteit van archieven, standaardisering, valorisatie en exploitatie van dit belangrijke Europese erfgoed. Meer concreet werd het project opgedeeld in negen werkpakketten: analyse van gebruikersnoden (WP1), inhoudselectie en -voorbereiding (WP2), metadatamodel (WP3), architectuurontwikkeling van het systeem (WP4), eigenlijke ontwikkeling van het systeem en testfase (WP5), systeemevaluatie (WP6), 'field trials' (WP7), verspreidings- en exploitatieplanning (WP8) en projectmanagement (WP9).

BIRTH

(Building an Interactive Research & delivery network for Television Heritage)

<http://www.birth-of-tv.org/birth/>

Partners, looptijd, financiering

Partners: BBC – British Broadcasting Corporation – Verenigd Koninkrijk, Instituut voor Beeld en Geluid – Nederland, ORF – Österreichischer Rundfunk – Oostenrijk, SWR – Sudwestrundfunk – Duitsland, RTBF – België, Joanneum Research – Oostenrijk, Hagenberg University of Applied Science – Oostenrijk, Noterik Multimedia – Nederland

Looptijd: januari 2003 – december 2005

Financiering: deels gefinancierd door de Europese Unie (MEDIA Plus programma)

Doelstellingen, opzet, realisaties

BIRTH wil op een vernieuwende en aantrekkelijke manier online toegang verschaffen tot de vroege jaren van de Europese televisiegeschiedenis. Het BIRTH televisiearchief heeft

een gedecentraliseerde architectuur bestaande uit streaming servers in de landen van de verschillende partners. Het bestaat uit een verzameling van archiefmateriaal dat zowel multimediaal als meertalig is. Het gaat dus niet alleen om audiovisuele content. Met dit archief wil men zowel professionelen uit de televisiewereld bereiken als het grote publiek en gebruikers in een wetenschappelijke context. Deze doelgroepen worden geëxpliciteerd op de website. Deze website is in zijn huidige vorm eerder bedoeld als een portaal voor de archieftoegang dan als een projectwebsite met uitgebreide informatie over het project. De resultaten zijn er niet eenduidig terug te vinden, bijvoorbeeld onder de vorm van publieke rapporten. Vlakken waaraan onder meer aandacht werd besteed zijn de standaardisering van metadata aan de hand van Dublin Core, de ontwikkeling van een meertalige thesaurus, de digitalisering van oude analoge materialen, automatische keyframe-generatie en een architectuur voor beveiligde business-to-business ontsluiting.

MINERVA / MINERVA PLUS / MINERVA EC

(Ministerial Network for Valorising Activities in Digitisation - eContentplus - Supporting the European Digital Library)

<http://www.minervaeurope.org/>

Partners, looptijd, financiering

Partners: Er dient een onderscheid gemaakt te worden tussen de partners betrokken bij MINERVA (17), de partners betrokken bij MINERVA PLUS (17) en de partners betrokken bij MINERVA EC (29). De partners worden afzonderlijk opgelijst op de projectsite en kunnen daar dus per projectfase in detail worden opgevraagd. Uit de projectnaam lijkt reeds dat het om een ministerieel netwerk gaat. De MINERVA EC-partners zijn afkomstig uit België, Oostenrijk, Tsjechië, Estland, Finland, Frankrijk, Duitsland, Griekenland, Hongarije, Ierland, Italië, Luxemburg, Malta, Polen, Portugal, Slovakije, Slovenië, Spanje, Zweden en het Verenigd Koninkrijk. Hierbij gaat het echter niet alleen om ministeriële partners maar ook bijvoorbeeld om universiteiten en spelers uit de archief- en bibliotheeksector. Er is verder ook een vergroot netwerk van spelers die niet onder de contractuele rol van partner vallen, waaronder 15 Belgische spelers.

Looptijd: ° 2002; vanaf februari 2004: MINERVA PLUS; vanaf oktober 2006: MINERVA EC

Financiering: deels gefinancierd door de Europese Unie (eContentplus programma)

Doelstellingen, opzet, realisaties

Uit de basisgegevens blijkt reeds dat dit project verschillende fasen heeft doorgemaakt. De doelstelling werd telkens als volgt geformuleerd. Het MINERVA-netwerk werd opgezet om activiteiten rond digitalisering van culturele en wetenschappelijke content te bespreken en te harmoniseren met het oog op een Europees platform met aanbevelingen en richtlijnen voor digitalisering, metadata, duurzame toegang en bewaring. Het project wil dus bestaande nationale programma's in kaart brengen en coördineren en een netwerk van contacten uitwerken en het wil kennisverspreidend werken. De doelstellingen en de

technische aanpak worden verder uitgewerkt in de MINERVA PLUS en MINERVA EC-fasen. Het project heeft een aanzienlijk aantal documenten en overzichten van bestaande documenten beschikbaar gemaakt, waaronder good practices overzichten, kwaliteitsprincipes en –handboeken en technische richtlijnen. In de MINERVA EC-fase worden de doelstellingen als volgt geformuleerd: toegang en zichtbaarheid van Europese digitale culturele bronnen verhogen, de ontwikkeling van de European Digital Library ondersteunen, interoperabiliteit tussen bestaande netwerken verhogen, promotie van het gebruik van digitale culturele bronnen bij burgers en industrie, de Europese positie in de globale markcompetitie versterken, de exploitatie van digitale culturele content vergemakkelijken door duidelijke regels voor het gebruik en hergebruik te voorzien met respect voor de rechten van de auteurs.

MICHAEL / MICHAEL PLUS

Multilingual Inventory of Cultural Heritage in Europe

<http://www.michael-culture.org> ; <http://www.michael-culture.eu>

Partners, looptijd, financiering

Partners: MICHAEL: Ministère de la Culture et de la Communication, Dédale, AJLSM (Frankrijk), MiBAC - Ministero per i beni e le attività culturali, Amitié (Italië), MLA – Museums, Libraries and Archives Council (Verenigd Koninkrijk)

MICHAEL PLUS kent een veel uitgebreider consortium met naast partners uit de drie reeds genoemde landen ook partners uit België, Tsjechië, Estland, Finland, Duitsland, Griekenland, Hongarije, Malta, Nederland, Polen, Portugal, Spanje en Zweden. Net als bij MINERVA EC zijn een aantal partners overheden, waaronder de Vlaamse Overheid. Een andere Vlaamse partner is FARO – Steunpunt voor cultureel erfgoed.

Looptijd: ° 2004, vanaf oktober 2006: MICHAEL PLUS

Financiering: deels gefinancierd door de Europese Unie (eContentplus programma)

Doelstellingen, opzet, realisaties

De doelstellingen van het MICHAEL PLUS project zijn gelijkaardig aan die van het reeds besproken MINERVA-project en verwijzen er ook rechtstreeks naar. De volgende algemene doelstellingen worden vermeld: de rijkdom van de Europese cultuur beschikbaar maken voor de Europese burger en dus toegang voor alle lagen van de maatschappij mogelijk maken (waaronder jong en oud, mindervaliden en minderbedeelden, hoogopgeleiden, onderzoekers en geïnteresseerden). Meer concreet wil men nationale initiatieven op het vlak van cultureel erfgoed integreren en coördineren, consensus met betrekking tot standaarden en implementatie ervan bekomen, best practices erkennen, de vooruitgang in de lidstaten opvolgen en gebruik maken van internet- en breedbandtechnologieën. Nog concreter gaat het onder meer om een voor iedereen toegankelijke meertalige inventaris van Europees cultureel erfgoed, een groeiend aantal nationale inventarissen die een gemeenschappelijk technisch platform, metadata- en datamodel toepassen. Aan dit flexibel

technisch platform worden een methodologie en procedure gekoppeld die het mogelijk maken om de toegang van nieuwe nationale instanties te faciliteren. Op de technische resultaten gaan we in de eigenlijke tekst (relevantie naar een open en dynamisch archief toe) iets dieper in. Het gaat dus om een portaalsite die verder bouwt op inspanningen die reeds geleverd werden in verschillende Europese landen en projecten. MICHAEL wil dus toegevoegde waarde bieden op het vlak van Europese culturele erfgoedbronnen, zowel voor educatief, creatief, recreatief en toeristisch gebruik.

TAPE

(Training for Audiovisual Preservation in Europe)

<http://www.tape-online.net/>

Partners, looptijd, financiering

Partners: ECPA – European Commission on Preservation and Access – Nederland, JAPA – Finnish Jazz and Pop Archive – Finland, The Head Office of State Archives in Poland – Polen, Phonogrammarchiv, PHA(OEAW) – Austrian Academy of Sciences – Oostenrijk, (CFLR) – Reproduction, Binding and Restoration Centre for the State Archives of Italy – Italië; eveneens 20 associate partners uit verschillende Europese landen

Looptijd: 2004 - 2008

Financiering: deels gefinancierd door de Europese Unie (Culture 2000 programma)

Doelstellingen, opzet, realisaties

Het TAPE-project wil bijdragen aan preservatie van en toegang tot audiovisuele materialen, meer bepaald door het bewustzijn over de problematiek te vergroten en in opleidingen te voorzien. TAPE wil meerwaarde bieden door zich te richten op materiaal in niet-gespecialiseerde instellingen die vaak niet het voorwerp uitmaken van andere grootschalige programma's en op materiaal met culturele of academische erfgoedwaarde. Een eerste stap is het in kaart brengen van de audiovisuele collecties, problemen met het oog op preservatie, toegang en metadata en de stand van zaken met betrekking tot digitalisering. De studie "Tracking the reel world" die zich met dergelijke kwesties heeft beziggehouden is beschikbaar op de website. Toegang en presentatie worden echter ook afzonderlijk behandeld binnen het TAPE-project. Dit onderdeel gaat zowel over gebruikersnoden en -verwachtingen en usability als over technische beperkingen en optimalisatie van metadata.

DRIVER

(Digital Repository Infrastructure Vision for European Research)

<http://www.driver-repository.eu/>

Partners, looptijd, financiering

Partners: University of Athens – Griekenland, University of Bielefeld – Duitsland, Consiglio

Nazionale Delle Ricerche – Italië, SURF Foundation – Nederland, University of Nottingham – Verenigd Koninkrijk, Centre National de la Recherche Scientifique DIS – Frankrijk, University of Bath – Verenigd Koninkrijk, University of Warsaw – Polen, Universiteit Gent – België, Goettingen State and University Library – Duitsland, Danmarks Tekniske Universitet – Denemarken, Universidade do Minho – Portugal, Narodna in univerzitetna knjiznica – Slovenië

Looptijd: juni 2006 – november 2009

Financiering: deels gefinancierd door de Europese Unie (IST programma - 6th & 7th Framework)

Doelstellingen, opzet, realisaties

DRIVER wil een netwerk uitbouwen van 'digital repositories' met content over alle academische disciplines heen met als doel om informatiebronnen beschikbaar te stellen voor raadpleging op de manier die de gebruikers wensen: zowel multidisciplinair, discipline-specifiek als interdisciplinair. De focus ligt dus sterk op onderzoeksdoeleinden. Hiervoor wordt dan ook een netwerk van 51 depositories uit 5 landen ontwikkeld als een zogenaamd 'testbed'. Er wordt aangehaald dat dit project toegevoegde waarde zal hebben voor onderzoekers en instellingen. Verschillende interacties worden er immers door ondersteund: de toegang tot bronnen en het ontdekken, het hergebruik, de verspreiding en zichtbaarheid ervan. Het vooropgestelde netwerk zou helpen om de noodzakelijke kritische massa onderzoeksoutput te bereiken en zo bijdragen tot Europees onderzoek in zijn geheel. Voor de architectuur van DRIVER wordt voortgebouwd op bestaande technologieën en diensten. Interoperabiliteit is hierbij erg belangrijk: de architectuur is open en service oriented zodat 'communicatie' met andere ontwikkelde testbeds mogelijk is en zodat andere diensten in de toekomst kunnen worden toegevoegd, wat uiteraard past binnen de ambities van DRIVER om de beoogde kritische massa bronnen te verzamelen.

EDL

European Digital Library Project

<http://www.edlproject.eu>

Partners, looptijd, financiering

Partners: Duitse Nationale Bibliotheek (coördinator), Koninklijke Bibliotheek van België, Nationale Bibliotheken van Griekenland, IJsland, Ierland, Liechtenstein, Luxemburg, Nederland, Noorwegen, Slovenië, Spanje, Zweden, Zwitserland, en Eremo – Italië

Looptijd: september 2006 – februari 2008

Financiering: deels gefinancierd door de Europese Unie (eContentplus programma)

Doelstellingen, opzet, realisaties

Dit project heeft de integratie van de bibliografische catalogi en digitale collecties van een aantal nationale bibliotheken in The European Library (<http://www.theeuropeanlibrary.org>)

voor ogen. Het EDL-project houdt zich hiervoor eveneens bezig met het verhogen van de meertalige mogelijkheden van dit portaal en met samenwerkingen tussen The European Library en andere culturele initiatieven. Er wordt dus voortgebouwd op The European Library, die gefinancierd wordt door de *Conference of European National Librarians*, en het project werd opgezet om deze European Library, die een toegangspunt (één interface) wil zijn voor deze Europese Nationale Bibliotheken, substantieel uit te breiden. Het EDL-project heeft een aantal publieke deliverables tot resultaat met betrekking tot meertalige mogelijkheden, de stand van zaken met betrekking tot digitalisering, usability,...

EUROPEANA – Connecting Cultural Heritage

<http://www.europeana.eu>

Partners, looptijd, financiering

Partners: EUROPEANA is een dienst van de EDL Foundation en is dus nauw gelinkt aan het zojuist besproken project. Naast de Nationale Bibliotheken en verschillende andere bibliotheken zijn er ook de volgende categorieën partners betrokken: 10 archieven, 6 audiovisuele collecties, 10 zogenaamde *cross-domain associations*, 9 musea, 13 onderzoeksinstituten en 12 andere partners die een bijdrage leveren.

Looptijd: juli 2007 – juni 2009

Financiering: deels gefinancierd door de Europese Unie (eContentplus programma)

Doelstellingen, opzet, realisaties

Het EUROPEANA-project is zoals we reeds aanhaalden nauw verbonden met het European Digital Library Project, dat er een bouwsteen voor was. Het wil een prototype-website ontwikkelen die gebruikers toegang zal geven tot zo'n twee miljoen digitale objecten waaronder filmmateriaal, foto's, schilderijen, geluid, kaarten, manuscripten, boeken, kranten en archiefdocumenten. Tegen 2010 wordt directe toegang beoogd tot meer dan zes miljoen objecten via het EUROPEANA-portaal. Zoals reeds blijkt uit de verschillende categorieën partners wil het project representatieve content van vier culturele erfgoed domeinen omvatten: bibliotheken, musea, archieven en audiovisuele collecties. Het prototype zal pas in november 2008 gelanceerd worden maar er is nu reeds een demonstratie beschikbaar op de website waar men een vooraf vastgelegd pad kan volgen om voorbeelden te zien van hoe het prototype er uiteindelijk uit zal zien. De EDL Foundation overziet het project en de statuten van deze stichting verplichten de leden om toegang te verlenen tot Europa's cultureel en wetenschappelijk erfgoed door middel van een portaal over de verschillende domeinen heen, om mee te werken aan de oplevering en de duurzaamheid van het gemeenschappelijk portaal, om initiatieven die bestaande digitale content willen bijeenbrengen te stimuleren en om de digitalisering van het Europees cultureel en wetenschappelijk erfgoed te steunen.

BEELDEN VOOR DE TOEKOMST

<http://www.beeldenvoordetekomst.nl>

Partners, looptijd, financiering

Partners: Stichting Nederlands Filmmuseum, Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, Centrale Discotheek Rotterdam, Nationaal Archief, Vereniging Openbare Bibliotheken en Stichting Nederland Kennisland.

Looptijd: 2007 - 2013

Financiering: Nederlandse overheid (Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap OCW)

Doelstellingen, opzet, realisaties

Dit grootschalig opgezet onderzoeksproject heeft zowel conservatie en bewaring als ontsluiting voor ogen. Het uitgangspunt is ten eerste dat de waardevolle collecties niet verloren mogen gaan en vervolgens dat een zo groot mogelijke beschikbaarheid van het audiovisuele materiaal voor de beoogde gebruikersgroepen bereikt dient te worden. Op die doelgroepen komen we in het volgende gedeelte terug. Beelden voor de toekomst heeft de volgende vijf doelstellingen, die op de projectsite omschreven worden als eindproducten:

1. *Het conserveren, digitaliseren en toegankelijk maken van 137.200 uur video, 22.510 uur film, 123.900 uur audio en 2,9 miljoen foto's.*
2. *Het inhoudelijk toegankelijk maken (contextualiseren) van het materiaal, in het bijzonder ten behoeve van educatief gebruik, maar ook voor de creatieve industrie en het brede publiek.*
3. *Het rechtenvrij of onder Creative Commons-licentie beschikbaar maken van een basiscollectie van digitale film en geluid. Educatief gebruik krijgt hierbij voorrang.*
4. *Een distributie-infrastructuur die de best mogelijke toegang tot het ontsloten materiaal verschaft.*
5. *Nieuwe diensten gerelateerd aan de audiovisuele collectie Nederland voor de educatieve sector, erfgoedinstellingen, de creatieve industrie en de samenleving.*

Er is ook een keten van noodzakelijke activiteiten geformuleerd: restaureren & conserveren, digitaliseren, metadata toevoegen, afspraken maken met auteursrecht-hebbers, contextualiseren van de collecties, en ten slotte diensten en distributie naar de eindgebruiker.

NEDERLANDS ERFGOED: DIGITAAL!

<http://www.nederlandserfgoeddigitaal.nl>

Partners, looptijd, financiering

Partners: Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, Koninklijke Bibliotheek, Letterkundig Museum, Nationaal Archief, Naturalis, Nederlands Architectuurinstituut, Nederlands Fotomuseum, Nederlands Openluchtmuseum, Rijksmuseum Amsterdam en Rijksmuseum van Oudheden.

Looptijd: 2009-2014

Financiering: Nederlandse overheid (Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap OCW)

Doelstellingen, opzet, realisaties

Dit project bevindt zich nog in de voorbereidingsfase en zal in 2009 echt van start gaan. Het projectplan dat terug te vinden is op de website is een erg duidelijk en leesbaar plan, waaruit blijkt dat de ambitie het creëren van een gezaghebbende digitale collectie is. Hiervoor wordt ook een economisch argument gebruikt: een kosten-batenanalyse heeft aangetoond dat het baten zal opleveren, en we kunnen onder meer wijzen op de verwachting dat de creatieve industrie zal groeien. Bij Beelden voor de Toekomst kunnen we overigens ook gelijkaardige economisch getinte argumenten terugvinden. Bij Nederlands Erfgoed: Digitaal! worden een aantal knelpunten in het projectplan aangehaald met betrekking tot digitalisering: kleinschaligheid, drempels voor participatie en duurzaamheid. Deze knelpunten wil het project aanpakken. Er is ook aandacht voor mogelijke knelpunten per gebruikersgroep. Op de verschillende groepen zullen we meteen terugkomen. Binnen het project zal er aandacht zijn voor de informatiearchitectuur, voor metadata, voor beheer en kennisverspreiding. Zoals reeds aangehaald is het project nog niet van start gegaan, maar de invulling van de verschillende werkpakketten is zeker interessant voor BOM-VL.

CATCH-PROGRAMMA

Continuous Access To Cultural Heritage

<http://nwo.nl/catch>

Partners, looptijd, financiering

Partners: CATCH is een onderzoeksprogramma van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek, meer bepaald de gebieden Exacte Wetenschappen en Geesteswetenschappen, in samenwerking met zes grote vertegenwoordigers van het cultureel erfgoed. Verschillende projecten binnen het programma worden gedragen door verschillende partners.

Looptijd: ° oktober 2004

Financiering: Projecten gefinancierd door NWO, dat voor het overgrote deel wordt gefinancierd door de Nederlandse Overheid (Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap OCW)

Doelstellingen, opzet, realisaties

Het programma beoogt een betere toegankelijkheid van digitale collecties en wil hiervoor methoden en technieken ontwikkelen. Het programma staat specifiek stil bij mogelijkheden om nieuwe verbanden tussen verschillende collecties aan het licht te brengen. Verder erkent men onder het programma de mogelijkheden die digitale collecties bieden op het vlak van de interactie tussen gebruikers en bronnen en wil men deze optimaliseren. Men

wil bereiken dat onderzoekers met een expertise op het vlak van informatica nauw samenwerken met experts op het vlak van cultureel erfgoed en dus de beheerders van de collecties. Op dit ogenblik lopen er tien projecten, waarvan er aan zes in januari 2005 subsidie werd toegekend en aan vier in juni 2005. Deze projecten uitvoerig bespreken zou ons te ver leiden, maar we geven wel een kort overzicht van de inhoud¹¹.

CHORAL (Access to oral History): ontwikkeling van technologieën op het vlak van spraakherkenning en -transcriptie voor gesproken documenten (audio en video) ter indexerend en ontsluiting

MITCH (Mining for Information in Texts from the Cultural Heritage): onderzoek naar hoe 'text mining' kan worden gebruikt voor automatische kennisverrijking van digitale teksten en databanken van tekstuele objecten in de culturele erfgoedsector

MunCH (MultimediaN and CATCH): opnieuw onderzoek naar kennisverrijking door automatische analyses, maar toegespitst op digitale beelden en video om snellere en meer complete toegang te faciliteren

RICH (Reading Images in the Cultural Heritage): empirisch onderzoek om na te gaan hoe artificiële intelligentie de automatische visuele analyse van archeologische objecten kan ondersteunen

SCRATCH (Script Analysis Tools for the Cultural Heritage): onderzoek naar automatische analyse van grote archieven met handgeschreven bronnen

CHIP (Cultural Heritage Information Personalization): onderzoek naar verrijking van de interactie van de Nederlandse cultuurgebruiker met erfgoed informatie op manieren die aangepast zijn aan deze gebruiker (aandacht voor presentatie, contextualisering, navigatie en personalisering)

CHOICE (Charting the Information Landscape Employing Context Information): onderzoek naar de mogelijkheden van semi-automatische semantische annotatie van gearhiveerde objecten aan de hand van informatie (semantische categorieën) uit bijvoorbeeld thesauri

MuSEUM (Multiple-collection Searching Using Metadata): onderzoek naar het ontsluiten van de content van culturele instellingen in een enkel eengemaakt systeem op basis van de verschillende systemen die binnen de instelling worden gehanteerd

STITCH (Semantic Interoperability to Access Cultural Heritage): ontwikkeling van theorie, methoden en technieken voor semantische verbanden tussen verschillende metadata-woordenschaten om interoperabiliteit mogelijk te maken

WITCHCRAFT (What is topical in Cultural Heritage: content-based Retrieval Among Folksong tunes): ontwikkeling van technologieën voor kennisverrijking door automatische analyses van zowel audio als notaties van volksmuziekmelodieën met het oog op een systeem dat algemeen toepasbaar is voor muziekcollecties

¹¹ Op de webpagina http://www.nwo.nl/nwohome.nsf/pages/NWOP_6CCC3L worden de projecten opgelijst en zijn eveneens de URLs van de afzonderlijke projectwebsites terug te vinden.

PACKED

(Platform Archivering en Conservering van Kunstcreaties op elektronische en digitale dragers)

<http://www.packed.be>

Partners, looptijd, financiering

Partners: 3 stichtende partners: Argos, Museum van Hedendaagse Kunst Antwerpen (MUHKA), Stedelijk Museum voor Actuele Kunst (S.M.A.K.); eveneens Museum Dhondt-Daenens (MDD)

Looptijd: ° 2004

Financiering: met de steun van de Vlaamse Overheid

Doelstellingen, opzet, realisaties

"Met PACKED willen we u kennis en strategieën aanreiken om audiovisuele kunstwerken te inventariseren en ze in optimale omstandigheden te bewaren en te ontsluiten." Naast archivering en conservering, aandachtspunten die duidelijk blijken uit de naam van de vzw, valt ook ontsluiting dus binnen het domein van het platform. De website geeft aan dat het aandachtsgebied zeer breed is en dat het platform naast het verzamelen en beschikbaar maken van informatie ook actief zelf aan onderzoek wil doen en dus niet alleen oplossingen van derden wil aanreiken. Hiertoe is er een structuur van werkgroepen en projectgroepen uitgebouwd. Hieruit blijkt inderdaad de brede aanpak: onderwerpen die door deze groepen alleen al maar in 2007 werden behandeld omvatten het inventariseren van video en kunst, auteurs- en gebruiksrechten, metadata en thesauri, standaarden van digitale opslag, migratie van analoge video en migratie van digitale video en computerbestanden. De website kondigt ook evenementen rond het werkterrein van PACKED aan en verwijst naar literatuur en praktische oplossingen. Erg belangrijk in het kader van PACKED is de studie "*Duurzame onbestendigheid. Conservering en archivering van audiovisuele creaties op elektronische en digitale dragers.*" (Debuysere, 2004). Op deze studie gaan we in de volgende eigenlijke tekst iets dieper in.

Expertisecentrum DAVID/eDAVID

(Digitale archivering in/voor Vlaamse instellingen en diensten)

<http://www.expertisecentrumdavid.be>

Partners, looptijd, financiering

Partners: Stad Antwerpen, ICRI, Bibliotheekschool Gent, VHIC, cDAVID

Looptijd: DAVID-project: 2000-2003 (Expertisecentrum ° 2000)

Financiering: Vlaamse overheid via het FWO (2000 – 2003)

Doelstellingen, opzet, realisaties

Het DAVID-project was een vierjarig project omtrent digitale archivering in Vlaamse

instellingen en overheidsdiensten en schonk erg veel aandacht aan digital born documenten. Het Expertisecentrum DAVID vzw (verder eDAVID) werd opgericht door de medewerkers van dit project en wil de aanpak van het project volhouden en up-to-date kennis blijven verspreiden. Stad Antwerpen heeft als vragende partij uiteraard baat bij expertise over archivering voor overheidsinstellingen in een digitaal tijdperk. In het kader van het DAVID-project werden verschillende publicaties openbaar gemaakt, waarvan enkele zich toespitsen op de archivering van een specifiek digital born medium zoals e-mail en websites. Er is dus een uitermate praktijkgerichte en wetenschappelijk onderbouwde aanpak van richtlijnen en advies, telkens terug te vinden op de website. Naast digital born content is er in specifieke rapporten ook aandacht voor digitalisering van beeld- en geluidsbanken worden ook juridische (o.a. auteursrechtelijke) en authenticiteitskwesaties niet over het hoofd gezien.

IPEA

(Innovative Platform on Electronic Archiving)

<http://projects.ibbt.be/ipea>

Partners, looptijd

Partners: VRT, VMMA, Videohouse; IBBT-partners: KU Leuven COSIC, KU Leuven CUO, KU Leuven ICRI, UGent MICT, UGent MMLab, VUB ETRO, VUB SMIT

Looptijd: januari 2005 – december 2006

Doelstellingen, opzet, realisaties

Binnen het IPEA-project was het de bedoeling om gemeenschappelijke standaarden te ontwikkelen voor het uitwisselen en archiveren van audiovisuele data in Vlaanderen, met een focus op de omroepsector. Er wordt dus zowel bij archivering als bij ontsluiting stilgestaan. Dat blijkt ook uit de onderzoeksopzet. De volgende domeinen werden namelijk vernoemd als aandachtspunten voor het onderzoek: gebruikersnoden, gestandaardiseerd metadatamodel, mediaformaten, beveiliging op vlak van data en netwerken, technische architectuur voor ontsluiting, en ten slotte business-modellen. Meer concreet werd er verder een prototype van een innovatief platform voor elektronische archivering (of een digitaal archief) uitgewerkt.

POKUMON

(Podiumkunsten Multimediaal ontsloten)

<http://projects.ibbt.be/pokumon>

Partners, looptijd

Partners: VTI, Vlaamse Opera, Videohouse, FARO – Steunpunt voor cultureel erfgoed, Telenet, Rosas, Muziekcentrum, De Singel, De Filharmonie, De Bijloke, Comsof, Ballet van Vlaanderen

IBBT-partners: KU Leuven ICRI, UGent MICT, UGent MMLab, VUB ETRO, VUB SMIT

Looptijd: april 2007 – maart 2009

Doelstellingen, opzet, realisaties

Het PokuMOn-project spitst zich toe op de multimediale ontsluiting van (captaties van) podiumkunsten. Het project expliciteert de volgende drie doelstellingen in de projectfolder:

- *Vereenvoudigen van distributie en archivering van multimedia in de podiumkunsten, door standaarden te formuleren op maat van de sector en concrete hulpinstrumenten te ontwikkelen.*
- *Vormen van digitale participatie aan de podiumkunsten exploreren (online, op school, via digitale TV, ...).*
- *Auteursrechtenstatuut van multimedia verduidelijken doorheen het traject van auteurs en uitvoerders via receptieve huizen naar archieven.*

De ambitie is dan ook het ontwikkelen van een efficiënte ontsluitingstool voor video, audio, fotomateriaal en tekstuele informatie uit de sector van de podiumkunsten. PokuMOn heeft dan ook een erg sterke focus op ontsluiting en op de mogelijke problemen en knelpunten hierrond.

ERFGOED 2.0

<http://projects.ibbt.be/erfgoed2.0/>

Partners, looptijd

Partners: Visual Dimensions, VIOE, FARO – Steunpunt voor cultureel erfgoed, Toerisme Vlaanderen, The 8ighth Day, Synergetics, Erfgoed Vlaanderen, Adlib

IBBT-partners: UGent IBCN, UGent MICT, UGent MMLab, UHasselt EDM, VUB SMIT

Looptijd: april 2007 – maart 2009

Doelstellingen, opzet, realisaties

Het domein van dit project is nieuwe media en erfgoed, meer bepaald de sociale ontsluiting van digitaal erfgoed. De concrete resultaten die men voor ogen heeft omvatten een metadata- en datauitwisselingsmodel voor de Vlaamse erfgoedsector; technologisch onderzoek naar de optimale netwerkconfiguraties om binnen Vlaamse erfgoedsites locatiegebaseerde informatie en gebruikersdata door te sturen; onderzoek met het oog op de ontwikkeling van een systeem dat automatische generatie van context- en bezoekersgerelateerde data en in een volgende stap ook de omzetting van deze gegevens naar aangepaste inhouden en interfaces op maat van bepaalde gebruikersprofielen mogelijk maakt. Sociale ontsluiting houdt in dat dergelijke interfaces ook moeten passen binnen een sociaal kader (in groep). Op het eerstgenoemde beoogde resultaat gaan we in de eigenlijke tekst dieper in.

CUPID

(Cultural Profile and Information Database)

<http://projects.ibbt.be/cupid>

Partners, looptijd

Partners: Cultuurnet, Departement CJSM, iKnow, Vooruit, VRT; IBBT-partners: KU Leuven DistriNet, KU Leuven ICRI, UGent MMLab, VUB SMIT

Looptijd: januari 2008 – december 2009

Doelstellingen, opzet, realisaties

Binnen het CUPID-project wil men innovatieve manieren ontwikkelen om culturele content te aggregeren, categoriseren, personaliseren en te verspreiden. Zo wil men de eindgebruikers een rijke culturele beleving aanbieden. Onderzoekstaken zullen zich dus zowel aan de vraagzijde als aan de aanbodzijde situeren: aan de aanbodzijde onder meer door technieken voor het aggregeren en categoriseren van informatie. Onderzoek aan deze aanbodzijde neemt niet weg dat ook de noden van de gebruikersgroepen moeten betrokken worden bij het ontwerpen van deze oplossingen. Aan de vraagzijde houdt het project zich bezig met aangepaste ontsluiting naar specifieke doelgroepen toe langs verschillende kanalen en op basis van culturele gebruikersprofielen. Zo wil men tot verrijkte content komen. Dit alles zal geïllustreerd worden aan de hand van een operationeel prototype.

VACF

(Visual Arts Centre of the Future)

<http://projects.ibbt.be/vacf>

Partners, looptijd

Partners: Workspace Unlimited, Vooruit, Codefellas, Cipal, Agency.com; IBBT-partners: KU Leuven CUO, KU Leuven ICRI, UGent MICT, UHasselt EDM, VUB SMIT

Looptijd: juni 2005 – december 2006

Doelstellingen, opzet, realisaties

Dit project had zoals de naam al aangeeft tot doel om een prototype voor het kunstencentrum van de toekomst uit te werken waarbij de Vooruit als pilot fungeerde. Bijkomend doel was hierbij om de sector bewust te maken van de uitdagingen. De verschillende werkpakketten spitsten zich toe op een voorbereidende state of the art, actoren- en gebruikersonderzoek, hieruit volgende gebruikersscenario's en vervolgens een conceptueel model dat aan de basis lag van het prototype. Het project had drie demonstrators voor ogen en ten slotte de integratie van deze drie in één digitaal platform. De drie deelplatformen waren een innovatieve Customer Relationship Management

applicatie (CRM) voor efficiënte communicatie, een interactief en participatief webportaal en een 3D-platform voor virtuele kunstbeleving. Uiteraard zijn er vragen met betrekking tot rechtenkwesties en businessmodels die voor elk prototype opgelost dienden te worden.

Bijlage B – Document overgemaakt aan de panelleden

PROJECT: BOM-VL
(BEWARING EN ONTSLUITING VAN MULTIMEDIALE DATA IN VLAANDEREN)

Werkpakket 1: GEBRUIKERSNODEN
Deeltaak 1: OPEN EN DYNAMISCH ARCHIEF

Stellingen voor te leggen aan de leden van het panelgesprek ter discussie

Doel van dit document:

Tijdens het gesprek dat gepland is op 3 juni 2008 zullen we een discussie opstarten rond de stellingen die in dit document werden opgenomen. De stellingen dienen bekeken te worden samen met de discussietekst die jullie reeds hebben ontvangen en die de achtergrond vormt voor dit document. Ze hangen dan ook sterk samen met de voorlopige conclusies uit deze tekst. De discussie wordt opgezet om onze conclusies te toetsen en te verfijnen en om tot eigenlijke aanbevelingen te komen, rekening houdend met de inbreng en mening van de panelleden als experts terzake.

Om een vlot verloop van de discussie te verzekeren, verzoeken we jullie dan ook om de stellingen door te nemen en er reeds over na te denken voorafgaand aan het gesprek. Tijdens de discussie kunnen onder meer de volgende vragen aan bod komen:

- Gaan jullie akkoord met deze stellingen?
- Waarom (niet)?
- Hoe kunnen deze stellingen in de praktijk omgezet worden?
- Wat lijkt jullie hierbij prioritair?
- Hoe zien jullie deze problematiek evolueren naar de toekomst toe?
- ...

We willen verduidelijken dat we jullie met deze vragen alleen een vertrekpunt willen aanreiken voor de discussie rond deze stellingen en dat we het gesprek geenszins willen inperken tot deze kwesties.

Stellingen

1. Een open en dynamisch archief omvat ook user generated content en metadata. Participatie is dus een noodzaak. Er is bijgevolg nood aan een verzoening van kwaliteit en participatie.
2. Verschillende zoekstrategieën (browsen via categorieën, faceted search, zoeken via sleutelwoorden of tags) kunnen en moeten verzoend worden binnen één platform.
3. Nieuwe dynamieken binnen een archief en het ontwikkelen van nieuwe betekenisvolle relaties tussen objecten kunnen en moeten zowel door technologieën voor metadatageneratie als door meer inbreng van de gebruikers gefaciliteerd worden.
4. Een archief dat optimaal open en dynamisch wenst te zijn heeft absoluut baat bij een kritische massa gebruikers. Het archief moet echter ook kunnen functioneren wanneer deze massa niet bereikt wordt.
5. Er is nood aan een pragmatische aanpak die gebruikersnoden verzoent met de economische en juridische realiteit (business models, auteursrechten,...) waarin een archief opereert.
6. Open standaarden en open source zijn de toekomst.
7. De mogelijkheden die andere distributieplatformen zoals YouTube bieden moeten absoluut benut worden.

Bijlage C – Document overgemaakt aan het publiek van de workshop

Towards Open and Dynamic Archives

Tuesday 10 June // 13:00 - 18:00 // Brussels

promotiezaal (lokaal D2.01) VUB, Pleinlaan 2 Brussels

The traditional functioning of audiovisual archives is being completely reshaped by today's technological advancements. The expansion of fast broadband networks and the availability of software, hardware and recording equipment have broken down the barriers to the production and distribution of audiovisual content. Large quantities of multimedia materials are flowing on the Internet and into the archives every day, and all over the world ambitious projects are set up to digitalise heritage collections. Moreover, media start to look more collective and inclusive: the ubiquitous "Web 2.0" discourse promises new levels of participatory culture in which all users are producers, sharing, appropriating and remixing content, overcoming the old regime of top-down broadcast media. Blogs, wikis, social networks and "user-generated-content" tools are presented as the new wave of voluntary alliances that users seek online. Even the traditional media are swept away into the hype: the BBC designated 2005 as the "Year of the Digital Citizen", in 2006 Time magazine chose "You" as its esteemed Person of the Year.

These new socio-technological dynamics are generating many challenges, as well as opportunities for the use and exploitation of audiovisual archives, to the potential advantage of various user groups, in the cultural, educational and the broadcasting sectors, and for the general public. How do audiovisual heritage institutions and broadcasters deal with these new social and economical paradigms? How can sustainable online archives be generated, taking into account the relentless instability of digital technology and the Internet, and the stranglehold of the corporate regimes of monopoly that call themselves copyright and intellectual property? How to create meaning and value within the abundance of "free" content and build vital contexts for exploration, participation and education? What are the potentials and limitations of user-generated tagging and folksonomy systems to improve description and searchability? How to respond to changing forms of labour, knowledge and value, triggered in part by sociable web media? Which strategies can be used to address the challenge of legitimating content produced within an interactive and participatory media ecology? How can we embrace the potential of network culture and create truly open and dynamic archives where reception, interpretation and creation encounter one another?

These and other questions will be discussed during a workshop, organised in the context of the BOM-VL project. Five international guests, who are each involved in ambitious audiovisual archiving projects, will enlighten their perspectives on the issues at hand.

Paul Gerhardt (Archives for Creativity, GB)

Tobias Golodnoff (Dansk Kulturarv, Denmark)

Marius Arnesen (NRK Media, Norway)

Geert Wissink & Johan Oomen (Images of the Future, Netherlands)

Programme:

13u00 welcome

13u30 introduction

13u45 presentation Paul Gerhardt

14u15 q&a

14u35 presentation Tobias Golodnoff

15u05 q&a

15u25 coffee break

16u00 presentation Marius Arnesen

16u30 q&a

16u50 presentation Geert Wissink & Johan Oomen

17u30 q&a

Biographies:

Paul Gerhardt runs the independent consultancy Archives for Creativity, working with public broadcasters and archives around the world, including the BBC, Arts Council England, and the US Corporation for Public Broadcasting. Paul originated and lead the BAFTA award winning Creative Archive project for the BBC, and now co-ordinates the UK's Creative Archive Licence Group. His career at the BBC has included the launch of the overnight Learning Zone on BBC Two, and the transformation of the major BBC/Open University partnership. From 2001 to 2004 he was Controller of BBC Learning, and responsible for the BBC's adult education strategy and for national campaigns such as The Big Read.

www.archivesforcreativity.com

Tobias Golodnoff is the project director of Dansk Kulturarv, the cultural heritage project within DR (Danish Broadcasting Corporation), in cooperation with the Film Institute, the National Museum, the Royal Library, the State Archives and the National Art Gallery. He has been working with online media for more than ten years now, and has in DR especially been working on innovation and new media strategies. Dansk Kulturarv developed several case studies in which they tried out a few interactive models, experimenting with playlist and tagging systems. With the Bonanza project they invited the public to participate in the preservation project by voting which audiovisual material should be digitized in a first phase.

www.danskkulturarv.dk

Marius Arnesen works for the R&D division of NRK, the Norwegian Broadcasting Corporation. His work focusing generally on new media, and the Internet in particular. NRKbeta is NRK's testing area, where Marius spends most of his days. Recently he has been working on a project in which one of their most popular shows on traditional TV in Norway has been made available to download for free via BitTorrent.

www.nrkbeta.no

www.happygolucky.no

Geert Wissink and Johan Oomen are both working as researchers for the Dutch Images for the Future project, run by the Filmmuseum (FM), the Dutch Institute for Sound and Vision (Sound and Vision), Centrale Discotheek Rotterdam (CDR), the National Archive (NA), the Association of Public Libraries (VOB) and the Netherlands Knowledge Foundation (KL). Geert Wissink is also working for KnowledgeLand (KL), an independent Dutch thinktank based in Amsterdam, who are aiming to establish the Netherlands as one of the key regions in the international knowledge economy. Johan Oomen is project-manager of R&D projects at The Netherlands Institute for Sound and Vision. He is mainly working on externally funded R&D projects, such as FP6 projects VIDI-Video, P2P-FUSION, MultiMATCH and eContentplus project Video Active. He is also a member of the "Webstroom", the working group funded by the Dutch SURF Organisation on the use of streaming media in higher education.

www.imagesforthefuture.org

BOM-VL

The workshop is part of BOM-VL. On December 14 2007 the Flemish Government has approved support for this research and development project BOM-VL (Bewaring en Ontsluiting van Multimedia in Vlaanderen or **Archiving and Distribution of Multimedia in Flanders**) for 2008-2009. The project aims at disclosing valuable digital audiovisual and cultural heritage in Flanders.

Promulgated by Minister Patricia Ceysens' cabinet of Economy, Innovation and Sciences, the Flemish Government supports a consortium of partners of the Flemish audiovisual and cultural sector, and IBBT research groups.

For the first time in Flanders there will be a large scale crosssectoral and multidisciplinary project which will analyse the problems of preservation and distribution of audiovisual and cultural multimedia and which will propose sustainable solutions. The combination of a multidisciplinary research team and a large representation of the cultural and audiovisual sector can guarantee the relevance and applicability of the project outcomes.

The project is organised in several work packages (WPs):

WP1: User needs

Research concerning the needs of users and expert-users of a multimedia archive. The research will focus on needs regarding an open and dynamic archive, production and creative archive, scientific use of an archive and contextualised content packages for different users and audiences.

WP2: Content selection

Research about possible selection mechanisms in the decision to adopt certain content for (digital) archiving or not.

WP3: Metadata standards and exchange models

Inventarisation and comparison of different content and compression formats used in the cultural and audiovisual sector in Flanders. Research about a potential meta format for coding and decoding algorithms.

WP4: Rights management

In this WP researchers will focus on juridical thresholds and possibilities regarding the preservation and distribution of digital multimedia content. Outcomes of WP4 include a checklist of essential juridical data linked to digital archived objects.

WP5: Architecture

In the architecture-WP research will be focussed on the mapping of existing digital content in Flanders and the conditions of the content owners regarding the willingness to share this content; potential distribution models for digital content towards different target groups (industry, education, ...); scenario building for content distribution for these target groups and SWOT analysis per scenario; eventual construction of an operational model for a common innovation platform for content distribution.

WP6: Demonstrator

In this last WP all results come together in the actual development of a common innovation platform where content will be ingested, managed, archived and distributed.